

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Dijana Čirikienė

Karjeros edukologijos magistrantūros studentė

**IX – XII KLASIŲ MOKINIŲ PROFESINIS INFORMAVIMAS IR
KONSULTAVIMAS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE: MOKINIŲ,
JŲ TĖVŲ BEI KARJEROS KONSULTANTŲ POŽIŪRIU**

Magistro darbas

Mokslinė vadovė:
doc. dr. Rima Bakutytė

Šiauliai, 2010

Darbas originalus..... Dijana Čirikienė
(studento parašas)

Turinys

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
1. TEORINIAI PROFESINIO INFORMAVIMO IR KONSULTAVIMO PAGRINDAI ..	10
1.1. PROFESINIO KONSULTAVIMO IR INFORMAVIMO SAMPRATA	10
1.1.1. Profesinio informavimo samprata	10
1.1.2. Profesinio konsultavimo samprata	18
1.2. PROFESINIO KONSULTAVIMO IR INFORMAVIMO PLĖTOTĖS PRIELAIDOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE	22
1.3 MOKINIŲ PROFESINIO KONSULTAVIMO IR INFORMAVIMO BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE VYKSMAS IR PROBLEMOS	25
2. IX – XII KLASIŲ MOKINIŲ PROFESINIO INFORMAVIMO IR KONSULTAVIMO BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE: MOKINIŲ, JŲ TĖVŲ BEI KARJEROS KONSULTANTŲ POŽIŪRIU TYRIMAS	38
2.1. Metodika ir tyrimo organizavimas	39
2.2. Tyrimo imtis	40
2.3. Tiriamųjų demografinė charakteristika.....	40
2.4. Mokinių, tėvų nuomonė apie profesinį informavimą ir konsultavimą.....	41
2.5. Mokinių, tėvų nuomonė apie profesinio informavimo ir konsultavimo vyksmą.....	47
2.6. Mokinių, tėvų požiūris į PIT veiklą	57
IŠVADOS	67
REKOMENDACIJOS	69
LITERATŪRA	70
PRIEDAI	74

SANTRAUKA

IX – XII KLASIŲ MOKINIŲ PROFESINIS INFORMAVIMAS IR KONSULTAVIMAS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE: MOKINIŲ, JŲ TĖVŲ BEI KARJEROS KONSULTANTŲ POŽIŪRIU

Magistro darbas

Pasirengimas profesinei karjerai ypač vyksta mokymosi bendrojo lavinimo mokykloje laikotarpiu, todėl mokyklai tenka ypatingas uždavinys – padėti moksleiviui suderinti siekius ir galimybes bei juos pritaikyti prie nuolat besikeičiančios visuomenės socialinių ir ekonominių poreikių. Mokykla moksleiviams turi suteikti sąlygas kuo geriau pažinti save, išsiaiškinti jų interesus, polinkius, kam turi moksleivis pašaukimą. Šiandien ypač svarbu yra išmokyti jaunuolį savarankiškai bei kartu su kitais spręsti savo bei visuomenės gyvenimo problemas, įgyti žinias ir gebėjimus savarankiškam gyvenimui, parengti tolesnėms studijoms, veiklai.

Tyrimo objektas: Profesinio informavimo ir konsultavimo procesas bendrojo lavinimo mokykloje.

Tyrimo tikslas: Išsiaiškinti mokinių, jų tėvų bei karjeros konsultantų nuomonę apie profesinio informavimo ir konsultavimo vyksmą bendrojo lavinimo mokykloje.

Tyrimo metodologija: tyrimo metodologija grindžiama humanistinės asmenybės teorija (Maslow, 1970) bei bruožų ir faktorių teorija F. Parsons (1909).

Tyrimo metodai: Teoriniai – mokslinės literatūros analizė, dokumentų analizė (nagrinėjami švietimą reglamentuojantys dokumentai). Empiriniai – klausimynai ir interviu. Statistiniai: anketinių duomenų statistinė analizė pasitelkus SPSS 16 for Windows, atlikta Spearman' rho koreliacijos analizė. Tyrimo duomenų grupavimas, apibendrinimas ir lyginimas, grafinis duomenų pavaizdavimas pasitelkus Windows Microsoft Excel 2007. Atlikta kiekybinė ir kokybinė aprašomoji statistinė analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas: Tyrimas atliktas: Telšių X gimnazijoje. Tiriamieji parinkti paaugliai (15 - 18 metų, t.y. 9 – 12 klasių mokiniai), jų tėvai bei karjeros konsultantas dirbantis šioje mokykloje. Anketinėje apklausoje dalyvavo 139 moksleiviai, 69 tėvai. Interviu dalyvavo 1 karjeros konsultantas.

Apibendrinus gautus tyrimo rezultatus galima teigti, jog profesinis informavimas ir konsultavimas mokykloje teikiamas pavėluotai, taip pat trūksta kokybiško šių paslaugų teikimo. Tyrimo metu atskleista, jog dauguma mokinių ir jų tėvų teigiamai vertina profesinį informavimą ir konsultavimą mokykloje.

SUMMARY

VOCATIONAL INFORMATION AND COUNSELLING OF THE 9TH – 12TH GRADE PUPILS IN A SECONDARY SCHOOL OF GENERAL EDUCATION: FROM THE PUPILS, THEIR PARENTS AND CAREER COUNSELLORS' POINT OF VIEW

Master Thesis

Preparation for professional careers takes part particularly during the period of studies at secondary schools of general education, therefore schools have an important task to help pupils in reconciling their ambitions and opportunities, and in their adaptation to the social and economic needs of ever-changing society. Schools must provide their pupils with the conditions for the better understanding of themselves, must help them in identifying their interests, preferences and vocations. Teaching young persons to solve their own and public life problems independently and together with others, acquiring knowledge and skills for independent living, preparing them for further studies, activities is especially important today.

Research object: Vocational information and counselling process in general schools of secondary education.

Research purpose: To find out the opinions of pupils, their parents and career counsellors about vocational information and counselling in secondary schools of general education.

Research methodology: the research methodology is based on the theory of humanistic personality (Maslow, 1970) and the theory of features and factors, F. Parsons (1909).

Research methods: Theoretical – analysis of scientific literature, analysis of documents (documents regulating education are analysed). Empirical – questionnaires and interviews. Statistical: statistical analysis of questionnaire data with application of SPSS 16 for Windows, Spearman' rho correlation analysis was conducted. The research data was classified, summarised and compared, data was presented graphically using Windows Microsoft Excel 2007. A quantitative and qualitative descriptive statistical analysis was conducted.

Research coverage and arrangement: The research was conducted in Telšiai X gymnasium. Adolescents (15 - 18 years age, i.e. pupils of 9th – 12th grades), their parents and a career counsellor employed in this school were selected as research subjects. 139 pupils, 69 parents took part in the questionnaire survey. 1 career counsellor was interviewed.

Having summarised the obtained research results, it can be stated that vocational information and counselling in the school is conducted too late, and quality of these services requires improvement. The research revealed that most of the pupils and their parents give positive evaluation to the vocational information and counselling in the school.

IVADAS

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas

Profesijos pasirinkimo problema – tai saviraiškos ir savirealizacijos, savęs įtvirtinimo tam tikroje veikloje ir dvasinės harmonijos problema. Tik pasirinkęs tokį darbą, „kuris atitinka jo dvasinius ir fizinius gabumus ir palinkimus, žmogus ras darbe vidinį pasitenkinimą, mėgs savo darbą, gerins ir tobulins jį. Ir tik toks darbuotojas yra naudingas savo tautos narys“. Šią problemą pačiam jaunuoliui išspręsti yra gana sunku. Dažnai jam reikia patarimo, o kartais vien pritarimo, paskatinimo siekti savo užsibrėžto tikslo. Todėl profesinis konsultavimas ir informavimas turi padėti mokiniui adekvačiau įvertinti savo profesinį tinkamumą, pasiryžimą, interesus, gebėjimus, valią ir kt. (Beresnevičienė, 1990).

Pasirengimas profesinei karjerai ypač vyksta mokymosi bendrojo lavinimo mokykloje laikotarpiu, todėl mokyklai tenka ypatingas uždavinys – padėti moksleiviui suderinti siekius ir galimybes bei juos pritaikyti prie nuolat besikeičiančios visuomenės socialinių ir ekonominių poreikių. Mokykla moksleiviams turi suteikti sąlygas kuo geriau pažinti save, išsiaiškinti jų interesus, polinkius, kam turi moksleivis pašaukimą. Šiandien ypač svarbu yra išmokyti jaunuolį savarankiškai bei kartu su kitais spręsti savo bei visuomenės gyvenimo problemas, įgyti žinias ir gebėjimus savarankiškam gyvenimui, parengti tolesnėms studijoms, veiklai.

Kaip teigia A. Damkauskienė (2009) profesijos pasirinkimas yra viena aktualiausių problemų, nuo kurios tinkamo sprendimo priklauso žmogaus asmeninės gerovės augimas. Todėl labai svarbu, kad jau pats pirmasis moksleivio apsisprendimas būtų sąmoningas, tikslingas, kad jaunuolis suprastų, jog adaptacija darbo pasaulyje ir asmenybės vidinė harmonija priklauso nuo tinkamo apsisprendimo. Dabar, kai vis labiau integruojamės į Europos Sąjungą, jaunimui susidaro vis didesnės galimybės laisvai pasirinkti profesiją, tačiau tuo pačiu labai padidėja jaunimo individualios kompetencijos ir asmeninės atsakomybės reikšmė.

Pasak L. Jovaišos (1999) daugeliui asmenų pavyksta sėkmingai išsirinkti profesiją ar darbo vietą be niekieno pagalbos. Dar didesnei daliai būtina vienokia ar kitokia pagalba. Istoriskai susiklostė dvi pagalbos formos: orientavimas ir konsultavimas. Profesinis orientavimas suprantamas kaip kreipimas į konkrečias darbo šakas, į profesijas. Profesinio konsultavimo metu labiau paisoma individualybė, negu jai vadovaujant renkantis. Profesinio orientavimo esmė suprantama įvairiai: kaip planingo darbo sistema rengiant paauglius sąmoningai rinktis profesiją arba kaip pagalba asmenybei panaudoti savo individualybės ypatumus. Pirmuoju atveju kalbama apie paauglių rengimą, antruoju – apie asmenybę, kuriai reikia pagalbos. Mūsų paaugliams tenka orientuotis į profesines ar aukštąsias mokyklas, tačiau, kurią, ten mokomą, profesiją išsirinkti –

per daug sudėtinga. Būtina juos rinkimuisi parengti. Juk jie neturi reikiamos informacijos ir patirties.

B. Bitino (2004) teigimu profesinio orientavimo paskirtis – padėti skirtingų siekių mokiniams pasirinkti tokią veiklą, kad būtų patenkinti visuomenės poreikiai, jaunuolis tobulėtų kaip asmenybė.

V. Indrašienė, L. Grinytė (2007) teigia, kad veiksmingai teikiamos profesinio orientavimo paslaugos yra svarbios švietimo sistemai, darbo rinkai bei jų tarpusavio sąveikai, nes padeda geriau panaudoti žmonių išteklius ir užtikrinti, kad jų turimi gebėjimai ir interesai sutaptų su esamomis mokymosi ir užimtumo galimybėmis. Profesinis orientavimas vis labiau siejamas su ekonomine ir socialine politika, mokymosi visą gyvenimą strateginėmis kryptimis, numatomos profesinio orientavimo paslaugų veiksmingumo didinimo gairės.

Anot A. Railienės (2007), profesinis informavimas, kaip sudėtinis profesinio orientavimo komponentas, Europos sąjungos kontekste laikomas vienu iš svarbiausių veiksnių, skatinančių mokymąsi visą gyvenimą, užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galimybes.

Atsižvelgiant į Europai būdingas profesinio orientavimo plėtros tendencijas Lietuvoje parengta nemažai teisės aktų, kurie reglamentuoja profesinio informavimo ir konsultavimo sistemą t.y. profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas (2005), kuris nustato profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo tikslus, reikalavimus, atsakingas įstaigas ir jų funkcijas, veiklos koordinavimą. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (2003), kuriame pabrėžiama, kad vienas iš švietimo tikslų – nustatyti jauno žmogaus sugebėjimus ir pagal tai padėti jam įgyti profesinę kvalifikaciją ir kompetenciją, atitinkančią šiuolaikinę kintančią visuomenę. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl profesinio orientavimo tvarkos“ (1998), kuriame nurodoma, jog būtina organizuoti profesinį informavimą ir konsultavimą, parengti orientuojamą asmenį racionaliam profesijos pasirinkimui. Profesinio orientavimo strategija (2003), kurioje pabrėžiama, kad informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugos priklauso tai paslaugų sričiai, kuri padeda asmenims neatsižvelgiant į jų amžių ir gyvenimo etapą pasirinkti savo kelią švietimo, mokslo bei užimtumo srityje. Visi šie teisės aktai turi teigiamos įtakos profesinio informavimo paslaugų plėtrai.

Profesinį informavimą ir konsultavimą taip pat tyrinėjo Lietuvos ir užsienio mokslininkai. Profesinis orientavimas kaip sistema labiausiai atskleistas L. Jovaišos (1981, 1999) darbuose. Autorius ne tik pateikia profesinio orientavimo sampratą, bet taip pat gilinasi į profesinio orientavimo sistemos sukūrimą, ypatingą dėmesį skirdamas vienam jos elementui – profesiniam konsultavimui. L. Jovaiša (1999) nurodė profesinio konsultavimo ir švietimo bei darbo pasaulio sąsajas pabrėždamas, kad šis procesas turi vykti visą gyvenimą, turi būti skirtas

asmenims besirenkantiems profesiją. M. Barkauskaitė (2007), R. Laužackas (2005) akcentavo profesinio konsultavimo svarbą, kuri pasireiškia padedant asmeniui įsitvirtinti sparčiai kintančioje darbo rinkoje. D. Augienė (2009) nagrinėjo profesinio informavimo sistemą. V. Stanišauskienė (2004), A. Railienė (2007) nagrinėjo vieną iš profesinio orientavimo sistemos elementų – rengimosi profesijai ir karjerai procesą. Šio proceso raiška gvildinama viename iš švietimo sistemos lygmenų – bendrojo lavinimo mokyklose. K. Pukelis (2008) nagrinėjo profesinio informavimo taškų (PIT) veiklą. Profesijos pasirinkimo problematiką plačiai analizuojama D. Beresnevičienės (1990), B. Jatautaitės (1991) darbuose. Užsienio mokslininkai S. Harris (1999), B. Gothard, P. Mignot, M. Offer ir kt. (2001), J. Guichard (2004) daug dėmesio skiria atskiriems profesinio orientavimo elementams, ypač ugdymui profesijos pasirinkimo klausimais.

Tyrimo problema: Kaip mokiniai, jų tėvai suvokia profesinį informavimą ir konsultavimą? Koks yra jų požiūris į profesinį informavimą ir konsultavimą? Kaip PIT vykdo profesinį informavimą ir konsultavimą?

Tyrimo objektas: Profesinio informavimo ir konsultavimo procesas bendrojo lavinimo mokykloje.

Tyrimo hipotezė: Profesinis informavimas ir konsultavimas vyresnėse klasėse yra nepakankamas, nes PIT darbuotojai nepakankamai vykdo šią veiklą.

Tyrimo tikslas: Išsiaiškinti mokinių, jų tėvų bei karjeros konsultantų nuomonę apie profesinio informavimo ir konsultavimo vyksmą bendrojo lavinimo mokykloje.

Uždaviniai:

1. Mokslinės literatūros ir teisinių dokumentų studijų pagrindu išsiaiškinti profesinio informavimo ir konsultavimo sampratą, plėtotės galimybes bendrojo lavinimo mokykloje.
2. Išnagrinėti profesinio informavimo ir konsultavimo bendrojo lavinimo mokykloje vyksmą.
3. Išsiaiškinti profesinio informavimo taškų (PIT) veiklą.

Tyrimo metodologija:

Tyrimo metodologija grindžiama humanistinės asmenybės teorija (Maslow, 1970) ir F. Parsons (1909) bruožų ir faktorių teorija.

Humanistinės asmenybės teorijos atstovai teigė, kad profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų prieinamumo principas numato galimybę asmenybei pasirinkti profesiją pagal asmeninius poreikius ir interesus. Asmenybė siekdama savirealizacijos nuolat auga ir vystosi.

F. Parsons (1909) pagrindė karjeros projektavimo proceso struktūrą, kurią sudaro keturi elementai: savęs pažinimas; profesinis informavimas (geras darbo pasaulio pažinimas, profesijų aprašų (profesiogramų) studijavimas, atitinkamos profesijų atstovų veiklos stebėjimas ir pan.); profesinis veiklinimas (praktiniai bandymai atlikti veiklas, susijusias su pasirinkta profesija, profesinio veiklinimo paskirtis – geriau pažinti save ir profesiją); profesinis konsultavimas (konsultanto pagalba renkantis profesiją). (Augienė, 1997).

Tyrimo metodai:

Teoriniai: Mokslinės literatūros analizė, dokumentų analizė (nagrinėjami švietimą reglamentuojantys dokumentai).

Empiriniai: Klausimynai skirti bendrojo lavinimo mokyklos mokiniams ir jų tėvams. Interviu metodas – skirtas apklausti karjeros konsultantą.

Statistiniai: Anketinių duomenų statistinė analizė pasitelkus SPSS 16 for Windows atlikta Spearman' rho koreliacijos analizė, tyrimo duomenų grupavimas, apibendrinimas ir lyginimas, grafinis duomenų pavaizdavimas pasitelkus Windows Microsoft Excel 2007. Atlikta kiekybinė ir kokybinė aprašomoji statistinė analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas: Kiekybinis ir kokybinis tyrimas atliktas 2009 m. gruodžio mėn. Tyrimas atliktas: Telšių X gimnazijoje. Tiriamieji parinkti paaugliai (15 - 18 metų, t.y. 9 – 12 klasių mokiniai), jų tėvai bei karjeros konsultantas dirbantis šioje mokykloje. Anketinėje apklausoje dalyvavo 139 moksleiviai, 69 tėvai. Interviu dalyvavo 1 karjeros konsultantas.

Darbo etapai:

1. Temos formulavimas, tikslo kėlimas, objekto pasirinkimas, tyrimo imties numatymas, mokslinės literatūros ir švietimą reglamentuojančių dokumentų studijavimas pasirinkta tema (2009 m. sausio – spalio mėn.).
2. Anketų sudarymas bei interviu klausimų sudarymas siekiant išsiaiškinti profesinio konsultavimo ir informavimo vyksmą bendrojo lavinimo mokykloje (2009 m. spalio – lapkričio mėn.).
3. Tyrimo vykdymas (2009 m. gruodžio mėn.).
4. Tyrimo rezultatų analizė, išvadų formulavimas, rekomendacijų parengimas (2009 m. gruodžio mėn. 2010 sausio – vasario mėn.).

Darbo naujumas/ reikšmingumas

Lietuvoje yra plėtojama mokslinė veikla, rengiamos mokslinės disertacijos, monografijos, straipsniai, vykdomi tyrimai įvairiomis su profesiniu orientavimu susijusiomis temomis (profesinis orientavimas, profesinis konsultavimas, ugdymas karjerai ir kt.). Visi šie tyrimai yra aktualūs vykstant intensyviai ir globaliai kaitai. Atlikti J. Reingardienės, A.

Zdanevičiaus (2003), taip pat D. Bukantaitės, R. Laužacko (2004) ir kt. tyrimai rodo, kad profesinis informavimas ir konsultavimas bendrojo lavinimo mokyklose nėra pakankamai išplėtotas ir efektyvus, nes mokinių nuomone jis yra nepakankamas, mokiniams trūksta informacijos profesijos pasirinkimo klausimais. Nors įvairioms profesinio orientavimo problemoms, jų sprendimui yra skiriamas didelis dėmesys, tačiau paskutinių tyrimų duomenimis, mokiniams, jų tėvams, mokytojams vis dar trūksta informacijos apie profesijos pasirinkimą, tolesnio mokymosi, studijų, veiklos galimybes. Todėl šiame darbe siekta išsiaiškinti ne tik mokinių, jų tėvų bet ir karjeros konsultantų požiūrį į profesinį informavimą ir konsultavimą bendrojo lavinimo mokykloje. Be to tyrimų rezultatai gali būti reikšmingi profesinio informavimo ir konsultavimo tobulinimui mokykloje.

Darbą struktūra: santrauka, summary, įvadas, teorinė dalis suskirstyta į 3 poskyrius, iš kurių 1 poskyris padalintas į 2 dalis, metodika ir tyrimo organizavimas, tyrimo imtis, tyrimo rezultatai ir jų analizė, literatūros sąrašas sudarytas iš 61 šaltinio, 3 priedai. Darbe pateikiamos 4 lentelės, 20 paveikslų. Bendra darbo apimtis 85 lapai.

1. TEORINIAI PROFESINIO INFORMAVIMO IR KONSULTAVIMO PAGRINDAI

1.1. PROFESINIO KONSULTAVIMO IR INFORMAVIMO SAMPRATA

1.1.1. Profesinio informavimo samprata

Profesinis informavimas – veikla, apimanti žinių apie švietimo sistemą (priėmimo taisykles ir mokymosi sąlygas, studijų ir mokymo programas, jų turinį, trukmę, formas ir kt.), specialybių ir profesijų turinį, ypatumus ir reikalavimus, kvalifikacijas, kvalifikacijos įgijimo, tobulinimo ir persikvalifikavimo galimybes ir tvarką, darbo rinką (profesijų pasaulį, darbo jėgos paklausą ir pasiūlą bei kt.) ir profesinės karjeros galimybes teikimą. (Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas, Įsakymas Nr. ISAK-739/A1-116, 2005).

Kaip teigiama 2005 m. patvirtintame „Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų apraše“ (Įsakymas Nr. ISAK-739/A1-116), profesinis informavimas yra nuolat teikiama ir visiems prieinama paslauga, sudaranti sąlygas asmeniui priimti racionalius profesijos rinkimosi sprendimus, planuoti profesinę karjerą derinant saviraiškos bei individualius asmenybės tobulėjimo poreikius su darbo rinkos reikalavimais.

Užsienio šalių autorių mokslinėje literatūroje aptinkama taip pat didelė profesinio informavimo reiškinį atskleidžiančių sąvokų įvairovė. S. Harris (1999), B. Gothard, P. Mignot, M. Offer ir kt. (2001) vartoja sąvoką *careers education*. Ji suprantama kaip bendro mokymo programos (angl. curriculum) kryptis, aprėpianti pasirengimą pereiti iš švietimo į darbo sistemą, kurios tikslas – parengti jauną žmogų darbo pasauliui ir suaugusiojo gyvenimui.

J. Guichard (2004) vartoja tą pačią sąvoką, bet ją apibrėžia kaip pagalbos priemonių visumą, kurios tikslas – įgalinti asmenį įgyti žinių, gebėjimų ir kompetencijų asmeniniams, mokymosi ar profesinės karjeros sprendimams ir perėjimams valdyti. Profesinio informavimo sąvokos traktuojamos kaip paslaugos, kurių paskirtis – padėti žmonėms bet kuriuo amžiaus ir gyvenimo tarpsniu priimti sprendimus dėl mokymosi, studijų, profesinės veiklos ir valdyti karjerą.

Remiantis L. Jovaiša (1999) galima teigti, kad profesinio orientavimo esmė suprantama dvejopai:

1. Kaip planingo darbo sistema rengiant paauglius sąmoningai rinktis profesiją,
2. Kaip pagalba asmenybei panaudoti savo individualybės ypatumus.

R. Laužackas „Profesinio rengimo terminų aiškinamajame žodyne“ (2005) profesinį orientavimą apibūdina kaip procesą, kurio metu padedama asmeniui sąmoningai rinktis

profesiją pagal asmeninius gabumus ir gebėjimus bei darbo rinkos reikalavimus bei poreikius. Arba kaip procesą, kurio metu padedama asmeniui vystytis ir įsisąmoninti visuminį ir adekvatų savęs ir savo asmens darbo pasaulyje vaizdą, įgyjant būtinų žinių ir gebėjimų sąmoningam ir brandžiam profesijos pasirinkimui.

Pasak S. Kregždės (1988) pagrindinis profesinio orientavimo tikslas – atsižvelgiant į jaunuolių sveikatą, sugebėjimų prielaidas, suformuoti jų interesus ir polinkius atlikti tokią konkrečią profesinę veiklą, kuri būtina harmoningam visuomenės vystimuisi.

Iš šios formuluotės galima suprasti, jog autorius skirtingai nuo L. Jovaišos, susiaurino profesinio orientavimo tikslus.

Anot D. Augienės (2009) svarbi profesinio informavimo funkcija – prieinamumas. Siekiant realizuoti šią funkciją profesinis informavimas turi būti nuolat teikiama ir visiems prieinama paslauga. Profesinio informavimo prieinamumą Lietuvoje užtikrina profesinio informavimo sistema, kurią sudaro profesinį informavimą įgyvendinančios įstaigos ir jose dirbantys profesinio informavimo specialistai, teikiantys paslaugas profesinio informavimo tikslinėms grupėms. Atsižvelgiant į Europos Sąjungos karjeros konsultavimo vystymosi tendencijas, Lietuvoje parengta nemažai teisės aktų ir politinių dokumentų, skirtų profesinio ir karjeros informavimo ir konsultavimo paslaugų plėtrai. Ypač svarbi 2003 m. Švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos patvirtinta Lietuvos profesinio orientavimo strategija (Įsakymas Nr. ISAK-1635/A1-180) ir 2005 m. parengtas Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo aprašas (Įsakymas Nr. ISAK-739/A1-116), kurių pagrindu yra kuriama profesinio informavimo ir konsultavimo sistema Lietuvoje. Ši sistema nėra galutinai susiformavusi mūsų šalyje.

Sparčiai vystantis šalies ekonomikai, nuolat kintant darbo rinkai, augant kvalifikuotos darbo jėgos nutekėjimui į kitas ES šalis mastams, itin aktualus tampa individo parengimo pereiti iš švietimo į darbo rinkos sistemą procesas. Viena šio proceso sudedamųjų dalių yra profesinis informavimas. Profesinio informavimo svarba itin aktualizuojama padedant besimokančiajam surasti savo kelią švietimo sistemoje bei greitai kintančioje darbo rinkoje. Profesinis informavimas įvardijamas kaip sudėtinis profesinio orientavimo komponentas, kurio tikslas – žinių apie profesijų turinį, ypatumus ir reikalavimus, profesijos įgijimo, kvalifikacijos kėlimo ir įsidarbinimo galimybes suteikimas. (A. Railienė, 2007).

Bendrojo lavinimo mokyklos, kaip profesinio informavimo paslaugas teikiančios institucijos, planuoja institucijos profesinio informavimą veiklą, rengia karjeros ugdymo programas ir jas integruoja į ugdymo turinį, rengia mokiniams paskaitas, seminarus, pateikia visą reikiamą informaciją apie profesijas, studijas. Profesinis informavimas padeda asmenims nepriklausomai nuo jų amžiaus bei gyvenimo etapo pasirinkti savo kelią švietimo, mokymo bei

užimtumo sistemose bei aktyviai dalyvauti formuojant savo profesinę karjerą. Profesinį informavimą sudaro trys turinio blokai: 1. informacija apie profesijas, jų turinį, grupes; 2. informacija apie profesinio rengimo institucijas; 3. informacija apie įsidarbinimo galimybes. Reiktų pažymėti, kad siekiant užtikrinti profesinio informavimą kokybę ir efektyvumą, šią paslaugą būtina teikti atsižvelgiant į kliento amžių, poreikius. (A. Railienė, 2007).

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme Nr. ISAK-362 (2007) pabrėžiama, kad pagrindinis profesinio informavimo tikslas – rinkti ir tvarkyti profesinio informavimo tikslinių grupių poreikius atitinkančią informaciją, padaryti ją prieinamą teikti kiekvienam asmeniui ar asmenų grupei, sudarant sąlygas priimti racionalius profesijos rinkimosi ir karjeros projektavimo sprendimus, derinant saviraiškos ir individualius asmenybės tobulėjimo poreikius su darbo rinkos reikalavimais.

Bendrieji profesinio informavimo tikslai yra:

1. Padėti mokiniam, studentams, darbuotojams ir kitoms profesinio informavimo tikslinėms grupėms planuoti ir valdyti savo karjeros plėtotę, įgyvendinant mokymosi visą gyvenimą principą;

2. Skatinti bendrojo lavinimo, profesinių ir aukštųjų mokyklų mokytojus ir dėstytojus ugdyti mokinius ir studentus, prisiimančius atsakomybę už savo mokymąsi ir tolesnių studijų kokybę;

3. Padėti įmonių darbuotojams pasirinkti tolesnį profesinio tobulėjimo kelią;

4. Aprūpinti politikus objektyvia informacija, priimant sprendimus apie tolesnę profesinio informavimo ir konsultavimo sistemos plėtotę;

5. Gerinti bendrojo lavinimo ir profesinio mokymo sistemų bendradarbiavimą ir sąveiką atsižvelgiant į vietinius, regioninius, nacionalinius ir europinius darbo rinkos poreikius;

6. Mažinti socialinę atskirtį ir didinti darbo rinkos veiksmingumą.

Pasak D. Augienės (2009) vienas svarbiausių profesinio informavimo tikslų – atskleisti besirenkančiajam profesiją asmeniui kiekvienos profesijos privalumus ir trūkumus. Tai medicininiai, psichologiniai, fiziologiniai reikalavimai, keliama tos profesijos atstovams, socialinės ir ekonominės darbo sąlygos ir rezultatai (atlyginimas, statusas, pobūdis ir pan.). Gavus informaciją apie profesijas išryškėja profesiniai ketinimai. Profesinis ketinimas – pirmasis žingsnis dėl jos apsisprendžiant. Profesinius ketinimus lemia profesinis informatyvumas. Tam gali būti naudingi įvairūs šaltiniai. Galima skirti keturias pagrindines informacinių šaltinių grupes: įvairūs asmenys, informacinės priemonės, asmeninis stebėjimas ir asmeninė patirtis.

2005 m. patvirtintame „Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų apraše“ (Įsakymas Nr. ISAK-739/A1-116) nurodomi šie profesinio informavimo uždaviniai:

1. Teikti informaciją apie švietimo sistemą, priėmimo sąlygas bei specialybes, kurių galima mokytis profesinėse ir aukštosiose mokyklose;
2. Informuoti ir patarti dėl profilinio mokymosi, specialybių, kvalifikacijų bei profesijų sąsajų;
3. Informuoti apie profesinio mokymosi, studijų, įgyjamų kvalifikacijų ir profesijų sąsajas.
4. Teikti informaciją apie kvalifikacijas, kvalifikacijos įgijimo, tobulinimo ir persikvalifikavimo galimybes bei tvarką;
5. Teikti informaciją apie profesijas ir darbo rinką bei jos prognozes;
6. Teikti informaciją apie profesinės karjeros galimybes.
7. Informuoti apie atvirą informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemą (AIKOS), kitas informacines sistemas ir profesinio informavimo šaltinius.
8. Informuoti apie bendradarbiavimo su profesinio orientavimo institucijomis galimybes.

Apibendrinant profesinio informavimo uždavinius, pristatomus įvairiuose teisiniuose dokumentuose, galima traktuoti, kaip informacijos apie švietimo sistemą, priėmimo sąlygas bei specialybes, kurių galima mokytis profesinėse ir aukštosiose mokyklose, patarimų dėl profilinio mokymosi, kvalifikacijos įgijimo, tobulinimo ir perkvalifikavimo galimybes bei tvarką, darbo rinką bei jos prognozes, karjeros galimybes teikiamas tikslinėms grupėms, atsižvelgiant į jų amžių bei poreikius.

K. Pukelis (2006) išskiria šias profesinio informavimo tikslines grupes: jaunesniojo mokyklinio amžiaus (1 – 4 klasių, 5 – 8 klasių) mokiniai; asmenys „išskritę“ iš bendrojo švietimo sistemos; jaunimas be profesinio pasirengimo; vyresniojo mokyklinio amžiaus (9 – 12 klasių) mokiniai; profesinių mokyklų mokiniai; kolegijų ir universitetų studentai; mokinių tėvai; mokytojai; karjeros konsultantai; dėstytojai; dirbantys asmenys; bedarbiai, persikvalifikuojantys asmenys ir kt.

Kaip teigia D. Augienė (2009) šiuo metu už profesinį informavimą ir konsultavimą Lietuvoje atsako ir jį vykdo šios institucijos ar jų padaliniai:

1. Švietimo ir mokslo ministerija;
2. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija;
3. Respublikiniai moksleivių techninės kūrybos rūmai;
4. Miestų ir rajonų savivaldybės;
5. Lietuvos darbo birža;
6. Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba;
7. Švietimo informacinių technologijų centras;
8. Profesinio informavimo taškai;
9. Profesinio orientavimo taškai;
10. Bendrojo lavinimo mokyklos;

11. Profesinės mokyklos;
12. Aukštosios mokyklos (universitetai, kolegijos);
13. Kitos valstybinės ir privačios profesinio informavimo veiklą vykdančios institucijos.

Profesinio informavimo ir konsultavimo veiklą šalyje koordinuoja *Profesinio orientavimo taryba*, kurią sudaro Švietimo ir mokslo ministras bei Socialinės apsaugos ir darbo ministras. Profesinio orientavimo taryba užtikrina visų visuomenės grupių atstovų dalyvavimą profesinio informavimo plėtroje, skatina inovacijas, apribuoja profesinio informavimo ir konsultavimo finansavimo planus bei nagrinėja kitus šios srities klausimus.

1. *Švietimo ir mokslo ministerija* koordinuoja Profesinio orientavimo strategijos įgyvendinimą, AIKOS kūrimą ir plėtotę, švietimo įstaigų, kuriose veikia profesinio informavimo taškas, aprūpinimą programine ir technine įranga, koordinuoja Respublikinių moksleivių techninės kūrybos rūmų veiklą profesinio informavimo srityje.

2. *Socialinės apsaugos ir darbo ministerija* koordinuoja, prižiūri ir planuoja profesinio konsultavimo veiklą Lietuvos darbo biržoje ir Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyboje bei jų teritoriniuose padaliniuose, kurie dažnai būna susiję su profesinio informavimo teikiamomis žiniomis. Švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų įsteigtos institucijos įgyvendina profesinio konsultavimo programas, planuoja ir koordinuoja profesinio informavimo taškų ir profesinio orientavimo centrų aprūpinimą norminiais teisės aktais, instrukcijomis, metodine medžiaga, rūpinasi centrų ir taškų darbuotojų rengimu ir organizuoja jų kvalifikacijų kėlimą.

3. *Respublikiniai moksleivių techninės kūrybos rūmai*: pagal kiekvienais metais Švietimo ir mokslo ministerijos tvirtinamą profesinio informavimo programą numato profesinio informavimo veiklas ir jas vykdo, koordinuoja miestų ir rajonų savivaldybių darbuotojų, paskirtų koordinuoti profesinio orientavimo veiklas savivaldybės teritorijoje, veiklą profesinio informavimo srityje, organizuoja švietimo įstaigų, kuriose veikia profesinio informavimo taškas, ir kitų profesinio informavimo veiklas vykdančių institucijų stebėseną, profesinio informavimo taškų auditą, specialistų, vykdančių profesinį informavimą, mokymą, aprūpina profesiniam informavimui skirtais leidiniais ir metodinėmis priemonėmis švietimo įstaigas, kuriose veikia profesinio informavimo taškas.

4. *Švietimo informacinių technologijų centras* aprūpina profesinio informavimo taškus programine įranga, tvarko atvirą informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemą (AIKOS) ir jos interneto svetainę bei atsako už jos veikimą.

5. *Atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS)* interneto svetainėje yra Švietimo ir mokslo ministerijos, Statistikos departamento ir Lietuvos darbo biržos informacija. AIKOS informuoja apie studijų ir mokymo programas, švietimo ir mokslo institucijas,

kvalifikacijas, pateikia mokymosi ir darbo vietų statistines lenteles, naudoja įvairius informacijos paieškos būdus (atskiri paieškos algoritmai mokiniams, stojantieji į profesines ir aukštąsias mokyklas ir darbdaviams). PLOTEUS tinklapio tikslas – padėti studentams, ieškantiems darbo, darbuotojams, tėvams, konsultantams ir mokytojams surasti informacijos apie mokymąsi Europoje. Jame yra informacijos iš 30 – ies šalių skirtingomis kalbomis. PLOTEUS tinklapyje galima rasti informacijos apie visą gyvenimą trunkantį žmonių mokymąsi Europoje: mokymosi ir mokymų galimybes; švietimo ir mokymosi sistemas; mainų programas ir stipendijas.

6. *Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba (LDRMT)* aprūpina teritorines darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybas, Lietuvos darbo biržą (LDB). Respublikinius moksleivių techninės kūrybos rūmus (RMTKR), profesinio konsultavimo centrus profesiniam informavimui skirtais leidiniais (apie profesijas, darbo rinką ir kt.), profesinio konsultavimo metodinėmis priemonėmis (diagnostinės metodikos ir kt.), bei profesijos konsultantų mokymo ir kitomis programomis, paskirsto ir pristato profesiniam informavimui skirtus leidinius (apie mokymosi ir studijų galimybes, kvalifikacijas, profiliavimą bei kt.) ir priemones, gautas iš Rūmų teritorinėms darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnyboms, Lietuvos darbo biržai, profesinio konsultavimo centrams bei kitoms Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sričiai priskirtoms įstaigoms. Kiekvienais metais rengia profesinio konsultavimo planą, kuriame numatomos profesinio informavimo ir konsultavimo veiklos priemonės, jų įgyvendinimo terminai bei finansavimo būdai (valstybės biudžetas, ES fondai ir kt.).

7. *Lietuvos darbo birža (LDB)* aprūpina teritorines darbo biržas profesinio konsultavimo, darbo, jaunimo darbo bei informacijų ir konsultacijų centrus profesiniam informavimui skirtais leidiniais (apie profesijas, darbo rinką ir kt.) ir priemonėmis, gautomis iš LDRMT, aprūpina LDRMT profesiniam informavimui skirtomis priemonėmis ir leidiniais, sukurtais LDB reguliavimo sričiai priskirtose įstaigose; atsako už teritorinių darbo biržų profesinio orientavimo, darbo, jaunimo darbo bei informacijų ir konsultacijų centrų personalų mokymą; aprūpina teritorines darbo biržas profesinio orientavimo, darbo, jaunimo darbo bei informacijų ir konsultacijų centrus technine įranga; koordinuoja teritorinių darbo biržų profesinio konsultavimo, darbo, jaunimo darbo bei informacijų ir konsultacijų centrų veiklą. Kiekvienais metais rengia profesinio konsultavimo planą, kuriame numatomos profesinio informavimo ir konsultavimo veiklos priemonės, jų įgyvendinimo terminai bei finansavimo būdai (valstybės biudžetas, ES fondai ir kt.).

8. *Miestų ir rajonų savivaldybių administracijos* rengia profesinio informavimo veiklų savivaldybės teritorijoje planus ir juos vykdo, organizuoja profesinio informavimo taškų kūrimąsi savivaldybės teritorijoje, rūpinasi kitų profesinio informavimo veiklas vykdančių institucijų kūrimusi savivaldybės teritorijoje, koordinuoja profesinio informavimo veiklas

savivaldybės teritorijoje įsteigtose švietimo įstaigose, kuriose veikia profesinio informavimo taškas, vykdo kitų profesinio informavimo veiklas vykdančių institucijų priežiūrą savivaldybės teritorijoje.

9. *Bendrojo lavinimo, profesinės mokyklos* planuoja mokyklos profesinio informavimo ir karjeros ugdymo veiklą; pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintas karjeros ugdymo programos gaires rengia karjeros ugdymo programas ir jas integruoja į ugdymo turinį; rūpinasi profesinio informavimo taško akreditavimu, planuoja mokyklos profesinio informavimo veiklą; atsako už prieigą prie AIKOS interneto svetainės užtikrinimą.

10. *Aukštosios mokyklos (universitetai, kolegijos)* steigia karjeros centrus, kurie informuoja studentus apie karjeros galimybes, rengia reklaminius, informacinius leidinius, organizuoja „atvirų durų“ dienas, karjeros dienas, aukštųjų mokyklų mugės; konsultuoja studentus planavimo, personalo vadybos, jaunųjų specialistų praktikos organizavimo, studentų projektinės veiklos, įsidarbinimo klausimais, pataria dėl darbo paieškos strategijos ir taktikos, informuoja apie perspektyvias veiklos sritis, stebi absolventų karjeros eigą. Studentai informuojami apie galimas tolesnes tos pačios ar kitos studijų krypties studijas (specialiosios profesinės studijos, magistrantūra, doktorantūra), apie stažuotes, tolesnes studijas užsienyje.

11. *Kitos valstybinės ir privačios profesinio informavimo veiklą vykdančios institucijos* atsako už profesinio informavimo paslaugų teikimo kokybę, užtikrina profesinio informavimo leidinių kaupimą, saugojimą ir pateikimą, aprūpina patalpomis ir interneto ryšiu, gali steigti profesinio informavimo taškus, rūpinasi jų akreditavimu, planuoja mokyklų aprūpinimą profesinio informavimo veiklomis, atsako už prieigą prie AIKOS interneto svetainės užtikrinimą.

Profesinį informavimą tiesiogiai realizuoja profesinio informavimo vykdytojai, kuriais gali būti:

1. Profesinio informavimo konsultantai;
 2. Socialiniai pedagogai.
 3. Mokyklų psichologai.
 4. Karjeros konsultantai.
 5. Profesijos mokytojai.
 6. Bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir klasių auklėtojai.
 7. Profesinio informavimo taškų patarėjai.
 8. Darbo biržų, darbo rinkos mokymo tarnybų ir Respublikinių moksleivių techninės kūrybos rūmų darbuotojai.
 9. Privačių konsultavimo agentūrų profesijos konsultantai, tarpininkai ir kiti specialistai.
- (Augienė, 2009).

Anot D. Augienės (2009) bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir klasių auklėtojai mokiniams ir mokinių tėvams suteikia pažintinę informaciją apie darbą ir profesijų

pasaulį, profesijas, specialybes, mokymosi profilius, mokymo ir studijų sistemą, darbo rinką, AIKOS interneto svetainę ir kitus profesinio informavimo šaltinius, profesinio informavimo taško teikiamas paslaugas, informuoja, kur galima rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas.

Profesinis informavimas – tai žinių apie profesijų turinį, ypatumus ir reikalavimus, profesijos įgijimo, kvalifikacijos kėlimo ir įsidarbinimo galimybes suteikimas. (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 1998).

Pasak D. Beresnevičienės (1990), mokinių supažindinimas su profesijomis yra būtina jų sąmoningo profesijos pasirinkimo sąlyga. Tinkamai apsispręsti mokiniai gali tik turėdami pakankamos realios, visapusiškos informacijos apie profesijų įvairovę, išgales įgyti vieną ar kitą profesiją, profesines perspektyvas ir kt.

M. Barkauskaitės (2007) teigimu, profesinio informavimo tikslas – padėti asmenims, nesvarbu, koks jų amžius ir gyvenimo etapas, pasirinkti savo kelią švietimo, mokymo ir užimtumo srityse, aktyviai kurti savo profesinę karjerą, profesinio orientavimo uždavinys – užtikrinti, kad kiekvienas individas gautų geros kokybės informacijos ir patarimų, susijusių su mokymosi galimybėmis Lietuvoje ir Europoje, sudaryti sąlygas tenkinti naujus reikalavimus, keliamus profesinei kvalifikacijai įgyjant naujas kompetencijas.

Profesinis informavimas yra nuolat teikiama ir visiems prieinama paslauga, sudaranti sąlygas asmeniui priimti racionalius profesijos rinkimosi ir karjeros planavimo sprendimus, derinant saviraiškos bei individualius asmenybės tobulėjimo poreikius su darbo rinkos reikalavimais. (Pukelis, 2006).

Pasak D. Augienės (2009) profesinis informavimas – tai pagalba asmeniui susidaryti tikslų ir išsamų vaizdą apie būsimą profesiją. Profesijos rinkimasis yra ilgai trunkantis procesas, kuriam būtinas savęs ir darbo rinkos pažinimas. Kuo geriau paauglys pažįsta save, tuo geriau moka gauti ir pasirinkti tinkamą informaciją apie save ir profesijas, tuo didesnė tikimybė, kad jis mokės ir racionaliai apsispręsti.

Apibendrinant profesinio informavimo sampratą, galima teigti, jog profesinis informavimas yra labai svarbus reiškinys renkantis profesiją, o ypač tai yra aktualu jaunam žmogui, kuris renkasi būsimą profesiją ir būsimą darbą. Profesinio informavimo metu suteikta informacija turi padėti moksleiviui priimti adekvačius sprendimus profesijos pasirinkimo srityje. Labai svarbu profesinio informavimo metu žinoti apie darbo rinkos kaitą, įvairovę. Profesinio informavimo metu būtina išsamiai susipažinti su profesijų ypatumais, reikalavimais, keliamais tą darbą dirbančiam asmeniui. Profesinio informavimo paskirtis – suteikti moksleiviui informaciją apie profesijas, padaryti ją prieinamą, sudaryti sąlygas priimti teisingus ir kryptingus profesijos

pasirinkimo sprendimus, derinant saviraiškos ir individualius asmenybės tobulėjimo poreikius bei polinkius su darbo rinka.

1.1.2. Profesinio konsultavimo samprata

Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo tikslas – padėti asmenims pasirinkti savo kelią švietimo, mokymo bei užimtumo srityse ir aktyviai kurti savo profesinę karjerą. Šios paslaugos skiriamos tiems, kurie dar nėra pradėję profesinės karjeros, dirbantiesiems, bedarbiams ir darbdaviams (Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas, Įsakymas Nr. ISAK-739/A1-116, 2005).

Profesinis konsultavimas – tai pagalba asmenims, pasirenkantiems profesiją, suteikiama atsižvelgiant į individualias žmogaus savybes ir polinkius pagal darbo rinkos ir profesijos mokymosi galimybes. Profesinis konsultavimas grindžiamas darbo rinkos, profesijų tyrimais, pedagoginės ir socialinės psichologijos mokslo žiniomis, psichologinio konsultavimo metodais bei psichologine diagnostika. (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-465, 1998).

Kaip teigiama 2005 m. patvirtintame „Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų apraše“ (Įsakymas Nr. ISAK-739/A1-116), profesinis konsultavimas – veikla, skatinanti asmenį optimaliai panaudoti savo jėgas kvalifikacijai įgyti ir dirbti, pagalba asmenims renkantis ar keičiant profesiją, atsižvelgiant į jo individualias savybes (interesus, gebėjimus, polinkius), konkrečių profesijų ypatumus bei mokymosi, studijų ir darbo galimybes.

Pasak L. Jovaišos (1999), profesinis konsultavimas – tai patarimų teikimas. Iš esmės profesinis konsultavimas yra pagalba individui atsakant į rūpimus klausimus. Anksčiau profesinio, pedagoginio ir psichologinio konsultavimo specialistai manė, kad užtenka diagnozuoti asmenybės savybes ir, jomis vadovaujantis, teikia patarimus. Tokia praktika pasirodė esanti nepakankamai efektyvi, padaryta daug klaidų. Dabar profesinį konsultavimą papildo pedagoginis ir psichologinis konsultavimas. Jų atstovai atsisako siauro požiūrio į profesinį konsultavimą kaip patarimus dėl profesijos pasirinkimo bei asmenybės tinkamumo pasirinktai profesijai. Iš tikrųjų profesinis konsultavimas negali būti atitrūkęs nuo viso asmenybės gyvenimo, nuo jos ugdymo uždavinių, nuo jos sąveikos su mikro-, medzo-, makroaplinka ir problemų, kylančių iš tos sąveikos, iš santykių su tėvais, mokytojais, darbdaviais, draugais ir pačiu savimi.

Apibendrinant galima pasakyti, kad profesinio konsultavimo paskirtis padėti asmeniui tikslingai ir atsakingai pasirinkti sau patinkančią veiklą atsižvelgiant į savo individualias ypatybes. Ypač profesinis konsultavimas reikalingas moksleiviams, kurie nėra įgiję

profesijos. Šiuo atveju profesinis konsultavimas turėtų būti itin atsakingas, nes nuo kryptingo profesinio konsultavimo priklauso jauno žmogaus pasirinkimas. Profesinio konsultavimo metu jaunuoliu turi būti suteikta pakankamai žinių, renkantis profesiją, kad jis gebėtų susigaudyti tarp to, ko nori, ir to, ką gali bei, ko reikia šiandieninei darbo rinkai.

Profesinio konsultavimo uždaviniai pagal 2005 m. patvirtintą „Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašą“ (Įsakymas Nr. ISAK-739/A1-116):

1. Teikti rekomendacijas, individualias ir grupines profesinio tinkamumo konsultacijas, analizuoti ir įvertinti individualias galimybes įgyti kvalifikaciją, padėti priimti motyvuotą sprendimą dėl asmens tinkamumo atitinkamai profesijos sričiai;
2. Vykdyti specializuotas programas asmenims, nepasirengusiems darbo rinkai, skatinant jų motyvaciją aktyviai ieškoti darbo ar mokytis, lavinti įgūdžius, padedančius įveikti sunkumus, kylančius susidūrus su naujais darbo rinkos reikalavimais;
3. Konsultuoti įsidarbinimo ir kitais darbo rinkos klausimais (darbo jėgos paklausa ir pasiūla bei kt.);
4. Teikti informaciją apie profesijas bei specialybes, kvalifikacijas, kvalifikacijos įgijimo, tobulinimo ir persikvalifikavimo galimybes.

Pasak R. Laužacko (2005), profesinis konsultavimas yra svarbus tiek švietimo sistemai, tiek darbo rinkai bei jų tarpusavio sąveikai. Jis padeda geriau panaudoti žmonių išteklius, sudarant palankesnes sąlygas užtikrinti, kad turimi gebėjimai ir interesai sutaptų su esamomis mokymosi ir užimtumo galimybėmis. Profesinis konsultavimas pripažįstamas kaip svarbiausias mokymosi visą gyvenimą strategijos elementas siekiant, kad kiekvienas asmuo galėtų gauti pakankamą informaciją bei patarimus, susijusius su mokymosi galimybėmis per visą gyvenimą. Jis ne tik užtikrina sąveiką tarp mokymosi poreikių ir galimybių, bet ir yra reikšmingas gerinant priėjimą prie mokymosi variantų bei motyvuojant potencialius besimokančiuosius. Jo svarba pasireiškia padedant besimokančiajam surasti kelią sudėtingose mokymo sistemose bei sparčiai kintančioje darbo rinkoje.

L. Jovaišos (1999) teigimu profesinis konsultavimas yra grindžiamas moksliniais tyrimais, skirtingų mokslų konvergencijos ir integracijos duomenimis, nes jis: teikia pagalbą aiškindamas veiklos tikslus, rūšis, priemones, būdus, tiria individo fizines ir psichines ypatybes, padeda realizuoti institucijų ir individų veiklos planus.

Profesinis konsultavimas tampa tęstiniu, daugiamačiu procesu, kuris prasideda bendrojo lavinimo mokykloje, tęsiasi profesinės veiklos laikotarpiu per visą žmogaus gyvenimą. Einama prie atviresnio profesinio konsultavimo modelio į šį procesą įtraukiant ne tik specialiai parengtus asmenis, bet ir mokytojus, auklėtojus, tėvus ir kt. vis labiau profesinis konsultavimas

akcentuojamas kaip pagalba asmenims patiems projektuoti savo profesinę karjerą. Profesinį konsultavimą Lietuvoje vykdo daugelis specialių, taip pat kitos paskirties įstaigų ir organizacijų. Tačiau plačiausia veikla atliekama bendrojo lavinimo ir profesinio mokymo įstaigose. Jų veiklos funkcijos arčiausiai susietos su moksleivių profesiniu konsultavimu (Laužackas, 2005).

Bendrojo lavinimo mokykloje karjeros projektavimas koncentruojamas į ugdymą karjerai, kuris realizuojamas per profesinį konsultavimą. Jis apima savęs pažinimą, profesinį informavimą, profesinio veikimo skatinimą, patarimus renkantis profesiją ir pagalbą bendrojo lavinimo mokyklos absolventams įsitvirtinti profesinio rengimo institucijoje. Karjeros planavimo sėkmės pagrindas profesinio rengimo institucijoje yra teisingas profesijos pasirinkimas. Sėkminga karjera galima tik tokioje profesijoje, kuriai žmogus turi pašaukimą (specialųjį gabumą arba atitinkamą intelekto formą) (Pukelis, 2008).

Anot L. Jovaišos (1999), ankstesnė profesinio konsultavimo ir orientavimo Lietuvoje patirtis rodo, kad praktinė veikla neapsiriboja vien patarimais, kad esama daugiau funkcijų, plaukiančių iš konsultavimo esmės. Išryškėjo visas funkcijų kompleksas:

1. Informavimas apie darbo rinko būklę, profesijas;
2. Asmenybės ir profesinės tikrovės tyrimas;
3. Patarimai dėl savęs pažinimo, saviugdos, rinkimosi;
4. Patarimai dėl mokyklų ir darboviečių perspektyvų;
5. Profesinio kryptingumo motyvacija;
6. Mokyklinės ir profesinės adaptacijos organizavimas;
7. Profesinis skirstymas institucijos viduje;
8. Profesinis tobulinimas, persikvalifikavimas, perkėlimas;
9. Įdarbinimo paieškos;
10. Koordinavimas;
11. Profesinė rehabilitacija;

Ši funkcijų struktūra byloja apie labai didelį veiksmų barą, aprėpiantį visą konsultavimo veiklą. Ją galima pavadinti makrostruktūra.

Siekiant padėti asmeniui įsitvirtinti kintamoje darbo rinkoje ir prisitaikyti prie naujų sąlygų, kuriant ilgalaikę gerovę sau ir visuomenei, labai aktualus tampa kokybiškas sistemingas profesinis konsultavimas, kuris padeda ne tik priimti teisingą profesinį sprendimą, bet ir turi įtakos tolesnei profesinei karjerai (Barkauskaitė, 2007).

Jovaiša (1998) apibūdina vieną iš profesinio orientavimo elementų – profesinį konsultavimą, kaip pagalbą visapusiškai ir darniai profesinei jauno ir suaugusio žmogaus asmenybės raidai (plačiąja prasme), ir patarimus dėl profesijos pasirinkimo bei asmenybės tinkamumo pasirinktai profesijai (siaurąja prasme). Dailidienės ir Navickienės (2006) darbe

įvardijamas toks profesinio konsultavimo tikslas – teikti žmonėms kokybišką informaciją ir konsultacijas apie mokymąsi ir įsidarbinimą atsižvelgiant į darbo rinkos ir profesinio mokymosi galimybes. (Sokolova, Stanišauskienė, 2007).

Pasak K. Pukelio, D. Garnienės (2003) karjeros projektavimo struktūrą sudaro du pagrindiniai procesai: ugdymas karjerai ir karjeros planavimas, kurių papildo profesinės karjeros tyrimų sudedamoji dalis. Išskirti lygmenys, kuriais pasireiškia atskiros karjeros projektavimo sudedamosios dalys: ugdymas karjerai vyksta šeimoje, darželyje, bendrojo lavinimo mokykloje per profesinį konsultavimą. Karjeros planavimas vyksta darbo rinkos struktūroje arba bedarbiais besirūpinančiose struktūrose per karjeros konsultavimą. Abi šios veiklos rūšys taip pat pasireiškia profesinio rengimo institucijose. Pateiktoje sampratoje profesinį konsultavimą sudaro profesinis informavimas, profesinis veiklinimas, patarimai apsisprendžiant dėl profesijos, adaptacija profesinio rengimo įstaigoje. Karjeros konsultavimą sudaro karjeros siekiai, galimybės, patarimai apsisprendžiant dėl karjeros, pagalba įgyvendinant karjeros planą. Taigi karjeros projektavimui yra būdingi sistemos bruožai, joje nurodomi atskiri sistemos elementai taikomi jaunimui ir suaugusiesiems, pabrėžiamos sąsajos tarp švietimo ir darbo pasaulio, karjeros projektavimo proceso tęstinumas, atskirai aprašomos profesijos/karjeros konsultantų veiklos funkcijos (tyrimai ir konsultavimas) ir būtini gebėjimai. Daug dėmesio karjeros projektavimo sampratoje skiriama profesijos pasirinkimui, profesinio pašaukimo pažinimui, veiklai, turinčiai pagalbos pobūdį (patarimai, konsultavimas), ir mažai – ugdymo karjerai veiklai, karjeros planavimo/projektavimo kompetencijų įgijimui, pačiam ugdymo turiniui. Profesinis informavimas pateiktoje sampratoje tampa tik sudedamąja profesinio konsultavimo dalimi.

Apibendrinant galima teigti, jog profesinis konsultavimas turėtų būti organizuojamas atsižvelgiant į mokinių galimybes, interesus, gebėjimus, darbo rinkos poreikius. Organizuojant šią veiklą aktualu parinkti įvairias šios veiklos formas: profesinės informacijos teikimą pagal amžiaus tarpsnių poreikius, testavimą, individualų konsultavimą, darbą grupėse, žaidimus, profesinį veiklinimą, papildomą mokymąsi. Turbūt būtų galima teigti, jog profesinis konsultavimas yra vienas iš svarbiausių elementų profesijos pasirinkimo srityje. Profesinio konsultavimo metu moksleivis turi galimybę atsirinkti jam reikalingą informaciją, gauti patarimus, susijusius su mokymosi galimybėmis, profesiniu apsisprendimu. Profesinio konsultavimo metu moksleivis turi visas galimybes tinkamai pasirinkti profesiją, derinant ją su savo individualiais asmenybės ypatumais bei poreikiais. Siekiant užtikrinti tinkamą paauglių profesinį apsisprendimą, profesinis konsultavimas atlieka svarbų vaidmenį paauglių karjeros projektavime. Tikėtina, jog tinkamas profesinis konsultavimas gali išspręsti moksleivių profesijos pasirinkimo problemas.

1.2. PROFESINIO KONSULTAVIMO IR INFORMAVIMO PLĖTOTĖS PRIELAIIDOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE

Atsižvelgiant į ES vyraujančias profesinio orientavimo plėtotės tendencijas, Lietuvoje parengta nemažai teisės aktų, skirtų šių paslaugų vystimui. Lietuvos profesinį orientavimą reglamentuojančių dokumentų tikslas – užtikrinti profesinio orientavimo kokybę ir tęstinumą, padėti suderinti profesinio rengimo bei užimtumo uždavinius.

Pagal Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategiją (2004), profesinis konsultavimas mokymosi visą gyvenimą požiūriu turėtų užimti svarbią vietą. Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų plėtotės uždavinys – užtikrinti galimybę kiekvienam žmogui gauti geros kokybės informaciją ir patarimus, susijusius su mokymosi ir profesinės veiklos galimybėmis.

2003 m. LR Švietimo ir mokslo ir Socialinės apsaugos ir darbo ministrų įsakymu Nr. ISAK-1635 / A1-180 priimta „Profesinio orientavimo strategija“ (Žin., 2003, Nr. 56-1955). Tai ypač reikšmingas profesinio orientavimo paslaugų plėtojimo dokumentas, kuris parengtas atsižvelgiant į srities tendencijas ir prioritetus, vyraujančius ES. Profesinis orientavimas laikomas vienu iš svarbiausių veiksnių, skatinančių mokymąsi visą gyvenimą, užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galimybes. Mokyklose turi būti vykdoma veikla, kurios tikslas – padėti mokiniams išsiaiškinti būsimos profesinės karjeros tikslus, susipažinti su darbo pasauliu ir padėti jiems įgyti gebėjimų planuoti profesinę karjerą (tai gali būti organizuota veikla, kurioje, teikdami patarimus ir informaciją, dalyvautų darbdaviai, įvairių sričių specialistai, mokinių tėvai ir kt.). Profesinio konsultavimo veikla siekiama paskatinti asmenį optimaliai panaudoti savo jėgas kvalifikacijai įgyti ir dirbti, padėti asmenims rinktis profesiją atsižvelgiant į jų individualias savybes (interesus, gebėjimus, polinkius), konkrečių profesijų ypatumus, mokymosi, studijų, darbo galimybes.

Vadinasi, profesinis konsultavimas turėtų būti organizuojamas atsižvelgiant į mokinių galimybes, interesus, gebėjimus, darbo rinkos poreikius.

Profesinio orientavimo strategijoje (2003) pabrėžiama, kad sėkmingą ir veiksmingą profesinio konsultavimo veiklą užtikrina bendrojo lavinimo, profesinių ir aukštųjų mokyklų bendradarbiavimas, ryšiai su neformaliojo švietimo įstaigomis, praktinio mokymo ir profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas teikiančiomis institucijomis, darbdaviais, rėmėjais, visuomeninėmis organizacijomis ir kitais socialiniais partneriais. Plėtojant mokyklose profesinio konsultavimo veiklą, tikslinga įtraukti visą mokyklos bendruomenę: mokyklos vadovus, mokytojus, specialistus (psichologus, socialinius pedagogus, profesijos patarėjus), bibliotekininkus, mokinius ir jų tėvus. Skatintina profesinį konsultavimą integruoti į mokinių poreikius atitinkantį ugdymo turinį, panaudojant pasirenkamuosius dalykus, papildomojo

ugdymo veiklą, organizuojant būrelių, klubų darbą, aktyvų dalyvavimą konferencijose, seminaruose, projektinėje veikloje.

Siekiant, garantuoti švietimo plėtotės efektyvumą bei darną, LR Seimas 2003 m. nutarimu Nr. IX-1700 priėmė „Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatas“ (Valstybinė švietimo strategija, Žin., 2003, Nr. 71-216). Šiame dokumente pateikiamos svarbiausios Lietuvos švietimo plėtotės įgyvendinimo priemonės. Viena iš jų – lanksčios bei atviros švietimo struktūros sukūrimas, į bendrą švietimo erdvę jungiant bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą, studijas, formalaus ir neformalaus mokymosi, savišvietos formas. Įgyvendinat šią strategiją ypatingas vaidmuo skiriamas Lietuvos mokykloms. Nuo 2003 metų mokyklose, turinčiose interneto ryšį ir įgyvendinančiose pagrindinio ir vidurinio (brandos) ugdymo programas, skatinamas profesinio informavimo ir konsultavimo sistemos įdiegimas.

2003 m. patvirtintas LR Švietimo įstatymas (Žin., 2003, Nr. 63-2853) numato konkrečias pagalbos priemones, padedančias plėtoti jaunimo profesinį orientavimą mokykloje. Svarbiausios pagalbos priemonės mokykloje, nurodomos šios: informacinė, psichologinė, socialinė – pedagoginė pagalba, specialioji pedagoginė ir specialioji, taip pat informavimas apie švietimą, sveikatos priežiūrą. Pabrėžiama pagalba mokytojui ir mokyklai, kurios paskirtis – sudaryti sąlygas mokytojams kelti kvalifikaciją – toliau mokytis, padėti kurti tokią mokyklos aplinką, kuri sukurtų sąlygas pačios mokyklos tobulėjimui. Akcentuojama, kad informavimas apie švietimą – svarbiausia profesinio orientavimo pagalbos rūšis, kurios paskirtis – teikti asmeniui profesinę informaciją, kuri padėtų pasirinkti jo individualybę atitinkančius interesus, polinkius, gebėjimams adekvatų švietimą ir tiekėją, siekiamą išsilavinimą ar profesiją.

Siekiant užtikrinti švietimo plėtotės prieinamumą, tęstinumą ir socialinį teisingumą, garantuojamos lygios mokymosi starto galimybės, išplečiamos ikimokyklinio ir visuotinio priešmokyklinio ugdymo sistemos, užtikrinamos socialiai teisingos mokymosi ir studijų sąlygos įvairių gebėjimų ir poreikių vaikams. Mokyklos atveriamos darbo rinkai, todėl didėja mokinių mobilumas renkantis mokyklų tipus ir programas. Ši veikla grindžiama Mokyklų profiliavimu (LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. 768 „Dėl profilinio mokymo modelio ir profilinio mokymo planų“ (Žin., 1998, Nr. 58-1633). Profilinio mokymo įgyvendinimas mokykloje naudingas kiekvienam mokiniui, nes sudaromos galimybės pasitikrinti ir išbandyti save iki profesijos pasirinkimo, t.y., mokiniai labiau orientuojami į profesinį pasirinkimą. Besimokantieji skatinami mokytis visą gyvenimą, todėl numatomi profilio keitimo būdai, kurie sudaro galimybes kiekvienu gyvenimo tarpsniu tęsti / rinktis kitą profilį. Taigi, profilinis mokymas atveria mokiniui galimybę rinktis individualius polinkius, interesus ir gabumus atitinkantį ugdymo(si) kelią. (Indrašienė, Rimkevičienė ir kt., 2006).

2005 m. LR Švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrų įsakymu Nr. ISAK 739/A1-116 patvirtinta „Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas (Žin., 2005, Nr. 60-2132). Šis teisės aktas nustato profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimus, atsakingas įstaigas ir jų funkcijas, veiklos koordinavimą. Profesinio informavimo paslaugos teikiamos bendrojo lavinimo, profesinių mokyklų mokinių grupėms ir individualiai pagal profesinio informavimo konsultanto sudarytą ir mokyklos vadovo patvirtintą planą. Profesinio informavimo paslaugos teikiamos mokyklos, kurioje yra profesinio informavimo vieta, mokiniams ir pedagogams, kitų mokyklų pagal savivaldybės patvirtintą mokyklų sąrašą mokiniams ir pedagogams, taip pat mokinių tėvams.

Numatyta, kad šias paslaugas teikia:

- Bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai - informuoja 1-12 klasių mokinius;
- Bendrojo lavinimo mokyklų klasių auklėtojai – informuoja 8-12 klasių tėvus;
- Profesinio informavimo konsultantai profesinio informavimo vietose teikia informaciją ir konsultuoja 1-12 klasių mokinius; informuoja mokinių tėvus, bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokytojus;
- Socialiniai pedagogai ir mokyklų psichologai konsultuoja 5-12 klasių mokinius, vykdo profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programas; mokytojus, klasės auklėtojus, profesijos mokytojus supažindina su profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programomis.

Mokymosi visą gyvenimą memorandume (2001) profesinis orientavimas ir konsultavimas yra naujai traktuojamas ir suprantamas kaip visokeriopa veikla, nukreipta į žmogaus socialinio potencialo plėtrą ir skirtas jam padėti realizuoti stipriausiais savybes kintančiame gyvenime. Lietuvoje vykstant ekonominiams ir socialiniams pokyčiams, būtina orientotis į profesijų ir specialybių poreikių bei pagrindinių įgūdžių kaitą. „Mes turime siekti bendro tikslo – sukurti tokią Europą, kurioje kiekvienas galėtų pilnai vystyti savo gebėjimus ir jausti, kad gali prisidėti prie savo bendruomenės“.

Pasak V. Indrašienės, V. Rimkevičienės ir kt. (2006) Lietuvoje veikiančiai juridinei bazei, kuri išsamiai reglamentuotų profesinio orientavimo politiką, sistemos struktūrą, koordinavimo ir veiklos principus, laiduotų teikiamų paslaugų kokybę bei efektyvumą dar trūksta vientisumo. Priimti įstatymai, nutarimai, įsakymai fragmentiškai apibūdina profesinio informavimo ir konsultavimo sistemos elementus arba tik deklaruoja profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugų plėtros būtinybę.

Mokslininkų nuomone, Lietuvos švietimo plėtotės strateginėse nuostatose 2003 – 2012 metams (2002) akcentuojama profesinio orientavimo paslaugų plėtotė. Numatyti tokie tikslai:

1. Išplėtoti švietimo ir gyvenimo praktikos ryšį.
2. Atverti mokyklas darbo pasauliui.
3. Pasiiekti, kad praktinė darbinė veikla taptų sudėtine bendrojo ugdymo dalimi.
4. Mokiniam sudaryti galimybes rinktis įvairias mokymosi strategijas, alternatyvius turinio variantus.

Šie tikslai sudaro sąlygas mokinių pasirinkimo galimybių plėtrai, skatinančiai besimokančią aktyviai dalyvauti renkantis tolimesnę mokymosi kryptį ir profesiją. Todėl pažymima, kad būtini tokie švietimo sistemos pokyčiai, kurie didintų švietimo sistemos efektyvumą, išplėstų švietimo prieinamumą, sukurtų sąlygas tęstiniam, visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi, užtikrintu Lietuvos visuomenės poreikius atitinkančią švietimo kokybę. Galima teigti, kad poreikis teikti profesinio orientavimo paslaugas mokykloje tampa dar ryškesnis ir aktualesnis. (Indrašienė, Rimkevičienė ir kt., 2006).

Išanalizavus Lietuvos bendrojo lavinimo bei profesinį orientavimą reglamentuojančius dokumentus, akivaizdu, kad šalyje pradėta formuoti lanksti sistema, sudaranti prielaidas mokinių profesiniam informavimui ir konsultavimui plėtoti. Daugelis šiuolaikinių profesinės veiklos sričių reikalauja išsamių bendrojo lavinimo žinių, socialinės ir kultūrinės brandos, nuolatinio profesinės kvalifikacijos tobulinimo. Dabartiniu laikotarpiu, tiriant mokinių mokymosi pasirinkimo galimybes, analizuojant profesijos pasirinkimo procesą ir jam įtaką darančius veiksnius, ypač yra aktualizuojama profesinio orientavimo paslaugų reikšmė mokykloje. Todėl tikslinga skatinti kokybišką ir efektyvų profesinį informavimą ir konsultavimą bendrojo lavinimo mokykloje.

1.3 MOKINIŲ PROFESINIO KONSULTAVIMO IR INFORMAVIMO BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE VYKSMAS IR PROBLEMOS

Profesinio informavimo taškai (jų šiuo metu Lietuvoje yra 61) kaupia, saugo ir tvarko profesiniam informavimui reikalingą informaciją, teikia profesinio informavimo paslaugas bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams ir visiems profesinio informavimo taškui priskirtoje teritorijoje gyvenantiems asmenims, rūpinasi, kad priskirtų mokyklų mokiniai gautų informaciją apie profesinio konsultavimo paslaugas artimiausiame profesinio orientavimo centre. (Pukelis, 2008).

Pasak K. Pukelio (2008) mokykloje ir už jos ribų numatomi du profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų tiekėjų tipai:

1. Profesinio informavimo taškai (PIT) – tai akredituotos ar kitos institucijos, kuriose rūpinamasi profesiniu informavimu mokykloje. Juose profesinio informavimo paslaugas

teikia profesijos patarėjai. Profesinio informavimo taškai (PIT) turi įrengtus laisvos prieigos prie interneto taškus, priėjimą prie šalies švietimo ir darbo rinkos duomenų bazių ar kompiuterinėse laikmenose, vaizdajuostėse sukauptą informaciją bei yra aprūpinti metodinėmis priemonėmis, žinytais apie mokymosi ir įsidarbinimo galimybes ar kita su profesiniu informavimu susijusia spausdinta informacija. Mokinius, ieškančius išsamios su profesiniu informavimu susijusios informacijos, bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokytojai turėtų nukreipti būtent į šiuos profesinio informavimo taškus.

PIT uždaviniai:

1. Informuoti apie švietimo sistemos teikiamas mokymosi ir studijų galimybes, priėmimo sąlygas, įgyjamas kvalifikacijas profesinėse ir aukštosiose mokyklose;
2. Informuoti apie profesinio mokymosi, studijų, įgyjamų kvalifikacijų ir profesijų sąsajas;
3. Informuoti apie įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes;
4. Padėti motyvuotai pasirinkti profilinį mokymą, pažinti savo sugebėjimus, suvokti ketinimus bei interesus.
5. Padėti įvertinti pasirinktos profesijos paklausą darbo rinkoje.
6. Informuoti apie Atvirą informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemą (AIKOS), kitas informacines sistemas ir profesinio informavimo šaltinius;
7. Informuoti apie bendradarbiavimo su profesinio orientavimo institucijomis galimybes.

2. Profesinio orientavimo centrai (POC) – tai akredituotos institucijos, kurios rūpinasi profesiniu informavimu ir konsultavimu bei įgyvendina prevencinę, reabilitacinę ir korekcinę profesinio konsultavimo veiklą už mokyklos ribų. POC profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas teikia profesijos patarėjai, profesijos konsultantai ir psichologai. POC funkcijos yra:

1. Visiems gyventojams teikti informaciją apie įsidarbinimo galimybes Lietuvoje ir užsienyje;
2. Rengti ir vykdyti prevencines, korekcines bei reabilitacines profesinio konsultavimo programas;
3. Taikyti psichodiagnostinį testavimą;
4. Konsultuoti profesinio kryptingumo, tinkamumo, profesinės karjeros planavimo klausimais.

Visos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos profesinio informavimo taškuose (PIT) ir profesinio orientavimo centruose (POC) teikiamos nemokamai.

2005 m. patvirtintame „Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų apraše“ (Įsakymas Nr. ISAK-739/A1-116) profesijos konsultantų funkcijos nustatomos Profesijos konsultanto profesijos standarte, kurį tvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministras.

Pasak D. Augienės (2009) karjeros konsultantai, dirbantys profesinio informavimo taškuose, organizuoja jo veiklą, kaupia, saugo ir tvarko profesiniam informavimui reikalingą informaciją magnetinėse laikmenose, leidžia žinytus, informacinius leidinius. Naudodamiesi AIKOS ir kitais profesinio informavimo šaltiniais teikia paslaugas bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams ir visiems profesinio informavimo taškui priskirtoje teritorijoje gyvenantiems asmenims, padeda išmokti naudotis AIKOS ir kitomis interneto svetainėmis. Mokiniais teikia žinių apie profesiją ir darbo pasaulį, profesijų turinį, jų ypatumus ir reikalavimus, mokymosi ir studijų galimybes Lietuvos Respublikoje ir užsienyje, mokymo ir studijų programas, įgyjamas kvalifikacijas, priėmimo sąlygas, kvalifikacijos įgijimo arba tobulinimo, įsidarbinimo ir profesinės karjeros planavimo galimybes. Bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokytojus informuoja apie teikiamas paslaugas bei naujoves profesinio informavimo srityje. Teikia įvairias profesinio informavimo paslaugas iškritusiems iš švietimo sistemos asmenims, jaunuoliams, neturintiems profesinio pasirengimo, dirbantiesiems ir bedarbiams, darbdaviams, informuoja, kaip rasti profesinio konsultavimo institucijas, rūpinasi, kad priskirtų mokyklų mokiniai gautų informaciją apie profesinio konsultavimo paslaugas artimiausiame profesinio konsultavimo centre.

Moksleivių rengimas rinktis profesiją vienokia ar kitokia forma vyksta daugelyje pasaulio valstybių. Jaunosios kartos rengimas darbuotojo vaidmeniui yra vienas svarbiausių kiekvienos valstybės ugdymo sistemos uždavinių. Profesinio orientavimo paskirtis – ugdyti asmens sugebėjimus laisvai bei informuotai apsispręsti ir tinkamai pasiruošti profesinei veiklai. (Petrauskaitė, 1996).

Kaip teisingai pažymi E. L. Heras ir S. H. Krameris (1984) visuomenėje, kurioje profesijos ir gyvenimo būdo pasirinkimas yra laisvas, tas pasirinkimas tampa sunkesnis ir sudėtingesnis. Būtina padėti jaunam žmogui susidaryti savo profesinės ateities vaizdą.

Šiuolaikinis darbo pasaulis kelia iš esmės naujus reikalavimus žmogui jo karjeros kelyje. Jam būtina karjeros kompetencija, kurią laiduoja savęs pažinimo bei prisistatymo, bendravimo, bendradarbiavimo bei veikimo socialinėje aplinkoje, nuolatinio mokymosi, darbo pasaulio pažinimo, sprendimų priėmimo, veiklos planavimo ir kiti gebėjimai. Bendrojo lavinimo mokykloje dirbantiems pedagogams tenka sudėtingas moksleivių ugdymo karjerai uždavinys, nes būtent šiame lavinimosi etape įgyjami gebėjimai, lemiantys individo ateitį. Kaip padėti moksleiviams pasirengti karjerai šiuolaikiniame darbo pasaulyje? Kaip pagelbėti jiems renkantis tolesnį mokymosi ar darbinės veiklos kelią? Ką patarti jiems kuriant savo karjeros planus? Tik tas mokytojas, kuris pats moka planuoti karjerą, gali patarti moksleiviui. Vadinasi, mokytojui reikalinga ir šiuolaikinė karjeros kompetencija, įgalinanti vystyti savąją karjerą, ir ugdymo

karjerai kompetencija, apibrėžiama kaip nuostatų, žinių ir gebėjimų, būtinų ugdant moksleivius karjerai, sistema (Stanišauskienė, 2008).

Anot V. Indrašienės, L. Grinytės (2007) bendrojo lavinimo mokyklose būtina užtikrinti kokybišką pirminės profesinio informavimo pagalbos (informacijos suteikimas, savęs pažinimas, socialinių įgūdžių ugdymas, problemų identifikavimas, tarpininkavimas tarp mokyklos – tėvų – profesinio rengimo sistemos bei mokinio) suteikimą, ypatingą dėmesį skiriant mokyklos specialistų įtraukimui į šią veiklą.

J. Arnold (1997) pristato jau XX amžiaus pradžioje Parson (1909) išryškintas tris profesinio apsisprendimo sąlygas. Tam, kad teisingai pasirinktų profesiją, paauglys turi turėti:

1. Aiškų supratimą apie save: savo siekius, galimybes, interesus, ambicijas, motyvus bei ribotus išteklius;
2. Žinių apie įsidarbinimo galimybes ir perspektyvas skirtingose darbų srityse;
3. Gebėjimų suderinti šių dviejų grupių faktus.

Trys elementai – savęs pažinimas, darbo pasaulio pažinimas ir gebėjimas suderinti abu pažinimus, – minimi daugelio profesinio apsisprendimo procesą nagrinėjančių autorių darbuose (Jovaiša, 1999; Beresnevičienė, 1990; Hodkinson, 1996). Idant sėkmingai būtų suderinti faktai apie save ir apie darbo pasaulį, reikia tam tikro šių faktų stabilumo. Asmenybė keičiasi, bet pagrindiniai jos bruožai paprastai išlieka per visą gyvenimą.

Anot J. Arnold (1997), efektyvus sprendimas reikalauja gerai pagrįsto asmeninio identiteto jausmo ir pasaulio suvokimo. Jei gerai mokinys įsivaizduoja, kokios norėtų profesijos, jis yra pasirengęs karjeros sprendimo priėmimui.

Šiuolaikinės karjeros ateitį dėl sparčios ir nenuspėjamos darbo pasaulio dinamikos, organizacijų kaitos ir neįtvirtinto karjeros modelio toli planuoti yra sudėtinga. Tai nereiškia, jog šiuolaikinė karjera išvis neplanuotina. Atvirkščiai: kiekvienas šiuolaikinės karjeros žingsnis turėtų būti itin sąmoningas (tikslingas, planuotas ir reflektuojamas), idant žmogus sėkmingai veiktų apibrėžtumo ir stabilumo stokojančiame šiuolaikiniame darbo pasaulyje. Kita vertus, tolimos ateities planavimas užkirstų kelią lankstumui ir rizikos tolerancijai, kurie yra būtina šiuolaikinės karjeros dalis. Karjeros sėkmė gali būti suprantama labai individualiai. Ją tradiciškai galima tapatinti su pinigais, pažanga, prestižu, tačiau ji gali būti siejama ir su savirealizacija, savigarba, draugystės ryšiais ar pasitenkinimu savo veikla. (Stanišauskienė, 2008).

Pasak K. Miškinio (1993), profesinis apsisprendimas – ilgas ir sudėtingas procesas. Aptariami įvairūs profesinės ateities variantai: vieni greitai atmetami, kiti įtemptai svarstomi, lyginami, sprendžiama, kuris iš jų patraukliausias. Vaikų profesiniam apsisprendimui svarbūs ir tėvai, ir mokykla. Mokykloje vaikai gauna daugiau informacijos apie profesijas, jiems

suteikiamas kokybiškas profesinis informavimas ir konsultavimas pagal jų individualius poreikius.

Profesiniu orientavimu siekiama, kad mokiniai susidarytų kelis numatomos veiklos planus, kurių kiekvienas būtų pakankamas pagrindas asmenybei tobulėti. Taip organizuotas profesinis orientavimas yra sėkmingas, nes tikimybė, kad bent viena iš mokinio planuojamų veiklos sričių bus jam prieinama, pakankamai didelė. Bendriausia profesinio orientavimo komponentas yra profesinis informavimas – mokinių supažindinimas su profesijų įvairove. Profesinis informavimas pradedamas dar pradinėse klasėse. Tačiau vaikų ir jaunesniųjų paauglių ateities planai dar neišryškėję, todėl šiuo laikotarpiu informavimas yra bendro pobūdžio: mokiniai įvaldo pagrindines darbo proceso sąvokas, susipažįsta su darbo pasidalijimu, ugdomi jų gebėjimai ir interesai įvairioms veiklos sritims ir pan. (Bitinas, 2004).

Bendrojo lavinimo mokyklose moksleivių profesinis konsultavimas turi daugiau informavimo ir orientavimo požymių. Moksleiviams labai dažnai sunku rasti informacijos apie pasirenkamą profesiją bei kur studijuoti, jie nemoka naudotis gauta informacija. Jaunuoliams sunku priimti sprendimus, todėl orientavimo pagalba labai reikalinga. „Profesinės karjeros planavimo požiūriu sudėtinga kalbėti apie konkrečius tolimus šios pagalbos tikslus. Tačiau esamų galimybių įvertinimas, mokymas išvelgti savo ir aplinkos privalumus bei trūkumus, tikslų ir prioritetų planavimas yra rimta pagalba renkantis profesiją, ypač tais atvejais, kai moksleivis renkasi mokymosi profilį bendrojo lavinimo mokykloje“ (Jovaiša, Orenienė, 2003).

Pasak L. Jovaišos (1978) profesinis orientavimas mokykloje – tai vadovavimas mokinio profesiniam vystimuisi ikiprofesinio mokymosi laikotarpiu, atsižvelgiant į jo individualybę ir visuomenės poreikius. Todėl svarbiausias profesinio orientavimo uždavinys – kvalifikuotai pažinti mokinio individualybę, pedagogiškai vadovauti asmenybės profesiniam ir psichiniam brendimui, kad ji pajęgtų tinkamai pritaikyti savo jėgas tolimesniame mokymesi ir darbe dabartinėmis mokslo, technikos ir socialinio gyvenimo pažangos sąlygomis.

B. Bitino (2004) teigimu, sistemingas profesinis informavimas aktualizuojamas, kai paaiškėja mokinių polinkiai ir pradeda formuotis stabilesni ateities planai. Informavimo diapazonas išplečiamas VIII klasėje, kai išryškėja akademinės ir praktinės veiklos polinkiai ir gebėjimai, reikia padėti ugdytiniams apsispręsti ir pasirinkti tolesnio mokymosi profilį. Pagrindinis dėmesys skiriamas supažindinti su profesijomis, kurias gali įgyti baigusieji pagrindinę mokyklą. Svarbus profesinio informavimo vaidmuo pagrindinės mokyklos baigiamosiose klasėse, kai mokiniai turi apsispręsti, ar toliau tęsti mokymąsi bendrojo lavinimo mokykloje, ar įgyti pradinį profesinį išsilavinimą.

Pasak H. Galkytės (1977), VIII klasės moksleiviai dar visai nėra pajėgūs laisvai ir sąmoningai pasirinkti profesiją, nesugeba motyvuoti profesijos pasirinkimo, tuo tarpu 17 – 18

metų jaunimo sprendimai jau realesni. Tačiau tai nemažai priklauso nuo mokytojo ar karjeros konsultanto. Pastarasis turi gerai pažinti savo auklėtinius ir kvalifikuotai patarti jiems renkantis profesiją ir tai išaiškinti jų tėvams.

Jau sakytą, kad ne iš karto nusprendžiama, kuo būti, ką veikti. Tačiau rinkimosi dažnumas visiškai negarantuoja, kad bus gerai apsispręsta. Tinkamam pasirinkimui reikia subręsti, bet branda ne vaiko galioja, jam reikia tikslingai vadovauti t.y. sąmoningai brandinti savimone, kuri neklystamai orientuotą į darbo pasaulį. Tad konsultavimas yra ilgo vadovavimo vyksmas jaunuoliui, kurį norime parengti tinkamam apsisprendimui. Tam sąlygas teikia mokykla. (Jovaiša, 1999).

Profesinis konsultavimas mokykloje – tai patarimai ugdytiniui, kurią profesiją jam tikslinga rinktis. Profesinis konsultavimas, organizuojamas remiantis profesiniu informavimu, yra individuali pagalba auklėtiniui. Pabrėžtina, kad konsultuojant teikiami tik patarimai, galutinai apsisprendžia pats auklėtinis drauge su šeima. Tačiau konsultanto atsakomybė nuo to nemažėja, nes mokinys, ir jo tėvai, prašydami patarimo, kartu pripažįsta konsultanto autoritetą ir norą vadovautis jo rekomendacijomis. (Bitinas, 2004).

Pasak R. Petrauskaitės (1996) geriau pažinti save ir profesijas bei racionaliau apsispręsti gali padėti ne tik profesionalūs darbuotojai pedagogai bei psichologai, bet ir šeimos nariai (tėvai, broliai, seserys), giminaičiai. Daugiau ir artimiau bendraudami, jie geriau pažįsta jauną žmogų ir gali duoti naudingų patarimų, nes labiau už svetimus rūpinasi savo artimo žmogaus ateitimi. Be to, dažniausiai būdami vyresni už besirenkantįjį, jie jau turi tam tikrą profesijos rinkimosi ir darbinės veiklos patirtį, kuri gali būti naudinga bręstančiai atžalai. Paprastai ne tik artimiausi šeimos nariai, bet ir gana tolimi giminaičiai rūpinasi jaunimo profesinėmis aspiracijomis bei jų įgyvendinimo galimybėmis ir siekia kaip galėdami padėti.

Anot L. Jovaišos (2003) profesinis konsultavimas darosi neišvengiamas individualizuojant profesinį orientavimą ir veiklinimą, nes didelis mokinių skaičius turi asmeninių problemų, nepajėgia be kitų pagalbos išsirinkti specialybės, profesinio mokymo įstaigos, darbo ir įsidarbinti. Konsultacija – pagalbos individui sistema, įgalinti optimalius sprendimus tolesnio mokymosi, darbo, santykių ir profesijos rinkimosi klausimais. Profesinė konsultacija yra šių lygių:

1. Tarpasmeninės sąveikos konsultacija.
2. Nekvalifikuota, patirtimi grindžiama konsultacija.
3. Kompetencinė konsultacija.
4. Institucinė kompetencija.

Mokiniai konsultuojasi tarpusavyje. Draugų patarimai dažnai turi didelį poveikį, renkamas net draugiškumo motyvais. Tėvų, kitokių giminių konsultacija grindžiama jų siekais,

gyvenimišką patirtimi. Ji taip pat daro didelį poveikį vaikams ir būna taiklesnė palyginti su vienmečių konsultacija. Įvairūs specialistai (mokytojai, inžinieriai, agronomai), gerai pažindami savo profesijas, yra kompetentingi teikti patarimus. Mokytojai, pažindami savo mokinių sugebėjimus ir polinkius, vertybines orientacijas, kvalifikuotai gali vadovautis apsisprendimui. Labiausiai kvalifikuotų konsultacijų teikia specialiai pasirenge asmenys, dirbantys profesinio konsultavimo institucijose.

Efektyvus konsultavimas yra įmanomas tik šiomis sąlygomis:

1. Išsiaiškinus optanto problemos esmę, priežastis ir svarbą;
2. Visapusiškai supratus asmenybę;
3. Gerai pažįstant profesijas ir jų visuomeninį poreikį;
4. Įvertinus savo kompetenciją konkrečiu problema atveju;
5. Išmanant konsultavimo metodiką. (Jovaiša, 1995).

Profesinio konsultavimo tikslas – palengvinti optantui optimaliai spręsti problemą. Vienais atvejais pakanka suteikti informaciją apie profesinio mokymo įstaigas, profesijas, darbo vietas, darbą, apie jį patį (jo sugebėjimus, interesus, polinkius, mokslumą, sveikatą), galimybes mokytis, įsidarbinti, kitais – reikia padėti geriau save pažinti, mąstyti, trečiais – įveikti tas priežastis, kurios kelią problemų, sudaro mokymosi, darbo, santykių su kitais žmonėmis sunkumų t.y. organizuoti savauklą. (Jovaiša, 2003).

Pasak D. Armalienės ir R. Kriščiūnaitės (2008) savęs pažinimas – pirmas žingsnis atskleisti asmeninius rezervus, nukreipti save teisinga profesijos pasirinkimo linkme ir galimybė atsiduoti mėgstamam darbui. Be to, žinojimas, ką turiu savyje, padeda suvokti savo „realųjį aš“ (koks aš esu esamuoju laiku) ir ėjimą link „idealaus aš“ (koku noriu būti).

Pasak B. Bitino (2004) galimos dvi konsultavimo kryptys mokykloje. 1. nurodomos profesijos ir specialybės, kurioms auklėtinis geriausiai tiktų; 2. nustatoma, kiek mokinys tinka jo pageidaujamai profesijai. Pirmuoju atveju apibūdinama keletas profesijų pagal jų tinkamumą auklėtiniui. Kiekvienas mokinys gali sėkmingai įgyti daugelį profesijų, todėl konsultantas visada gali parinkti jų seką, pradedant konsultuojamajam tinkamiausiomis ir baigiant jam priimtiniomis. Antruoju atveju nustatomas mokinio, planuojančio įgyti tam tikrą profesiją, tinkamumas jai, tai yra tikrinama, ar nėra kontraindikacijų, aptariamoms mokinio galimybės ją įsigyti ir produktyviai dirbti. Konsultantas privalo gerai pažinti konsultuojamąjį – žinoti jo gebėjimus, interesus, pagrindines charakterio savybes, profesinį informuotumą. Mokinio asmenybės pažinimo būdai priklauso nuo konsultanto. Dalyko mokytojas apie mokinio gebėjimus ir interesus sprendžia iš jo mokymosi, dalyvavimo užklasinėje veikloje. Klasės auklėtojas gauna informaciją iš visų dalykų dėstytojų, tėvų, klasės draugų, stebėdamas mokinį ir su juo bendraudamas, taip pat gali taikyti specialius auklėjimo savybių tyrimo metodus.

Konsultantas atlieka svarbų vaidmenį profesiniame informavime ir konsultavime mokykloje. Jis yra specialistas, taiko specialius tyrimo metodus – interesų aprašus, pokalbį su konsultuojamuoju, testus ir kt. Jo patarimas mokiniui drauge yra būsimosios profesinės veiklos sėkmės prognozė. Kaip ir kiekvienas sprendimas apie žmogų, patarimas gali būti netikslus ar net klaidingas. Tai konsultantas būtinai turi pabrėžti, palikdamas teisę konsultuojamam pačiam apsispręsti. (Bitinas, 2004).

Pasak W. Weiten (1983) profesijos konsultantai turi padėti moksleiviams išsikelti tikslus ir surasti priemonių jiems įgyvendinti kiekviename amžiaus tarpsnyje. Pagalba profesijos pasirinkimo srityje laikoma būtina per visą mokymąsi mokykloje ir visą gyvenimą.

Mokinių profesinio konsultavimo praktika sena – mokytojai, klasių auklėtojai visada patardavo, kaip elgtis, mokytis, ką daryti baigus mokyklą. šiandien reikalaujama, kad mokytojų patarimai būtų plačiau praktikuojami, būtų kvalifikuotesni. Jiems į pagalbą ateina kvalifikuoti specialistai. (Jovaiša, 2003).

Anot V. Stanišauskienės (2008) Karjeros požiūriu, paauglystė yra pats svarbiausias amžiaus tarpsnis tarp kitų žmogaus psichosocialinių raidos stadijų. Pagrindinė šio laikotarpio problema – įtvirtinti tapatumo jausmą. Paaugliams kyla daugybė svarbių klausimų: kokį darbą aš ketinu dirbti? Kokia bus mano karjera? Jei tapatumas įtvirtinamas paauglys pradeda kurti savosios karjeros planus. Jei tapatumas neįtvirtinamas, žmogus yra nepajėgus sąmoningai rinktis tolesnes savo mokymosi ar darbinės veiklas. Tokio žmogaus karjera negali būti sėkminga, nes, paprasčiausiai, jis pats nežino, ko siekia ir kas jam yra karjeros sėkmė.

Profesijos rinkimasis skirtingais amžiaus tarpsniais turi specifika, kurią tiksliai apibrėžti sunku, nes ją lemia individualybė, socialinės, ekonominės rinkos sąlygos. Labai ryškus pirmasis rinkimosi etapas bendrojo lavinimo mokykloje – VIII-X ir XI-XII klasėse. Visiems aišku, kad mokiniui gali tiktį įvairios profesijos, bet ieškoma tinkamiausių. Svarbiausias besirenkančiųjų rūpestis – gauti išsamios informacijos apie profiliuoto mokymo turinį, apie pagrindinių, aukštesniųjų ir aukštųjų mokyklų teikiamas specialybes, jų įgijimo sąlygas, stojimo į profesinio ugdymo įstaigas reikalavimus. Tokios informacijos stinga. Kita problema: „Kam aš geriausiai tinku?“. Trečia problema: „Kaip aš gyvensiu, įgijęs specialybę?“. Tokio patarimo sunku sulaukti. Tai bendriausios problemos. (Jovaiša, 1999).

B. Jatautaitės (1993) atlikti vyresniųjų klasių moksleivių tyrimai parodė, kad didesnė jų dalis dar nesugeba apibūdinti savo charakterio, temperamento, sugebėjimų. Neturi supratimo apie psichologinius reikalavimus jų pasirinktai profesijai. Taip yra todėl, jog dauguma paauglių savęs nepažįsta ir negali tiksliai įvardinti kokie yra jų tikslai. Todėl galima visiškai sutikti su mokslininkės teigimu, kad geras savęs pažinimas yra pirmas žingsnis į tinkamą profesijos pasirinkimą, tačiau didelei daliai jaunimo jis labai sunkus ir vieniems neįveikiamas.

Pasak E. L. Hero ir S. H. Kramerio (1984) svarbu, kad jau pradžios mokykloje vaikai sužinotų apie ateityje galimą profesijos pasirinkimą, jo numatymo ir planavimo būdus bei ryšį su asmeninėmis savybėmis. Praleisti šeimoje ir mokykloje vaikystės metai sąlygoja vaiko savęs suvokimą, taip pat aspiracijų lygį, siekimų motyvaciją ir pozityvų profesinį identitetą. Profesinio orientavimo specialistams rekomenduojama rūpintis vaikų savęs pažinimu, savo asmenybės savybių kitimų supratimu, mokykloje įgyjamo patyrimo susiejimu su ateities planais jau pradžios mokykloje.

Paauglystėje polinkiai išryškėja, ypač tada, jeigu jie sutampa su kokia nors patrauklia vertybe. Klasių vadovų, konsultantų dėmesys turi patraukti mokinių vertybinės orientacijos, jų ryšys su intelekto ir valios ypatybėmis. Tyrimai rodo, kad kaip tik vertybinės orientacijos glūdi moksleivio gyvenimo planuose, kad jie yra reikšmingiausias rinkimosi motyvas. Tačiau jis dažniausiai nukreipia klaidingai. Klaidos daromos dėl informacijos stokos. Todėl konsultantai rūpinasi, kad vertybinės orientacijos būtų pagrįstos. Tam reikia ilgalaikio pažintinio konsultavimo, kurio tikslas – teikti būsimajam darbo kandidatui tokių žinių, kuriomis grindžiamas kvalifikuotas darbas, jo vertingumas, individų galimybės jį sėkmingai dirbti. (Jovaiša, 1999).

Jaunuoliui, bebaigiančiam pagrindinę ar bendrojo lavinimo mokyklą, tenka apsispręsti, kurią profesiją pasirinkti, kurioje mokymo įstaigoje, kiek laiko mokytis ir t.t. tai nelengva, todėl, kad sprendimas būtų teisingas, reikėtų pasinaudoti visais prieinamais informacijos šaltiniais – specialistų konsultacijomis, specialiais leidiniais, internetu ir pan. Labai svarbu gerai išanalizuoti situaciją: įvertinti savo asmenines savybes, interesus ir gabumus bei karjeros perspektyvas ir rinkos prognozes. (Baranauskienė, Alijošius, Gecevičiūtė ir kt., 2006).

Rašoma, kad psichologinis subrendimas rinktis profesiją yra svarbiausia sąlyga savarankiškam, sąmoningam ir tiksliam apsisprendimui. Atlikti tyrimai rodo, kad daugelis moksleivių, pasiekę IX – X klasę, nėra tam subrendę, nes stokoja profesinės informacijos, silpnai pažįsta save, lengvai pasiduoda kitų įtakai, t.y. nesavarankiškai imasi profesinės atsakomybės. Tad rūpintis pakankamu psichologiniu subrendimu reikia iš vienos pusės stiprinti profesinį švietimą, iš kitos – savimonės formavimąsi. Savimonė (savęs pažinimas ir vertinimas) turi lemiamą reikšmę pasirinkimui. Klaidingas savęs suvokimas – savivaizdis, klaidingas savęs įsivaizdavimas ateityje motyvuoja klaidingą rinkimąsi. Šiuolaikinio moksleivio galimybes lemia šie veiksniai: mokymosi pažanga, sugebėjimai ir sveikata. Tai pat svarbus rinkimosi veiksnys – poreikis ir su juo susiję kiti psichiniai padariniai: interesai, vertybės, polinkiai. Jeigu interesai sukelia pastovų dėmesį kuriai nors veiklai, tai vertybės padaro ją labai svarbiu, idealiu dalyku, o polinkis nukreipia toje srityje veikti. Charakterio vaidmuo rinkimosi motyvacijoje taip pat svarbus. Yra daug profesijų, kurioms reikia tinkamo charakterio, temperamento. Tačiau asmuo

sprendžia, ar jo įpročiams, skoniams, įsitvirtinusiems požiūriams, elgesio stiliui priimti tie ar kiti reikalavimai, kuriuos kelia planuojama rinktis profesija. Nedaugelis mokinių negali rinktis kurios nors profesijos dėl sveikatos būklės. Yra ir tokių mokinių, kurie renkasi profesiją atsitiktinai, nespėdami problemos, kuo kam būti. Aišku tada padaroma daug klaidų. Todėl mokykla, bendradarbiaudama su šeima, siekia apsaugoti jaunimą nuo klaidų. Rinkimosi veiksniai nurodo, kokia kryptimi vykdyti profesinį konsultavimą. Ugdymo procese reikia ne tik perteikti mokslo, technikos, meno pagrindų žinias, formuoti mokėjimus ir įgūdžius, bet ir pažintinius, profesinius interesus, darbo, profesijos vertybes, bei stengtis, kad jos taptų vertybinėmis orientacijomis t.y., nukreiptų mokinių veikti pagal vertybes. Gyvenimo ir darbo prasmės supratimas, visuomeniniai idealai, pasaulėžiūra, įgalinanti teisingai vertinti visuomenės gyvenimo, darbo ir profesinės veiklos reiškinius. Sugebėjimų pažinimas yra pagrindas tolesniam profesiniam informavimui. Pagal sugebėjimus ugdomi mokinių profesiniai interesai, profesinės vertybės ir polinkiai, atsižvelgiant į visuomenės ekonominius poreikius. Toks ugdymo individualizavimas padės daugeliui moksleivių suvokti save, savo vietą darbo pasidalinime (Jovaiša,1997).

Pasak V. Indrašienės, V. Rimkevičienės ir kt. (2006) bendrojo lavinimo mokyklose viena iš profesinio orientavimo priemonių yra renginių organizavimas mokiniams, kurių metu jie susitiktų su įvairių profesijų specialistais, studentais besimokančiais profesinėse ir aukštosiose mokyklose, profesinio orientavimo specialistais ir gautų betarpišką, tikslingą informaciją. Dar viena iš profesinio informavimo formų – pažintinių ekskursijų į įmones ir įstaigas organizavimas. Itin reikšmingas vaidmuo, atliekant informacinę funkciją, tenka klasės auklėtojų rengiamoms klasės valandėlėms profesinio orientavimo temomis.

Apžvelgus profesinio informavimo ir konsultavimo bendrojo lavinimo mokykloje vyksmą, toliau siekiama apžvelgti pagrindines profesinio informavimo ir konsultavimo problemas mokykloje.

Sąmoningas profesijos pasirinkimas – tai individualus mokinio apsisprendimas įsisąmoninus profesinio tinkamumo tam tikrai profesijai kriterijus ir žinant objektyvią informaciją apie pasirinktos profesijos svarbius ypatumus, tolesnes jų lavinimo ir ugdymo perspektyvas, praktiškai išbandant savo pasiryžimą ir išgales sėkmingai dirbti. Tokį profesinį darbą su mokiniais išskiria ir Europos Komisija memorandume dėl mokymosi visą gyvenimą: apibrėžiamas informavimo ir konsultavimo tikslas – užtikrinti, kad kiekvienas individas galėtų gauti aukštos kokybės informaciją ir patarimus, susijusius su mokymosi galimybėmis šalyje ir Europoje per visą gyvenimą. Darbo rinkos kaita, kurią lemia sparti mokslo ir technologijų pažanga, ne tik reikalauja profesinių konsultacijų, bet ir užprogramuoja būtinybę numatyti, t. y. projektuoti savo karjeros pokyčius, kuriais remiantis priimamas sprendimas, ką ir kodėl reikia

studijuoti, gilintis ar net persikvalifikuoti. Jaunimo, vaikų menka socialinė patirtis, vertybių sistema, nesuvokti lūkesčiai neleidžia jiems objektyviai įvertinti savo galimybių, todėl būtinas nuoseklus, visa apimantis profesinis konsultavimas ir tikslingas karjeros planavimas, kuris aptariamasis pagrindiniuose švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose: Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (48 str.), Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, 2003–2012 m. valstybinėje švietimo strategijoje, Aukštojo mokslo įstatyme, profesinio orientavimo strategijoje, profesinio rengimo Baltojoje knygoje ir kt.

Pirmą rimtą profesinį sprendimą moksleiviai priima 10 klasėje, kai reikia rinktis mokymosi profilį. Būtent tada moksleivis turi apsispręsti, kuriuo gyvenimo keliu jis nori pasukti. Čia dažniausiai pritrūksta profesijos konsultanto pagalbos. Šitame etape turėtų būti konsultuojami ne tik moksleiviai, bet ir jų tėvai, pedagogai. Šis konsultavimas turi būti skirtas kuo geriau spręsti moksleivio profesinio pasirinkimo klausimus (Jovaiša, Orenienė, 2003).

Nagrinęjant rengimosi karjerai bendrojo lavinimo mokykloje problemą, svarbu išryškinti požiūrius į profesijos rinkimąsi ir profesinį apsisprendimą.

Daugelis autorių (Jovaiša, 1999; Beresnevičienė, 1990; Kregždė, 1988; Hodkinson, 1996) akcentuoja profesijos rinkimosi procesualumą, profesinį apsisprendimą traktuodami kaip rinkimosi rezultatą.

Pasak L. Jovaišos (1993) profesijos rinkimasis – ilgalaikis minispredimų kuo būti kaitos procesas iki galutinio apsisprendimo. Autoriaus nuomone, profesijos rinkimasis prasideda ankstyvojoje vaikystėje ir tęsiasi iki profesijos įgijimo, o dažnai ir visą gyvenimą.

Sprendimo priėmimo procesas suprantamas kaip rezultatyvus judėjimas arba procesas, kuriame jaunas žmogus „juda į priekį“, žingsnis po žingsnio artėdamas prie savo apsisprendimo. (Hodkinson, 1996).

L. Laužacko teigimu (2002), ikiprofesinio ugdymo priemonės, metodai ir ugdymo turinio parinkimas priklauso nuo bendrojo lavinimo mokyklų, darbo rinkos ir kitų institucijų pagalbos mokiniams renkantis profesiją. Svarbu, kad ikiprofesinis ugdymas būtų vykdomas taip, kad moksleiviui nuolat aiškėtų jo profesinės veiklos požiūriu svarbūs veiksniai – interesai, polinkiai, vertybės, gebėjimai, žinios, asmeninės kompetencijos ir darbo pasaulio reikalavimai (Barkauskaitė, 2007).

Pasak M. Barkauskaitės (2007), norint, kad profesinis rengimas būtų kokybiškas, svarbu laiku ir tinkamas profesinis konsultavimas ir informavimas, žinoti darbo rinkos poreikius, taip pat aiškinantis jų dermę su žmogaus poreikiais ir lūkesčiais. Profesinis mokinių orientavimas ir rengimas karjerai vidurinėse mokyklose nėra efektyvus ir pakankamas. Atlikti tyrimai parodė, jog 61 proc. moksleivių nurodė, kad jie nebuvo apsisprendę dėl savo profesinio pasirinkimo, todėl mokyklose būtina tobulinti ir plėtoti moksleivių ugdymo karjerai sistemą. Reikia gerai

organizuoto profesinio veiklinimo, kuris leistų moksleiviams įvertinti savo gabumus, gebėjimus ir charakterio savybes. Reikėtų specialistų, gebančių profesionaliai, kvalifikuotai dirbti profesinio konsultavimo darbą.

H. Galkytės (1977) nuomone, Lietuvos profesinio orientavimo teorijoje ir praktikoje per mažai dėmesio skirta aktyviai moksleivių savianalizei, per mažai pateikiama jų savarankišką darbą ir savo sprendimų apmąstymą skatinančių užduočių.

Bendrojo lavinimo mokyklos moksleiviai nepajėgia išspręsti savo problemų, kai jie: 1. nežino, ar pajėgs įgyti norimą specialybę, 2. nesugeba vertinti savo intelektinių sugebėjimų, 3. abejoja dėl fizinio ar psichinio tinkamumo dirbti pasirenkamą darbą, 4. abejoja ar numatomai rinktis profesijai tinka jų charakterio ir temperamento savybės, 5. blaškosi tarp įvairių interesų, vertybių idealų, nepajėgdami nustatyti jų hierarchijos, 6. abejoja, ar polinkis, pašaukimas yra tikras. Profesinio konsultavimo praktika įtikina, kad tokiais atvejais asmuo gali spręsti iškilusias problemas tada, kai gauna patikimą psichologinę konsultaciją apie save patį. Jis esmę sudaro tai, kad konsultantas teikia informaciją apie konsultuojamąjį, atskleisdamas jo paties asmenybės bruožus. (Jovaiša, 1981).

L. Jovaišos (1997) nuomone, svarbiausios profesijos rinkimosi klaidos yra blogas profesijos tikrovės žinojimas, savimonės nesubrendimas. Klaidingas savęs suvokimas, neadekvatus savivaizdis, netikslus savęs įsivaizdavimas ateityje, motyvuoją klaidingą profesijos rinkimąsi. Psichologinis subrendimas rinktis profesiją – svarbiausia sąlyga savarankiškam, sąmoningam ir tikslingam apsisprendimui. Tuo tarpu tyrimai rodo, kad daugelis moksleivių, pasiekę IX – X klasę, nėra tam subrendę, nes stokoja profesinės informacijos, silpnai pažįsta save, lengvai pasiduoda kitų įtakai, t.y. nesavarankiškai imasi profesinės atsakomybės.

J. Arnold (1997) ir kiti autoriai Vondracek (1990) bei Callanan (1992), remdamiesi tyrimais, įvardija analogiškas profesinio apsisprendimo klaidų priežastis, tik jas labiau detalizuoja, įvardina sprendimo priėmimo gebėjimų stygių. Pasak mokslininkų, sprendimo priėmimą apsunkina: žinių apie savo galimybes ir interesus stoka; vidinis konfliktas, kylantis tarp dviejų ar daugiau patrauklių galimybių; informacijos apie darbo rinką stoka; neadekvatus supratimas apie tai, ką žmonės iš tikrųjų daro įvairiose veiklos srityse.

Pasak V. Indrašienės, V. Rimkevičienės ir kt. (2006) 2004 m. atliktas tyrimas „14 – 19 metų paauglių, linkusių į praktinę veiklą, mokymosi krypties pasirinkimo galimybės“ (D. Bukantaitė, R. Laužackas, V. Targamadžė ir kt.). Šio tyrimo rezultatai parodė, kad profesinis informavimas pagrindinėse ir vidurinėse mokyklose yra nepakankamas, nes mokiniai apie paklausias profesijas dažniausiai sužino patys arba iš draugų ar pažįstamų, o mažiausiai juos apie profesinio darbo perspektyvas informuoja mokyklos vadovai bei dirbantys pedagogai.

Pasak tų pačių pedagogių, praktiškai įgyvendinant Lietuvos švietimo reformą bei profesinio orientavimo strategiją, tapo akivaizdus šios srities situacijos tyrimų poreikis. LR švietimo ir mokslo ministerija, siekdama tobulinti profesinio orientavimo paslaugų plėtotę, raišką bei efektyvumą mokyklose, ėmė skelbti užsakymus tyrimams. Nemažai šios srities tyrimų atliko Vilniaus universiteto, Vilniaus pedagoginio ir Vytauto Didžiojo universitetų mokslininkai.

2003 m. atlikto tyrimo „Visuomenės informuotumas apie švietimą ir švietimo vertinimas“ (A. Dobryninas, A. Poviliūnas, D. Tureikytė ir kt.) rezultatai parodė, kad labiausiai trūksta informacijos apie profesijas ir profesinį orientavimą, mažiau apie priėmimo į įvairius mokymosi lygmenis tvarką.

Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkai J. Reingardienė ir A. Zdanevičius 2003 m. atliko tyrimą „Moksleivių vertybinės orientacijos ir pasirengimas karjerai“. Tyrimo rezultatai, leido daryti išvadą, kad daugiau nei pusės (59 %) respondentų neapsisprendimas dėl jų tolesnio profesinio apsisprendimo galimai nulemtas prielaidos, kad profesinis mokinių orientavimas ir rengimas karjerai vidurinėse mokyklose ir gimnazijose nėra pakankamai efektyvus.

2003 m. taip pat atliktas tyrimas „Moksleivių ugdymas karjerai: padėties analizė ir perspektyvos bendrojo lavinimo mokykloje“ (K. Pukelis ir D. Garnienė). Šio tyrimo rezultatai atskleidė mokinių ugdymo karjerai sistemos silpnąsias vietas. Išvadose akcentuojama, kad profesinis konsultavimas pradedamas pavėluotai (10-12 klasėse), mokyklose vyksta mažai profesinio konsultavimo renginių ir susijusių veiklų, pabrėžiamas šios srities profesionalių specialistų poreikis.

Apibendrinant, galima teigti, kad mokyklose vykdomas profesinis informavimas ir konsultavimas nėra pakankamai efektyvus. Prielaidos pasiekti vieną svarbiausių profesinio orientavimo strategijos uždavinių – sukurti veiksmingą ir darnią profesinio orientavimo sistemą – yra, tačiau trūksta sėkmingo įgyvendinimo. Taigi labai svarbu, kad profesinio informavimo ir konsultavimo specialistai (karjeros konsultantai, mokytojai, mokyklų vadovai) ir tėvai vienareikšmiškai suprastų savo veiklos bei pastangų reikšmę vaikų ateičiai. Tik tokiu atveju, sutelkus bendras jėgas vieningam tikslui, galima tikėtis ir teigiamų šios veiklos rezultatų.

Mokslininkės H. Galkytės (1977) tyrimai rodo, kad moksleivių nusimanymas apie savo profesinį tinkamumą dažnai būna labai ribotas, nepajėgiama savo individualių savybių bei polinkių susieti su pasirenkama profesija, analizuoti savo galimybių; informacija apie profesijas, pateikiama per mokyklose organizuojamus renginius, būna labai netiksli. Todėl siūloma daugiau dėmesio skirti moksleivių rengimui tinkamai pasirinkti profesiją, skatinti moksleivio savarankiškumą priimant sprendimus ir bendrą asmenybės aktyvumą. Reikėtų mokyti moksleivius objektyviai vertinti savo savybes, individualias galimybes ir galimas ateities perspektyvas, atskleisti moksleiviams savęs vertinimo būtinybę bei kriterijus, atsižvelgiant į

pasirenkamos profesijos ypatybes. Kaip teigia mokslininkė, laikantis pagrindinio laisvo profesijos pasirinkimo principo, teigiančio, kad kiekvienas žmogus savo vietą gyvenime turi rasti pats, labai svarbu mokinius išmokyti savarankiškai analizuoti, lyginti daugelį profesijų. O tinkamas savo galimybių, sugebėjimų bei veiklos rezultatų įvertinimas yra būtina harmoningo asmenybės tobulėjimo, sąmoningo profesijos pasirinkimo sąlyga.

Pasak V. Indrašienės, V. Rimkevičienės ir kt. (2006) mokiniams trūksta įvairios informacijos profesinio orientavimo klausimais: apie profesijos pasirinkimo kelius, tinkamumą pasirinktai profesijai, tolesnio mokymosi ir studijų galimybes, stojimo į profesinio mokymo institucijas tvarką ir reikalavimus, specialybes, profesijos keliamus reikalavimus, situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius. Ypač tokios informacijos pasigenda jaunesnieji paaugliai. Mokiniai, besimokantys gimnazijoje ir vidurinėje mokykloje akcentuoja informacijos trūkumą apie tinkamumą pasirinktai profesijai. Kaip rodo tyrimų rezultatai mokinius profesijos pasirinkimo klausimais konsultuoja dalyko mokytojai arba klasės auklėtojai. Profesinių konsultacijų efektyvumui daugiausia trūksta specialistų pagalbos ir kvalifikuoto pasirengimo. Mokyklose trūksta modernesnių metodinių priemonių (interneto svetainės profesinio orientavimo klausimais, video medžiagų ir pan.). Profesinio informavimo ir konsultavimo centrai veikia daugumoje bendrojo lavinimo mokyklų, tačiau viena iš profesinio informavimo ir konsultavimo problemų mokykloje yra ta, jog ne visi mokyklų mokiniai apie tokių centų egzistavimą žino.

Apibendrinant galima teigti, kad bendrojo lavinimo mokyklos vaidmuo yra ypač reikšmingas mokinio rengimosi karjerai procese, nes būtent tame etape turėtų būti įgyjami asmeninės, socialinės, mokymosi ir profesinės kompetencijos pagrindai. Turėdamas šiuos pagrindus moksleivis gali optimaliai įvertinti savo sugebėjimus ir tinkamai apsispręsti dėl profesijos pasirinkimo. Mokinio profesinė kompetencija bendrojo lavinimo mokykloje nėra pakankamai išplėtotą. Vis dar mažai dėmesio skiriama įvairioms profesinio orientavimo paslaugų formoms bei raiškai. Todėl mokykloje būtina intensyviai profesinio informavimo ir konsultavimo veiklą, į procesą tikslingai įtraukiant atsakingus ir motyvuotus asmenis, kurie efektyviai ir kokybiškai teiktų šias paslaugas.

2. IX – XII KLASIŲ MOKINIŲ PROFESINIO INFORMAVIMO IR KONSULTAVIMO BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE: MOKINIŲ, JŲ TĖVŲ BEI KARJEROS KONSULTANTŲ POŽIŪRIU TYRIMAS

2.1. Metodika ir tyrimo organizavimas

Tyrimo tikslas: Išsiaiškinti mokinių, jų tėvų bei karjeros konsultanto nuomonę apie profesinio informavimo ir konsultavimo vyksmą bei problemas bendrojo lavinimo mokykloje.

Tyrimo metodika: Teoriniai: mokslinės literatūros ir švietimą reglamentuojančių dokumentų analizė ir apibendrinimas. Remiantis studijuota moksline literatūra L. Jovaiša, D. Beresnevičiene, M. Barkauskaite, V. Indrašiene, V. Rimkevičiene ir kt. mokslininkais bei nagrinėtais teisiniais dokumentais buvo sudarytos anketos (žr. 1 ir 2 PRIEDUS) bei taikomas interviu metodas (žr. 3 PRIEDAS). Siekiant gauti kuo objektyvesnius tyrimo rezultatus buvo apklausti mokiniai, jų tėvai bei karjeros konsultantas. Tiriamieji dalyvavo savanoriškame ir anonimiškame tyrime, respondentams trumpai buvo pristatomas tyrimo tikslas.

Anketos yra kiekybinės. Anketų klausimai – uždari. Anketinėje apklausoje siekiama išsiaiškinti mokinių ir jų tėvų demografinius duomenis, respondentų nuomonę, kas yra profesinis informavimas ir konsultavimas, taip pat siekiama nustatyti tiriamųjų nuomonę, nuo kokio amžiaus tikslinga pradėti mokinių profesinį konsultavimą ir informavimą, kas mokykloje teikia profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugas bei kaip yra teikiamos profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugos. Tyrime siekiama iširti iš kur dažniausiai paaugliai gauna informacijos apie profesijas, taip pat siekiama išsiaiškinti, kurių asmenų nuomonė paaugliui yra svarbi profesijos pasirinkime, siekiama nustatyti, su kokiomis problemomis susiduria moksleiviai mokykloje, ar mokykloje yra profesinio informavimo taškas (PITas) ir kokią veiklą jis atlieka, kaip dažnai ir kokiais klausimais paaugliai kreipiasi į karjeros konsultantą bei siekiama išsiaiškinti jo darbo metodus. Anketinėje apklausoje siekiama išsiaiškinti, kokios informacijos trūksta vaikui renkantis profesiją, kokiais klausimais mokiniai kreipiasi į karjeros konsultantą, ar mokykloje pakanka profesinio konsultavimo ir informavimo metu teikiamos informacijos, kaip tėvai padeda vaikams apsispręsti dėl profesijos pasirinkimo. Stengiamasi išsiaiškinti moksleivių bei jų tėvų požiūrį į profesinį konsultavimą ir informavimą.

Siekiant išsiaiškinti karjeros konsultanto nuomonę buvo taikomas interviu metodas. Interviu metodu buvo apklaustas 1 karjeros konsultantas dirbantis mokykloje, kurioje vykdytas kiekybinis tyrimas. Atliktas kiekybinis ir kokybinis tyrimas padeda atsakyti į pagrindinius tyrimo klausimus ir visapusiškai nustatyti tiriamųjų nuomonę.

Anketų duomenys pavaizduoti lentelėse ir grafikuose pasitelkus Windows Microsoft Excel 2007. Atlikta kompiuterinė duomenų analizė patikimumui ir koreliacijai nustatyti (SPSS 16 for Windows). Atlikta Spearman' rho koreliacinė analizė. Apskaičiavus Spearman' rho koreliacijos koeficientą (r_s) gauta, kad ne visi veiksniai patikimai koreliuoja tarpusavyje. Praktiniais sumetimais koreliacijos koeficientas interpretuojamas taip:

- nuo 0 iki 0,20 – ryšio tarp požymių iš esmės nėra;
- nuo 0,20 iki 0,40 – ryšys tarp požymių silpnas;
- nuo 0,40 iki 0,60 – ryšys esminis;
- nuo 0,60 iki 0,80 – ryšys stiprus;
- daugiau kaip 0,80 – ryšys labai stiprus (Bitinas, 1998).

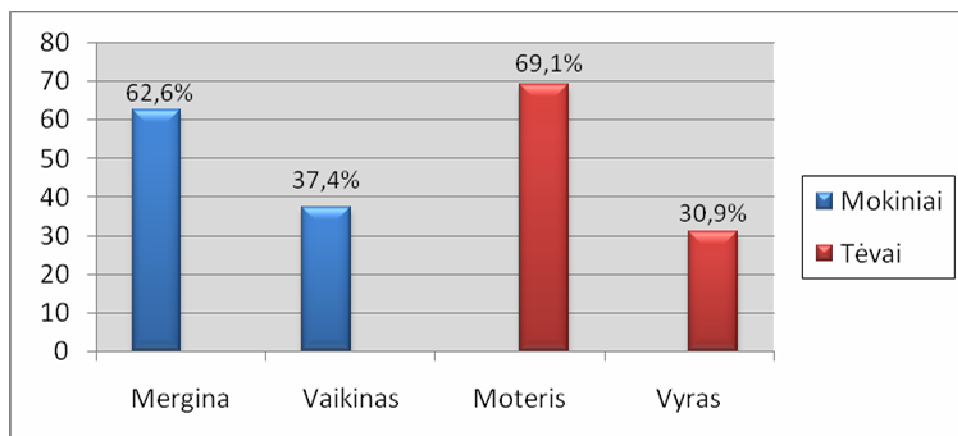
Koreliacija statistiškai reikšminga (p), kai duomenys atitinka griežtai apibrėžtus reikšmingumo lygmenis, dažniausiai 0,05 arba 0,01 lygmenį. 0,05 reikšmingumo lygmuo reiškia, kad yra vidutiniškai tik 5 procentų galimybė, kad tam tikro parametro rezultatas atsirado dėl tiriamosios grupės parinkimo paklaidų. 0,01 lygmuo reiškia, kad yra tik 1 procento galimybė, jog tą rezultatą nulėmė grupės parinkimo paklaida (Charles, 1999).

2.2. Tyrimo imtis

Tyrimo dalyvavo iš viso 209 respondentai. 139 (9 – 12 klasių) mokiniai, 69 jų tėvai bei 1 karjeros konsultantas. Tyrimas atliktas Telšių miesto X gimnazijoje. Karjeros konsultantas yra dirbantis šioje mokykloje. Anketoje skirtoje moksleiviams buvo pateikta 17 klausimų, anketoje skirtoje tėvams – 16 klausimų. Iš viso mokiniams ir jų tėvams buvo išdalintos 225 anketos, iš jų buvo sugražintos 208. Interviu metu karjeros konsultantui buvo pateikti 8 klausimai.

2.3. Tiriamųjų demografinė charakteristika

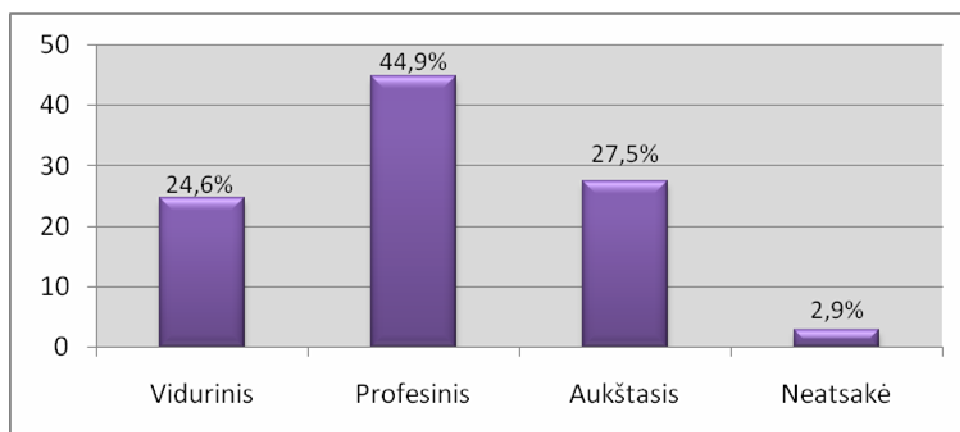
Tyrimo metu siekiama išsiaiškinti respondentų pasiskirstymą pagal lytį (žr. 1 pav.).

1 pav. Mokinių ir tėvų pasiskirstymas pagal lytį (N= 208)

Į apklausos imtį pateko 9 – 12 klasių mokiniai: iš jų 62,6% merginų ir 37,4% vaikų, taip pat jų tėvai: iš kurių yra 69,1% moterų ir 30,9% vyrų ir 1 karjeros konsultantas: 1 moteris.

Išsiaiškinus respondentų pasiskirstymą pagal lytį, toliau buvo siekiama nustatyti tėvų pasiskirstymą pagal išsilavinimą (žr. 2 pav.).

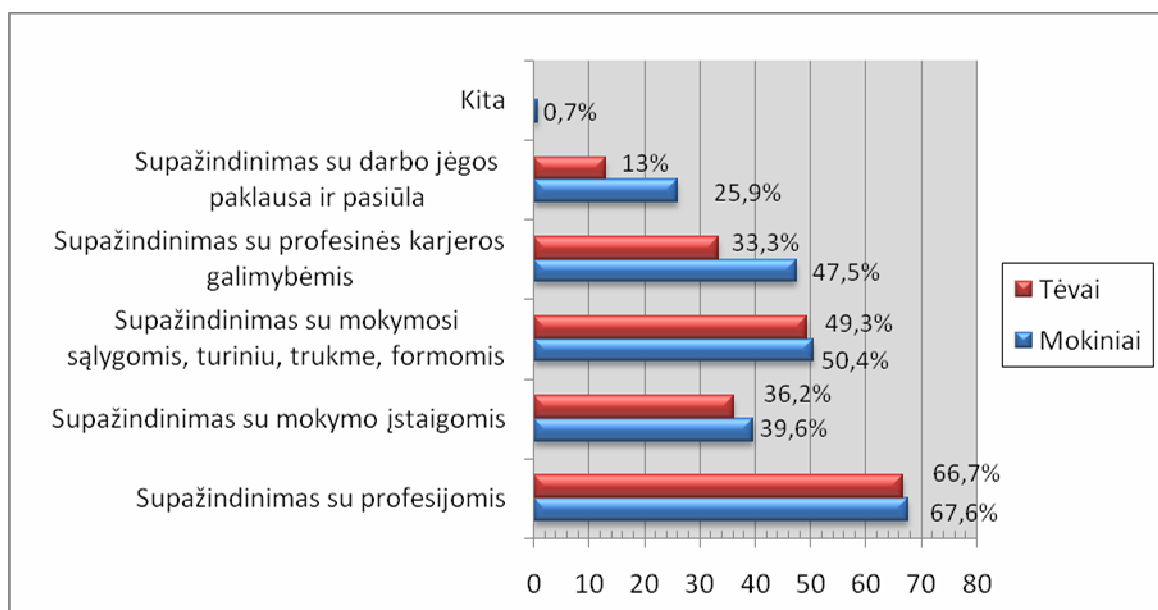
2 pav. Tėvų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (N=69)

Tiriamųjų tėvų pasiskirstymas pagal išsilavinimą: 24,6% įgiję vidurinį išsilavinimą, 44,9% įgiję profesinį išsilavinimą, 27,5% tiriamųjų įgiję aukštąjį išsilavinimą, 2,9% nenurodė savo išsilavinimo.

Karjeros konsultantas yra įgijęs aukštąjį išsilavinimą. Turi socialinio pedagogo kvalifikaciją bei yra išklaušęs profesinio orientavimo kursus.

2.4. Mokinių, tėvų nuomonė apie profesinį informavimą ir konsultavimą

Nustačius tiriamųjų demografinę charakteristiką, toliau buvo siekiama išsiaiškinti mokinių ir jų tėvų nuomonę apie profesinį informavimą. (žr. 3 pav.).

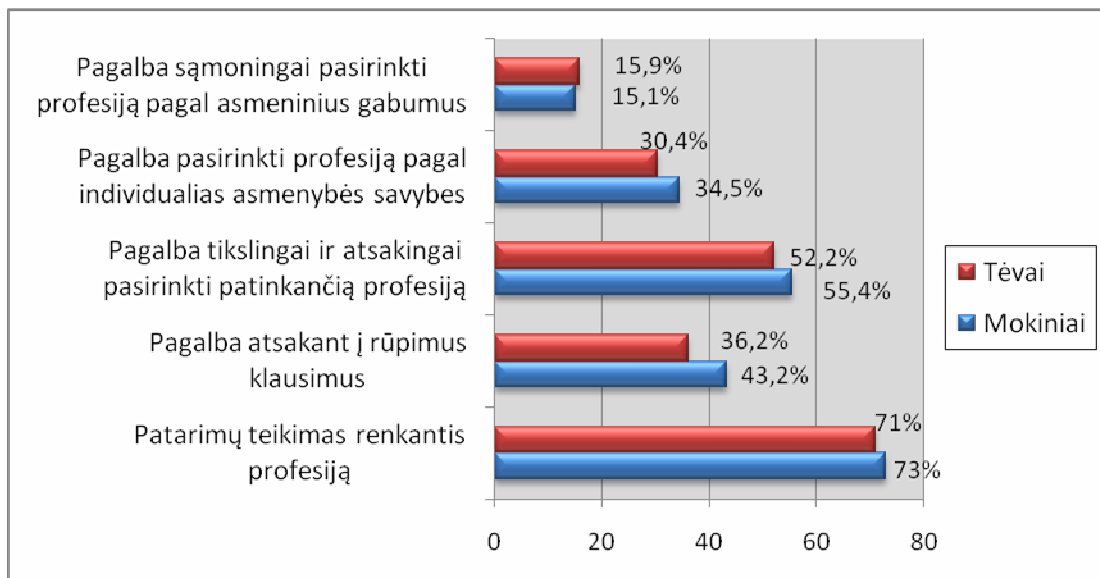
3 pav. Mokinių ir tėvų nuomonė, kas yra profesinis informavimas (N=208)

Tiek mokiniams, tiek tėvams buvo pateiktas klausimas, kas yra profesinis informavimas. Dauguma tiriamųjų, tiek mokinių (67,6%), tiek tėvų (66,7%) nurodė, jog profesinis informavimas yra supažindinimas su profesijomis. Pusė apklaustųjų moksleivių (50,4%), tiek pat apklaustųjų tėvų (49,3%) pažymėjo, kad profesinis informavimas yra supažindinimas su mokymosi sąlygomis, turiniu, trukme, formomis. Pusė mokinių (47,5%) akcentavo, jog profesinis informavimas yra supažindinimas su profesinės karjeros galimybės. Iš to galima daryti prielaidą, jog moksleiviai domisi ne tik profesijomis, jų turiniu, trukme, formomis bei sąlygomis, bet ir profesinės karjeros galimybėmis. Ketvirtadalis moksleivių teigė, kad profesinis informavimas – tai supažindinimas su darbo jėgos paklausa ir pasiūla. D. Beresnevičienės (1990) teigimu profesinis informavimas – tai mokinių supažindinimas su profesijomis ir profesinio mokymo įstaigomis. Profesinis informavimas yra sudedamoji profesinio orientavimo sistemos dalis, teikianti mokiniams, ekonomikos, socialinių, pedagogikos, psichologijos, medicinos ir kitokių žinių apie profesijas ir jų įsigijimo būdus, būsimo darbo turinį.

Pasak K. Pukelio (2008), pagrindinis profesinio informavimo tikslas – padėti mokiniui susidaryti tikslų ir išsamų būsimos profesijos vaizdą. Įgyvendindamas šį tikslą profesinio informavimo specialistas tvarko tikslinių grupių poreikius atitinkančią informaciją, prieinamai teikia ją kiekvienam asmeniui ar asmenų grupėms sudarydamas sąlygas klientui priimti racionalius profesijos rinkimosi ir karjeros planavimo sprendimus derinti saviraiškos bei individualius asmens tobulėjimo poreikius su darbo rinkos reikalavimais.

Iš to galima daryti išvadą, jog mokiniai prieš pasirinkdami vienokią ar kitokią profesiją atsižvelgia į profesijų įvairovę, mokymosi sąlygas, darbo rinkos reikalavimus, perspektyvas. Optimalus profesinis informavimas trunka visą žmogaus gyvenimą.

Išsiaiškinus mokinių ir jų tėvų nuomonę apie profesinį informavimą, siekiama paaaiškinti respondentų nuomonę apie profesinį konsultavimą (žr. 4 pav.)

4 pav. Mokinių ir tėvų nuomonė, kas yra profesinis konsultavimas (N=208)

Tyrimo metu mokinių ir jų tėvų pasiteirauta, kas yra profesinis konsultavimas. Didžioji dauguma apklaustųjų tiek mokinių (73%), tiek tėvų (71%) nurodė, kad profesinis konsultavimas yra patarimų teikimas renkantis profesiją. Kaip rodo tyrimo rezultatai daugiau nei pusė respondentų, tiek mokinių (55,4%), tiek tėvų (52,2%) teigė, kad profesinis konsultavimas yra pagalba tikslingai ir atsakingai pasirinkti patinkančią profesiją. Galima spėti, jog moksleiviai dažniausiai profesinio konsultavimo metu tikisi iš konsultantų sulaukti patarimų, kurios suderinus su asmeniniais poreikiais bei interesais, gebėtų tinkamai pasirinkti profesiją. Trečdalis mokinių ir jų tėvų profesinį konsultavimą įvardijo kaip pagalbą pasirinkti profesiją pagal individualias asmenybės savybes. Maža dalis mokinių (15,1%) bei jų tėvų (15,9%) nurodė, kad profesinis konsultavimas yra pagalba sąmoningai pasirinkti profesiją pagal asmeninius gabumus.

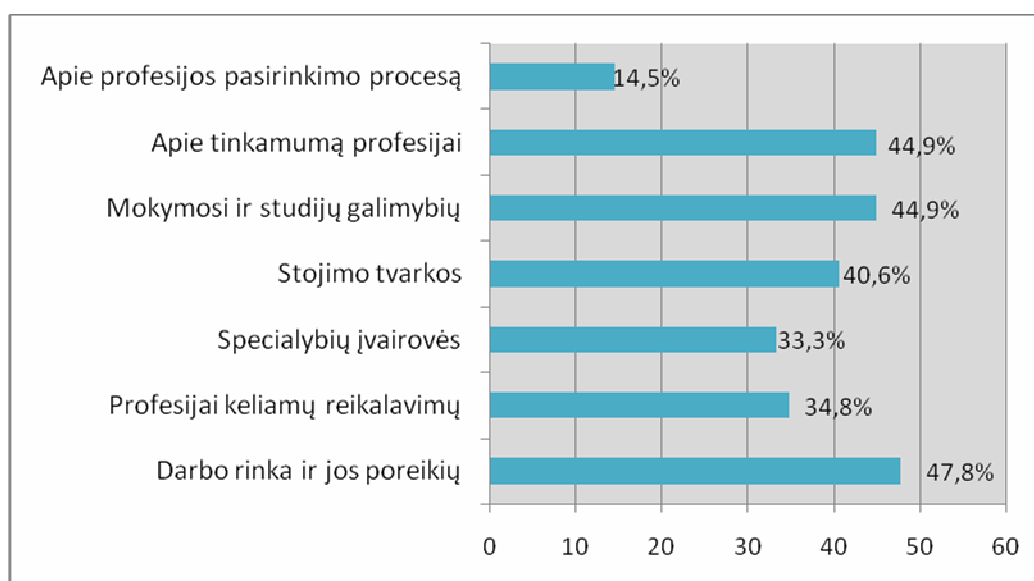
Anot A. Damkauskienės (2008), bendrojo lavinimo mokyklos moksleivių profesinis konsultavimas apima: profesinį informavimą šiuolaikinės darbo rinkos klausimais, profesinį informavimą profesinio mokymosi galimybių klausimais, profesinio apsisprendimo diagnostiką, individualų karjeros projektavimą, individualų profesinį psichologinį konsultavimą, pasitikėjimo savimi stiprinimo, streso įveikimo ir kt. klausimais.

Profesinis konsultavimas yra tokia visuomeninės veiklos funkcija, kuri įgalina racionaliai diferencijuoti tiek jaunimo, tiek suaugusiųjų pasiskirstymą įvairiuose profesinės

veiklos baruose užtikrinant veiklos produktyvumą. Ji realizuojasi tada, kai orientavimas į darbą ar profesiją vykdomas pagal individualias žmogaus skirtybes, jo gyvenimo planus ir konkrečią darbo rinkos situaciją. Tik tokia šios funkcijos sklaida laiduoja tinkamą vakuojančių vietų aprūpinimą patikimu, produktyviu personalu. (Jovaiša, 1999).

Iš gautų tyrimo rezultatų galima daryti išvadą, jog būtina profesiją rinktis racionaliai, sistemingai – siekiant vidinės harmonijos, kuri įmanoma tik gerai pažinus savo polinkius, interesus, gebėjimus, darbo turinį ir vadovaujantis vidiniais motyvais.

Išanalizavus mokinių ir jų tėvų nuomonę apie profesinį konsultavimą, toliau buvo siekiama aptarti tėvų bei karjeros konsultantų nuomonę, kokios informacijos trūksta vaikui renkantis profesiją (žr. 5 pav.).

5 pav. Tėvų nuomone, informacijos stoka vaikui, renkantis profesiją (N=69)

Didžioji dalis tėvų (47,8%) mano, kad jų vaikams renkantis profesiją daugiausia trūksta informacijos apie darbo rinką ir jos poreikius.

Karjeros konsultantas taip pat konstatavo, jog mokiniams trūksta informacijos susijusios su darbo rinka ir jos poreikiais. Iš tokių gautų tyrimo rezultatų galima daryti prielaidą, jog mokiniai dažnai renkasi patrauklias, bet darbo rinkoje neperspektyvias specialybes. Galima numatyti, kad taip atsitinka dėl to, jog mokiniai tinkamai neapgalvoja savo sprendimo dėl informacijos stokos profesijos pasirinkimo klausimais. Karjeros konsultanto teigimu mokiniams nemažai informacijos trūksta apie tinkamumą profesijai. Pažymėtina, jog šis kriterijus yra labai svarbus jaunuolio profesiniame apsisprendime, nes nuo tinkamo profesijos pasirinkimo priklauso jaunuolio asmeninė gerovė. Tiriamieji tėvai teigia, kad jų vaikams trūksta informacijos susijusios su mokymosi ir studijų galimybėmis (44,9%), taip pat apie tinkamumą profesijai (44,9%). Tėvų požiūriu, vaikams dažnai trūksta informacijos susijusios su stojimo tvarka (40,6%). Trečdalis tėvų teigimu vaikams trūksta informacijos apie profesijai keliamus reikalavimus, apie

specialybių įvairovę. Apibendrinant, konstatuotinas poreikis aktyvinti informacijos apie profesijos pasirinkimą teikimą, didinti jos prieinamumą.

Anot V. Indrašienės, L. Grinytės (2007), šiuolaikinėje dinamiškoje ir vis labiau modernėjančioje visuomenėje didelę reikšmę turi maksimalus asmens galimybių atskleidimas, sėkmingas prisitaikymas prie darbo rinkos poreikių, atsakomybės už savo sprendimus suvokimas, gebėjimas mokytis ir tobulėti visą gyvenimą. Todėl efektyvus ir savalaikis profesinis orientavimas turi lemiamos reikšmės sėkmingai asmens socializacijai.

Apibendrinus gautus tyrimo rezultatus paaiškėjo, jog nuolat kintančioje visuomenėje labai svarbus kriterijus mokinių profesijos pasirinkime yra susipažinimas su darbo rinkos poreikiais, bei jos derinamas su savo asmeniniais poreikiais, polinkiais ir interesais.

Aptarus tėvų bei karjeros konsultantų nuomonę, kokios informacijos trūksta vaikams renkantis profesiją, toliau siekiama sužinoti, kaip tėvai padeda savo vaikams apsispręsti dėl profesijos pasirinkimo (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Tėvų pagalba vaikams apsisprendžiant dėl profesijos pasirinkimo (N=69)

Teiginiai	Dažnai % (N)	Kartais % (N)	Niekada % (N)	Neatsakė % (N)
Dalinatės savo patirtimi;	13,5 (30)	34,8 (24)	20,3 (14)	1,4 (1)
Padedate ieškoti vaikui reikiamos informacijos;	53,6 (37)	31,9 (22)	14,5 (10)	--
Domitės profesijų populiarumu;	5,8 (4)	26,1 (18)	5,8 (4)	1,4 (1)
Domitės darbo rinkos poreikiais;	91,3 (63)	7,2 (5)	1,4 (1)	--
Patariat vaikui rinktis profesiją pagal jo gebėjimus, polinkius, interesus;	87 (60)	11,6 (8)	1,4 (1)	--
Patariat vaikui rinkti tai, kas jam patinka;	78,3 (54)	21,7 (15)	--	--
Konsultuojatės profesinio informavimo ir konsultavimo klausimais su karjeros konsultantais;	69,6 (48)	17,4 (12)	69,6 (48)	--
Vaikas savarankiškai priima sprendimus dėl profesijos pasirinkimo;	81,2 (56)	18,8 (13)	--	--
Kita	--	--	--	100 (69)

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog dauguma tėvų (91,3%) dažnai domisi darbo rinkos poreikiais, panaši dalis tiriamųjų tėvų (87%) nurodė, kad pataria vaikui profesiją rinktis pagal jo gebėjimus, polinkius, interesus. Net 69,6 % tėvų akcentavo, jog dažnai konsultuojasi su profesinio informavimo ir konsultavimo klausimais su karjeros konsultantais, tuo tarpu tiek pat tėvų teigė, jog niekada nesikonsultuoja profesinio informavimo ir konsultavimo klausimais su karjeros konsultantu. Trečdalis tėvų konstatavo, jog tik kartais su savo vaikais dalinasi savo patirtimi, padeda ieškoti reikiamos informacijos, taip pat domisi profesijų populiarumu.

Tėvai, kurie linkę manyti, jog jų patirties pasidalijimas su vaiku, padės vaikui apsispręsti dėl profesijos pasirinkimo, yra labiau linkę manyti, kad konsultuotis profesinio informavimo ir konsultavimo klausimais su karjeros konsultantais yra kaip tėvų pagalba vaikui renkantis profesiją, ryšys tarp požymių esminis ($r_s = 0,522$; $p \leq 0,01$). Tėvai, kurie linkę manyti, jog jie padeda vaikui ieškoti reikiamos informacijos, yra labiau linkę manyti, kad domėtis profesijų populiarumu yra kaip tėvų pagalba vaikui renkantis profesiją, ryšys tarp požymių esminis ($r_s = 0,467$; $p \leq 0,01$). Tėvai, kurie linkę manyti, jog jie padeda vaikams ieškoti reikiamos informacijos, yra labiau linkę manyti, kad konsultuotis profesinio informavimo ir konsultavimo klausimais su karjeros konsultantais yra kaip pagalba vaikui renkantis profesiją, ryšys tarp požymių esminis ($r_s = 0,448$; $p \leq 0,01$). Tėvai, kurie yra linkę manyti, jog domėjimasis profesijų populiarumu padės vaikui geriau apsispręsti dėl profesijos pasirinkimo, yra labiau linkę manyti, kad domėjimasis darbo rinkos poreikiais yra kaip tėvų pagalba vaikui renkantis profesiją, ryšys tarp požymių esminis ($r_s = 0,441$; $p \leq 0,01$).

Pasak K. Miškinio (2003) tėvai privalo suprasti atsakomybę už vaiko ateitį. Patardami, kokią profesiją rinktis vaikui, tėvai turi: neprimesti savo kategoriškos nuomonės. Jaunuolis gali įprasti prie taip parinktos profesijos, ją net pamėgti, tačiau būna ir priešingai, suteikti žinių apie svarbiausias profesijas. Atsižvelgti į psichines savybes: charakterį, temperamentą. Atsižvelgti į sveikatą ir fizinį išsivystymą. Neversti rinktis savo profesijos, nes toks nusistatymas prieštarauja vaiko norams bei polinkiams. Rengti vaiką rinktis profesiją reikia nuosekliai pagal principą: kiekvienas darbas vertinamas ir pripažįstamas, jei dirbama meistriškai ir sąžiningai. Nesiūlyti rinktis profesijos pagal tuos mokyklos kurso dalykus, kurie vaikui geriausiai sekasi, nes geras dalyko mokėjimas rodo tik tinkamumo kryptį, bet ne pačią specialybę.

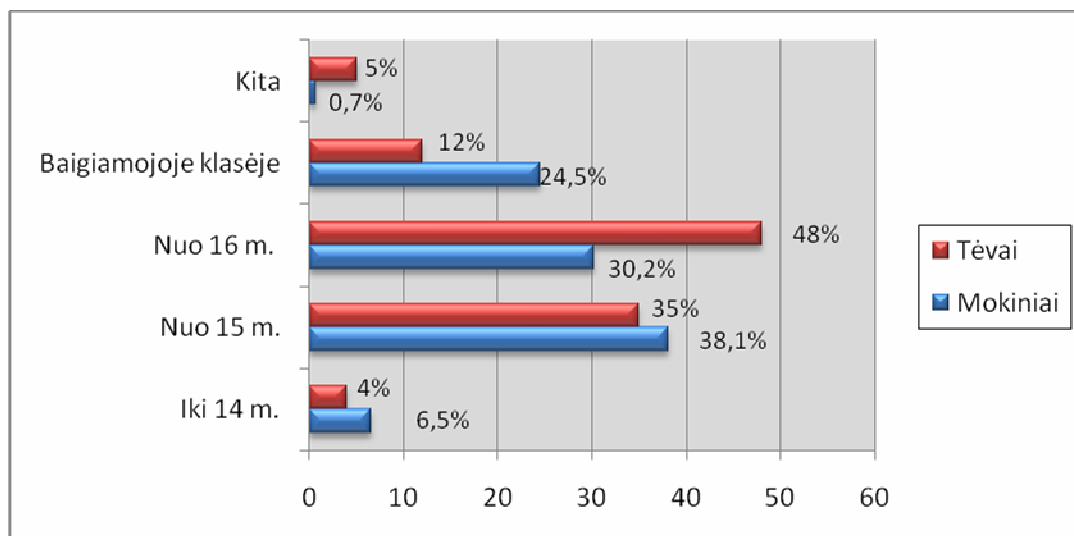
A. Sokolovos (2004) teigimu renkantis būsimą profesiją, reikia sukaupti patikimą informaciją apie profesijos įgijimo, studijų galimybes, sąlygas ir kt. Tokios informacijos yra nemažai. Kasmet išleidžiama daugybė specialių leidinių, organizuojamos mokymo įstaigų atvirų durų dienos ir mugės, atidaromi nauji tinklalapiai, skirti stojantiejiems. Tačiau neretai profesinė informacija būna sudėtingai išdėstoma. Kad ją suprastumei ir galėtumei įvertinti, reikia pastangų ir laiko. Taigi, kai pritrūksta vieno ar kito, ieškoma tėvų arba draugų patarimo. Sprendimui dėl profesijos turi įtakos žinios apie jos paklausą, perspektyvas darbo rinkoje. Tėvai patys kažkada rinkosi profesiją, jie turi savo profesinės karjeros istoriją, todėl gali būti puikiu pavyzdžiu vaikams, duoti svarbių patarimų, padrašinti.

Išanalizavus gautus tyrimo rezultatus galima daryti išvadą, jog tėvų vaidmuo vaiko profesijos pasirinkime yra reikšmingas, nes tėvai domisi savo vaikų ateitimi bei perspektyvomis.

Tėvai suvokia savo pagalbos vaikui svarbą, todėl yra linkę motyvuotai teikti pagalbą savo vaikams.

2.5. Mokinių, tėvų nuomonė apie profesinio informavimo ir konsultavimo vyksmą

Apžvelgus respondentų nuomonę apie profesinį informavimą ir konsultavimą, toliau buvo siekiama nustatyti, nuo kokio amžiaus tikslinga pradėti mokinių profesinį konsultavimą ir informavimą (žr. 6 pav.).

6 pav. Mokinių ir tėvų nuomonė į tai, nuo kokio amžiaus tikslinga pradėti mokinių profesinį konsultavimą ir informavimą (N=208)

Tyrimo duomenys rodo, kad daugumos moksleivių nuomone (38,1%), profesinį konsultavimą ir informavimą reikėtų pradėti teikti mokiniams nuo 15 metų. Tuo tarpu daugumos tėvų nuomone (48%) šias paslaugas tikslinga pradėti teikti mokiniams nuo 16 metų. Trečdalis moksleivių nurodė, jog profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugas reikėtų teikti nuo 16 metų. Panaši dalis tėvų konstatavo, kad vaikų profesinis orientavimas tikslingas nuo 15 metų. Ketvirtadalis paauglių ir tik 12% tėvų teigia, kad tikslinga profesinį orientavimą pradėti baigiamajoje klasėje.

Karjeros konsultanto nuomone profesinį konsultavimą ir informavimą tikslinga pradėti teikti 9 – 10 klasėje t.y. 15 – 16 metų mokiniams, tuo metu, kai yra renkamas mokymosi profilis.

Pasak A. Damkauskienės (2008) nuo 2000 – 2001 mokslo metų vienuoliktose klasėse įvestas profilinis mokymas, siekiant sumažinti mokymosi krūvį ir suteikti galimybę pasirinkti vieną iš profilių, įgyti papildomų žinių atitinkamai būsimos veiklos sričiai. Tai tapo tinkamo profilio pasirinkimo problema dešimtos klasių moksleiviams, kuri dauguma mokymosi

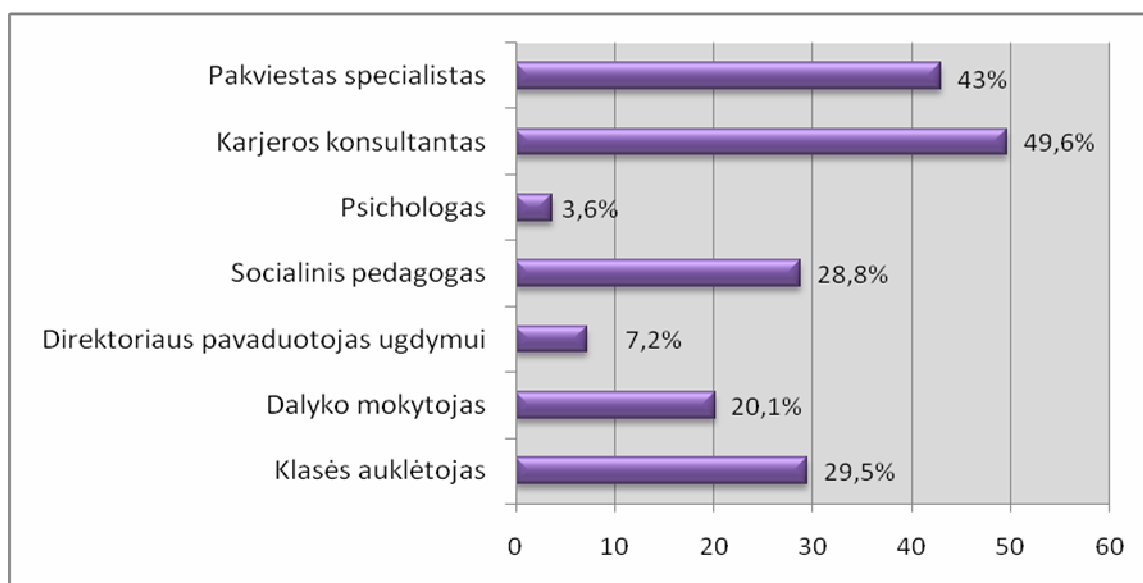
profilį sieja su būsिमomis studijomis aukštosiose mokyklose, bei jų tėvams: nerimaujama, baiminamasi dėl neteisingo pasirinkimo.

Iš to galima daryti prielaidą, kad 9 klasėje turėtų būti susidaromas būsimosios profesijos vaizdas, o 10 klasėje, kai ruošiamasi mokymosi profilį pasirinkti, šis vaizdas turėtų būti galutinai suformuojamas. 11 – 12 klasėse tik minimaliai koreguojamas pagal mokymosi profilį atsižvelgiant į mokymosi galimybes. Ypatinę mokymosi profilio pasirinkimo etapo svarbą akcentuoja D. Beresnevičienė (2002).

Pasak V. Indrašienės, V. Rimkevičienės ir kt. (2006) šias paslaugas tikslinga pradėti teikti tuo laikotarpiu, kai mokykloje renkamas mokymosi profilis, vertinamos tolesnio mokymosi galimybės, tai yra 9 klasėje.

Remiantis gautais tyrimo rezultatais ir mokslininkų nuomone galima teigti, kad mokiniai ir jų tėvai suvokia profesinio informavimo ir konsultavimo tikslą ir savalaikiškumą.

Nustačius, nuo kokio amžiaus tikslinga pradėti mokinių profesinį konsultavimą ir informavimą, toliau buvo analizuojama, kas mokykloje teikia profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugas (žr. 7 pav.).

7 pav. Asmenys, kurie teikia mokykloje profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugas (N=139)

Analizuojant gautus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad daugumos moksleivių nuomone (49,6%) profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugas teikia karjeros konsultantas. Gauti tyrimo rezultatai leidžia manyti, kad mokykloje yra kvalifikuotas specialistas, į kurį moksleiviai kreipiasi. Tikėtina, jog šiuo atveju moksleivių profesijos pasirinkimas yra gerai apgalvotas ir tikslingas. Gauti atsakymai parodė, kad 43,0% moksleivių teigia, jog mokykloje profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugas teikia pakviestas specialistas. Trečdalis paauglių nurodė, kad šias paslaugas teikia socialinis pedagogas bei klasės

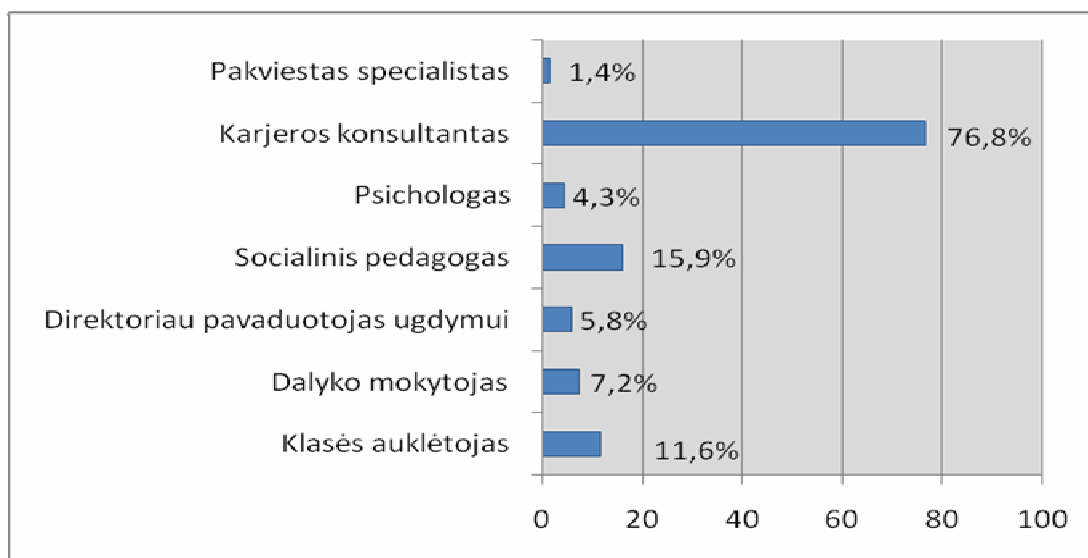
auklėtojas. Maža dalis apklaustųjų paauglių (3,6%) pažymėjo, kad šias paslaugas teikia psichologas.

Pasak K. Pukelio (2008) bendrojo lavinimo mokyklų klasių auklėtojai mokiniams suteikia elementarių žinių apie darbo ir profesijų pasaulį, profesinio informavimo taško teikiamas paslaugas, informuoja, kur galima rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas.

A. Damkauskienės (2008) teigimu karjeros konsultantų veiksmingai teikiamos profesinio orientavimo paslaugos mokykloje padeda kaip galima geriau panaudoti žmogiškuosius išteklius, sudarydamos palankesnes aplinkybes užtikrinti, kad mokinio turimi gebėjimai ir interesai sutaptų su esamomis mokymosi ir užimtumo galimybėmis.

Apibendrinus gautus tyrimo rezultatus galima pasakyti, kad profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas mokyklose gali teikti karjeros konsultantai, socialinis pedagogas, psichologas bei mokytojai. Tačiau, šias paslaugas būtina teikti sistemingai ir kokybiškai, kad mokiniai galėtų išnaudoti visas susijusias su profesijos pasirinkimu alternatyvas. Šios paslaugos, teikiamos kvalifikuotų specialistų, gali sudaryti galimybę visapusiškai atsiskleisti mokinio asmenybei.

Išanalizavus mokinių požiūrį į tai, kas mokykloje teikia profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas, toliau buvo siekiama išsiaiškinti tėvų nuomonę, kas mokykloje turėtų teikti profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas (žr. 8 pav.).

8 pav. Tėvų nuomonė, kas mokykloje turėtų teikti profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugas (N=69)

Tyrimo duomenys rodo, kad didžioji dauguma apklaustųjų tėvų (76,8%) teigė, kad profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugas turėtų teikti karjeros konsultantas.

Pasak E. Danilevičiaus (2008) švietimo sistemoje diegiant profesinio informavimo ir konsultavimo sistemą, karjeros planavimo ugdymas yra vykdomas bendrojo lavinimo

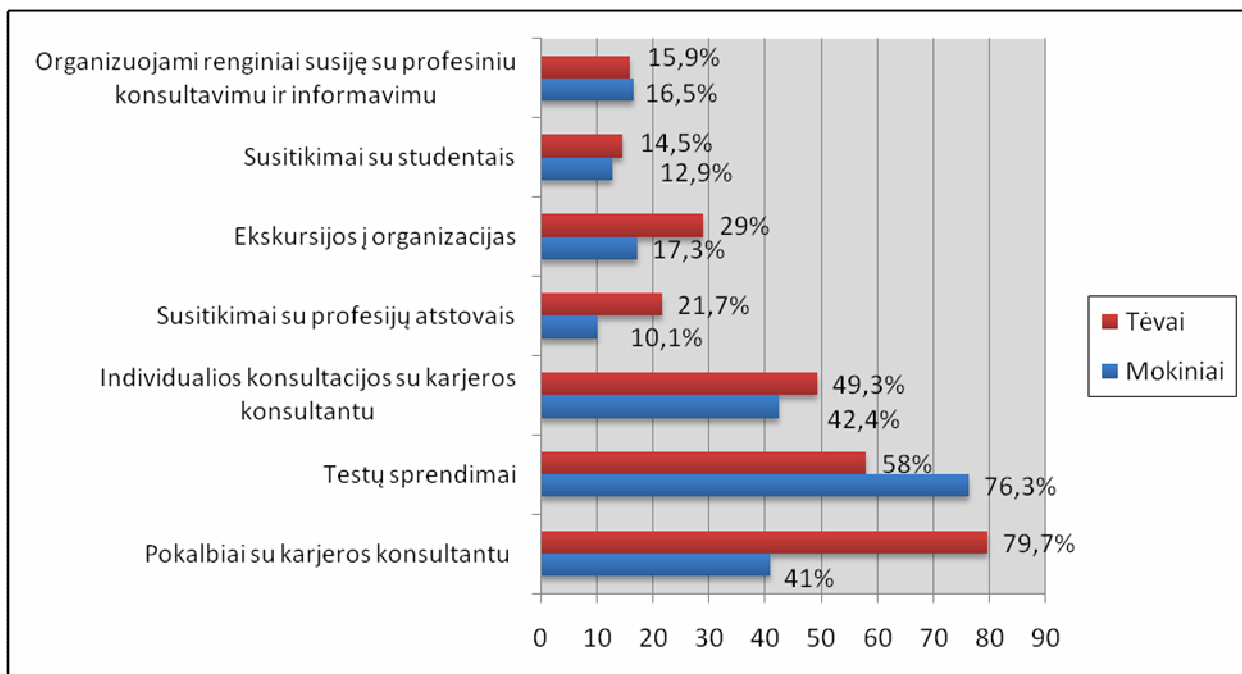
mokyklose. Tai įpareigoja pedagogus bei karjeros konsultantus teikti kokybiškas profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas.

Mažiau nei penktadalis tėvų konstatavo, kad šias paslaugas turėtų teikti socialinis pedagogas bei klasės auklėtojas. Maža dalis apklaustųjų tėvų (1,4%) nurodė, kad šias paslaugas turėtų teikti pakviestas specialistas.

Pasak K. Pukelio (2008) profesinį informavimą ir konsultavimą atlieka profesijos konsultantai t.y karjeros konsultantai turintys aukštąjį pedagoginį arba psichologinį išsilavinimą su atitinkama kvalifikacija. Informuojama apie profesijų perspektyvas ir poreikius, darbo užmokestį, profesinės karjeros galimybes, darbo sąlygas ir pan. Siekdami aiškumo, konsultantai naudoja profesijoms skirtus informacinius leidinius ir biuletenius, nuolat kaupia naujausią informaciją apie įvairių profesijų darbuotojų poreikį regionuose, analizuoja profesinio mokymo programas, informuoja apie įvairias mokymo/studijų programas ir kt.

Remiantis gautais tyrimo rezultatais bei mokslininkų nuomone galima daryti išvadą, kad kokybiškas profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas gali teikti specialistai turintys šios srities kvalifikaciją, šiuo atveju karjeros konsultantai.

Išsiaiškinus kas mokykloje teikia profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas, toliau siekiama atskleisti kaip mokykloje yra teikiamos profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugos (žr. 9 pav.).

9 pav. Mokinių ir tėvų požiūris į tai, kaip mokykloje yra teikiamos profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugos (N=208)

Dauguma paauglių (76,3%) nurodo, jog mokykloje profesinio konsultavimo ir informavimo metu yra sprendžiami testai. Gauti atsakymai parodė, jog profesinio informavimo ir

konsultavimo paslaugos daugiausia yra teikiamos per testų sprendimą. Tikėtina, kad atlikti testavimai padeda jaunam žmogui suvokti savo galimybes renkantis profesiją. Tuo tarpu didžioji dalis tėvų (79,7%) mano, kad profesinio orientavimo paslaugos yra teikiamos pokalbio su karjeros konsultantu metu. Pažymėtina, kad pokalbio vartojimo metodika reikalauja siekti įtikinamumo, aiškumo aptariamais klausimais, ugdyti mokinių mąstymą ir pažiūras. Profesinis informavimas ir konsultavimas neįmanomas be gyvo pasakojimo, įkvepiančio žodžio, nes informavimo ir konsultavimo prasmė slypi ne tik žinių perteikime, bet kartu ir ugdytume, sužadinant mokinio interesus, emocijas, valios sprendimus. Penktadalis paauglių teigia, kad profesinis konsultavimas ir informavimas vyksta organizuojant ekskursijas į organizacijas. Tuo tarpu tiek pat apklaustųjų tėvų mano, kad profesinis konsultavimas ir informavimas yra teikiamas susitikimų su profesijų atstovais metu. Iš to galima daryti prielaidą, jog moksleivių ir jų tėvų nuomonės iš dalies sutampa. Respondentai profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimą akcentuoja per testų sprendimus, organizuojamus renginius bei išvykas.

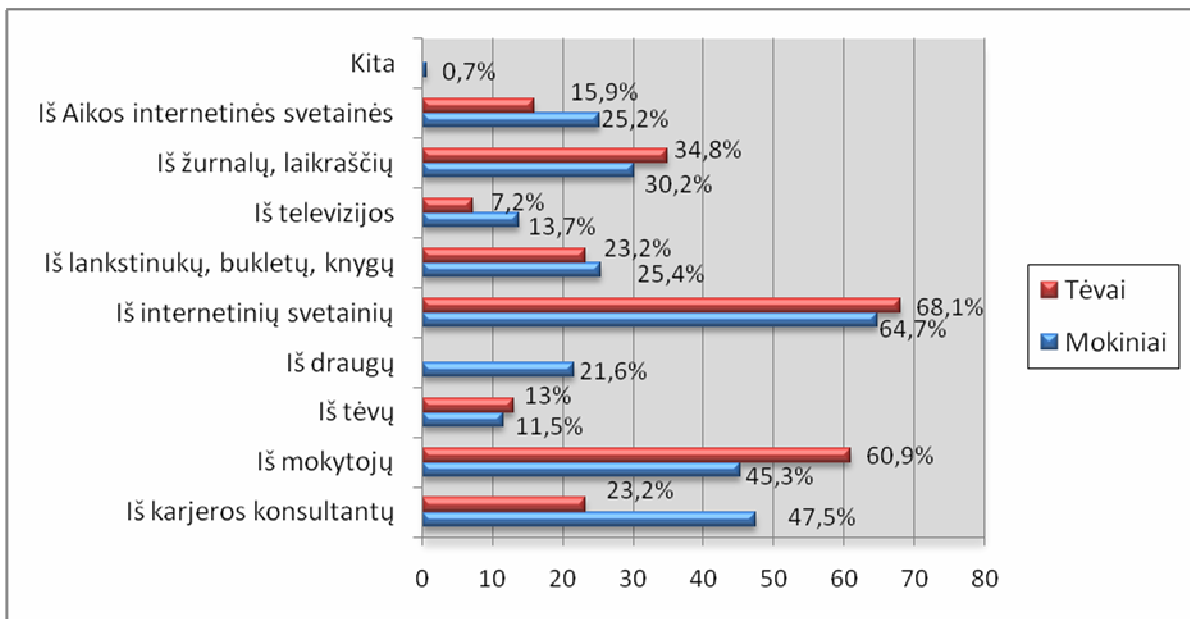
Karjeros konsultanto nuomone, profesinis konsultavimas ir informavimas dažniausiai teikiamas individualių konsultacijų metu, sprendžiami testai susiję su asmenybės pažinimu, taip pat kartais organizuojamos ekskursijos į organizacijas.

Anot M. Barkauskaitės (2007) dauguma mokslininkų teigia, kad vykdant profesinį konsultavimą ir orientavimą tam tikrai profesijai būtina mokinį pažinti visapusiškai, t.y. mokliškai tirti ir žinoti kiekvieno mokinio išorinius ir vidinius profesijos rinkimosi veiksnius.

L. Jovaišos, S. Kregždės, D. Beresnevičienės, K. Pukelio ir kt. mokslininkų teigimu, profesiniam tinkamumui nustatyti reikia mokslinių tyrimų, kurie leidžia grupuoti mokinius pagal profesinius ketinimus, interesus, gebėjimus ir kitas profesijos aspektu svarbias asmenybės savybes. Sudarius grupes, pradedamas diferencijuotas moksleivių veiklinimas (rekomenduojant jiems tokią veiklą, kuri atitinka gebėjimų lygį ir interesus) ir konsultavimas (teikiant patarimus profesinės adaptacijos ir kitais klausimais) siekiant, kad vyrautų profesinės veiklos ir individo charakteristikų sąveika.

Remiantis gautais tyrimo rezultatais bei mokslininkų nuomone, galima daryti prielaidą, jog testai nėra pats efektyviausias profesijos pasirinkimo metodas. Reikėtų ieškoti dar ir kitų metodų, kurie padėtų mokiniui tinkamai pasirinkti. Karjeros konsultantas turi įvairiapusiškai pažinti mokinį t. y. ištirti mokinio asmenybę, įsivertinimą, galimybes bei kitus profesijos pasirinkimo aspektus, siekdamas jo kryptingo pasirinkimo.

Paaškinus, kaip mokykloje yra teikiamos profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugos, toliau buvo siekiama ištirti, iš kur dažniausiai mokiniai gauna informacijos apie profesijas (žr. 10 pav.).

10 pav. Mokinių ir tėvų nuomone, informacijos apie profesijas gavimo galimybės (N=208)

Dauguma mokinių (64,7%) informaciją apie profesijas gauna internetinėse svetainėse. Svarbu pažymėti, kad internetu yra prieinamos ne tik Lietuvos, bet ir užsienio šalių duomenų bazės. Taigi informacijos įvairovė skatina lyginamosios analizės praktiką profesinio informavimo ir konsultavimo kontekste. Informacinėmis kompiuterinėmis technologijomis grindžiami žinių šaltiniai ir priemonės, kurie sudaro naujas galimybes tobulinti profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų efektyvumą ir kokybę. Tuo tarpu tiek pat tyrime dalyvavusių tėvų nurodė, jog vaikai informaciją apie profesijas gauna iš internetinių svetainių (68,1%) bei iš mokytojų (60,9%). Mažiau nei pusė tyrime dalyvavusių moksleivių teigė, kad informaciją apie profesijas gauna iš karjeros konsultantų (47,5%) bei mokytojų (45,3%). Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog moksleiviai pirmenybę teikia internetinėms svetainėms negu mokykloje teikiamai informacijai. Galima daryti prielaidą, jog bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai nėra pakankamai kompetentingi, kad galėtų mokiniams suteikti informacijos profesinio informavimo ir konsultavimo klausimais. Trečdalis respondentų, tiek moksleivių, tiek tėvų teigimu informaciją apie profesijas paaugliai gauna iš žurnalų ir laikraščių. Ketvirtadalis tėvų mano, kad jų vaikai informaciją apie profesijas gauna iš karjeros konsultantų bei lankstinukų, bukletų, knygų, tuo tarpu tiek pat paauglių informaciją apie profesijas gauna iš Aikos internetinės svetainės. Penktadalis moksleivių informaciją apie profesijas gauna iš draugų. Pažymėtina, jog tėvų vaidmuo nėra toks ryškus informuojant mokinius apie profesijas.

H. Galkytės (1977) teigimu veiksnių lemiančių mokinių profesinio orientavimo sėkmę, yra daug, pradedant nuo mokinio namų aplinkos, tėvų ir draugų įtaka, dažnai mokiniai konsultuojasi tarpusavyje, televizijos bei kino poveikiu ir mokyklos pedagogų veikla.

Pasak D. Karaliūnienės (2006) dažniausiai mokiniai informacijos apie profesijas gauna internetinėse svetainėse. Todėl mokykloje tikslinga stiprinti profesinio informavimo paslaugų sritį. Karjeros konsultantai taip pat turėtų daugiau dėmesio skirti šios veiklos stiprinimui.

Apibendrinus gautus tyrimo rezultatus galima konstatuoti, jog mokykloje būtina intensyvinti profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų kokybę.

Ištyrus, iš kur dažniausiai mokiniai gauna informacijos apie profesijas, siekiama išsiaiškinti, kurių asmenų nuomonė mokiniams yra svarbi profesijos pasirinkime (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Asmenų nuomonė lemianti mokinio profesijos pasirinkimą (N=139)

Teiginiai	Svarbi % (N)	Iš dalies svarbi % (N)	Nesvarbi % (N)	Neatsakė % (N)
Karjeros konsultanto	71,2 (99)	18,7 (26)	9,4 (13)	0,7 (1)
Mokytojų	41 (57)	53,2 (74)	5,8 (8)	--
Socialinio pedagogo	39,6 (55)	46 (64)	14,4 (20)	--
Psichologo	27,3 (38)	48,2 (67)	24,5 (34)	--
Tėvų	34,5 (48)	58,3 (81)	6,5 (9)	--
Brolių, seserų	18 (25)	50,4 (70)	31,7 (44)	0,7 (1)
Draugų	33,8 (47)	45,3 (63)	18 (25)	2,9 (4)
Giminaičių	4,3 (6)	20,1 (28)	74,1 (103)	1,4 (2)
Tos profesijos atstovų	71,2 (99)	20,1 (28)	7,2 (10)	1,4 (2)
Kita	0,7 (1)	0,7 (1)	0,7 (1)	97,8 (136)

Didžioji dalis mokinių (71,2%) akcentavo, jog profesijos pasirinkime yra svarbi karjeros konsultanto ir tos profesijos atstovų nuomonė. Iš dalies svarbi mokytojų ir tėvų. Visiškai nesvarbi profesijos pasirinkime yra giminaičių nuomonė.

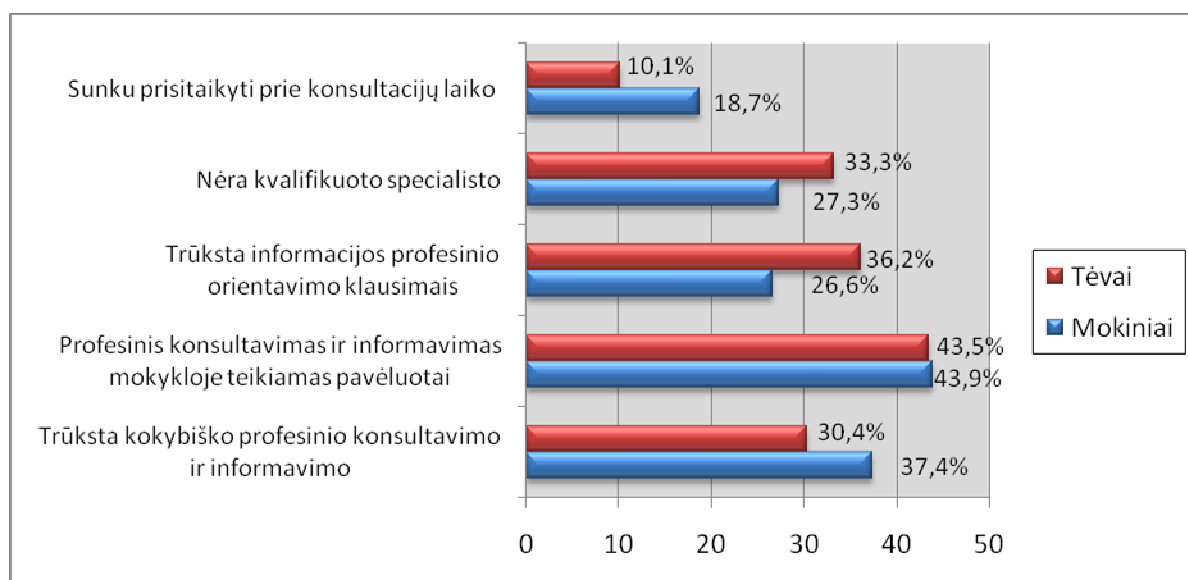
Moksleiviai, kurie yra linkę manyti, jog jie informacijos profesinio informavimo ir konsultavimo temomis sulaukia iš mokytojų, yra labiau linkę manyti, kad socialinio pedagogo nuomonė yra svarbiausia profesijos pasirinkime, ryšys tarp požymių esminis ($\Gamma_S = 0,437$; $p \leq 0,01$). Moksleiviai, kurie yra linkę manyti, jog jie informacijos profesinio informavimo ir konsultavimo temomis sulaukia iš socialinio pedagogo, yra labiau linkę manyti, kad psichologo nuomonė yra svarbiausia apsisprendžiant dėl profesijos pasirinkimo, ryšys tarp požymių stiprus ($\Gamma_S = 0,636$; $p \leq 0,01$). Moksleiviai, kurie yra linkę manyti, jog jie informacijos profesinio informavimo ir konsultavimo temomis sulaukia iš tėvų, yra labiau linkę manyti, kad brolių, seserų nuomonė yra svarbi profesijos pasirinkime, ryšys tarp požymių silpnas ($\Gamma_S = 0,390$; $p \leq 0,01$).

D. Karaliūnienė (2006) teigia, kad sėkmingas pasirinkimas yra ne tik mokinio, bet ir jį supančių žmonių (tėvų, mokytojų, karjeros konsultantų) reikalas spręsti šį sudėtingą gyvenimo klausimą. Tų asmenų, kurie daro teigiamą įtaką paaugliui, profesinis informavimas ir konsultavimas yra efektyvus ir svarbus paauglio profesiniame apsisprendime.

Pasak M. Barkauskaitės (2007) būtina pabrėžti labai svarbų tėvų, pedagogų, psichologų vaidmenį padedant moksleiviui suvokti, kokie yra jo sugebėjimai. Tačiau iki šiol tik nedaugelyje mokyklų dirba profesinio orientavimo konsultantas.

Išanalizavus gautus tyrimo rezultatus galima teigti, kad mokiniams yra svarbi kitų asmenų nuomonė, o ypač tų, kurie turi autoritetą jo atžvilgiu.

Išsiaiškinus, kurių asmenų nuomonė mokiniams yra svarbi profesijos pasirinkime, toliau buvo siekiama nustatyti, su kokiomis profesinio konsultavimo ir informavimo problemomis susiduria mokiniai mokykloje (žr. 11 pav.).

11 pav. Mokinių ir tėvų nuomonė apie profesinio konsultavimo ir informavimo problemas mokykloje (N=208)

Dauguma mokinių (43,9%) ir jų tėvų (43,5%) teigia, jog profesinis konsultavimas ir informavimas mokykloje teikiamas pavėluotai. 37,4% mokinių ir trečdalis tėvų linkę manyti, kad mokykloje trūksta kokybiško profesinio konsultavimo ir informavimo. Trečdalis moksleivių ir jų tėvų konstatavo, jog mokykloje nėra kvalifikuoto asmens, kuris vykdytų profesinį konsultavimą ir informavimą. Ketvirtadalis apklaustųjų moksleivių nurodė, jog trūksta informacijos profesinio orientavimo klausimais. Penktadalis mokinių ir maža dalis jų tėvų (10,1%) teigė, kad sunku prisitaikyti prie konsultacijų laiko.

Karjeros konsultanto nuomone, mokykloje profesinis konsultavimas ir informavimas teikiamas pavėluotai, kai jau yra pasirinktas mokymosi profilis ir dalykų moduliai, ir kai jau nebegalima daryti didelių pakitimų profesijos pasirinkimo klausimais, taip pat trūksta

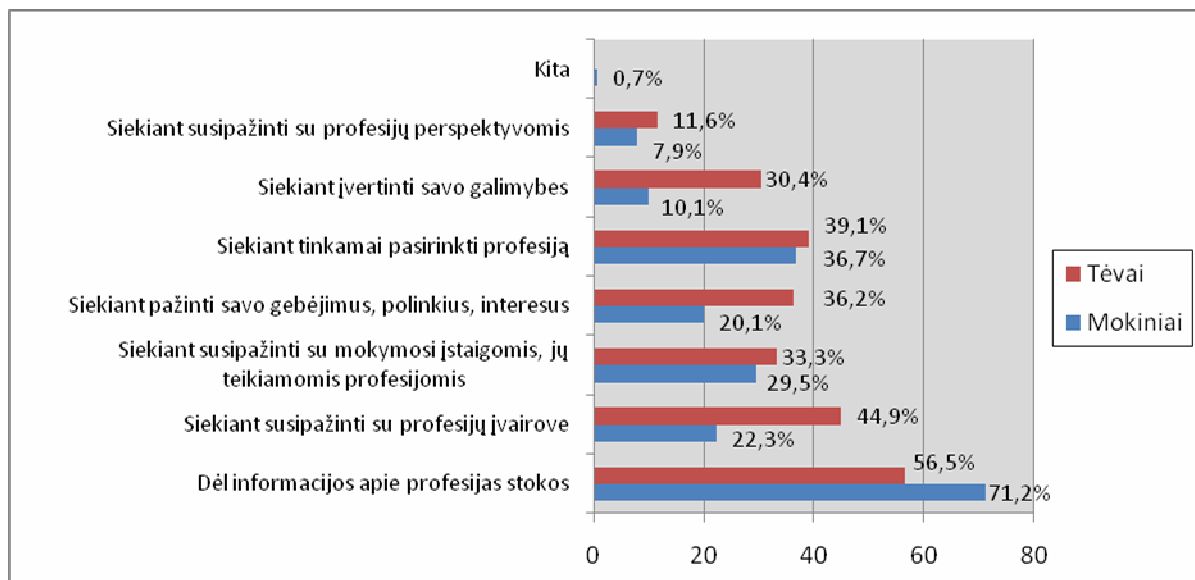
metodinių priemonių kokybiškam profesiniam konsultavimui ir informavimui. Karjeros konsultantas vieną iš mokinių profesinio konsultavimo ir informavimo problemų akcentavo mokinių abejingumą profesijos pasirinkimo klausimais.

Anot M. Barkauskaitės (2007), viena iš profesinio informavimo ir konsultavimo problemų mokyklose per vėlai pradedamas profesinis ir darbinis ugdymas.

Pasak E. Danilevičiaus (2008) kaip rodo statistika, didelė jaunų žmonių dalis susiduria su rintomis problemomis, susijusiomis su profesijos, tolesnio mokymosi profilio pasirinkimu, įsidarbinimu ir pan. Šių problemų priežastis – ne tik darbo rinkos uždumas jauniems žmonėms, bet ir tai, kad dauguma aukštesniųjų klasių moksleivių turi labai menką supratimą apie dabartinę darbo rinką, esamas profesijas, nesugeba suderinti tam tikrai profesijai keliamų reikalavimų su savo individualybe.

Remiantis gautais tyrimo rezultatais bei mokslininkų nuomone galima daryti išvadą, jog bendrojo lavinimo mokykloje profesinis informavimas ir konsultavimas pradedamas pavėluotai. Todėl mokiniai turi ribotas žinias susijusias su profesiniu informavimu ir konsultavimu mokykloje.

Nustačius, su kokiomis profesinio konsultavimo ir informavimo problemomis susiduria mokiniai mokykloje, toliau siekiama atskleisti, kokiais klausimais moksleiviai kreipiasi į karjeros konsultantą (žr. 12 pav.).

12 pav. Klausimų, dėl kurių mokiniai kreipiasi į karjeros konsultantą pasiskirstymas (N=208)

Dauguma mokinių (71,2%) nurodė, kad į karjeros konsultantą kreipiasi dėl informacijos apie profesijas stokos. Gauti tyrimo rezultatai leidžia manyti, jog profesinio konsultavimo ir informavimo klausimais mokiniai neturi pakankamai informacijos, todėl kreipiasi į specialistus, tikėdamiesi teisingai pasirinkti profesiją. Nustatyta, jog daugiau nei

trečdalis mokinių kreipiasi į karjeros konsultantą siekiant tinkamai pasirinkti profesiją. Į karjeros konsultantą, siekiant susipažinti su mokymo įstaigomis, jų teikiamomis profesijomis, kreipiasi trečdalis moksleivių. Penktadalis paauglių kreipiasi į karjeros konsultantą, nes siekia susipažinti su profesijų įvairovę. Dauguma tėvų (56,5%) mano, kad vaikai į karjeros konsultantą kreipiasi dėl informacijos stokos. Daugiau nei trečdalis tėvų mano, kad vaikai kreipiasi į karjeros konsultantą siekdami tinkamai pasirinkti. Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog tėvų ir mokinių nuomonių pasiskirstymas yra panašus. Maža dalis tiriamųjų (7,9% - 11,6%) akcentavo, jog į karjeros konsultantą mokiniai kreipiasi siekiant susipažinti su profesijų perspektyvomis.

Karjeros konsultantas konstatavo, jog mokiniai dažniausiai į jį kreipiasi, nes neturi pakankamai informacijos apie profesijas, siekiant adekvačiai pasirinkti profesiją, taip pat siekiant pažinti savo gebėjimus, polinkius, interesus.

Pasak R. Laužacko (2005) mokinių tinkamumo tam tikrai profesinei veiklai nustatymas yra itin svarbus profesinio informavimo šaltinis ir efektyvumo veiksnys.

Karjeros konsultantai turi suteikti mokiniams kuo išsamesnės informacijos apie profesijų įvairovę, supažindinti su profesijų perspektyvomis ir kvalifikacijų sistema, jų įgijimo būdus ir institucijas, kuriose ta kvalifikacija gali būti įgyjama, reikalavimus asmens sveikatai, žinioms, gebėjimams, kuriuose kelia viena ar kita profesinė veikla. (Profesinio informavimo B metodika, 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad moksleiviai stokoja informacijos profesinio orientavimo klausimais. Todėl tikslinga tą informaciją tinkamai perteikti mokykloje, kad mokiniai sugebėtų įvertinti savo galimybes bei polinkius tinkamai pasirinkti.

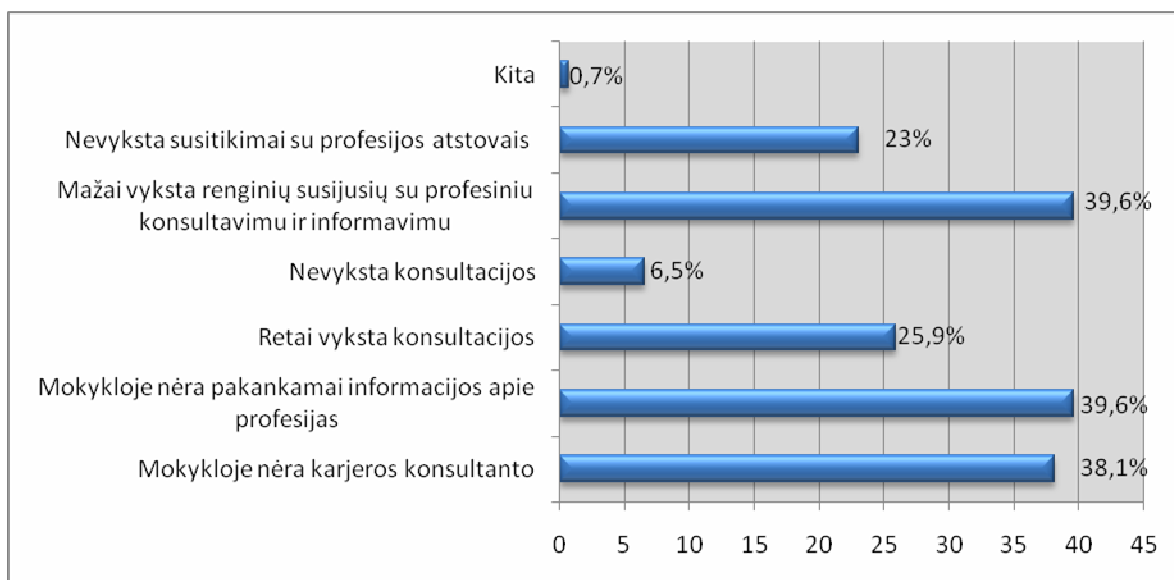
Išsiaiškinus, kokiais klausimais moksleiviai kreipiasi į karjeros konsultantą, toliau buvo siekiama paaiškinti, kodėl paaugliams nepakanka mokykloje teikiamos informacijos profesinio konsultavimo ir informavimo metu. (žr. 13 pav.).

Dauguma moksleivių nurodė, jog nepakanka mokykloje teikiamos informacijos profesinio konsultavimo ir informavimo metu, nes mokykloje nėra pakankamai informacijos apie profesijas (39,6%), taip pat tiriamieji pažymėjo, jog mažai vykta renginių susijusių su profesiniu konsultavimu ir informavimu (39,6%). Iš tokių gautų tyrimo rezultatų galima daryti prielaidą, kad mokiniai norėtų, jog profesinis konsultavimas ir informavimas mokykloje vyktų per organizuojamus renginius. Tikėtina, kad renginiai skatintų mokinius adekvačiau pažvelgti į profesijos rinkimąsi. 38,01% tiriamųjų teigimu mokykloje nėra karjeros konsultanto. Iš to galima daryti prielaidą, kad profesinį konsultavimą ir informavimą mokykloje vykdo asmuo, kuris neturi šios srities kvalifikacijos. Ketvirtadalis respondentų mano, kad mokykloje nepakanka teikiamos informacijos profesinio konsultavimo ir informavimo metu, nes retai vyksta konsultacijos. Tyrimo metu paaiškėjo, kad tik maža dalis (6,5%) apklaustųjų paauglių teigia, kad konsultacijos

visai nevyksta. Iš to galima spėti, kad profesinis konsultavimas ir informavimas mokykloje yra vykdomas.

Pasak S. Lažauninkienės (2008) mokiniams patinka, kai yra organizuojami profesinio orientavimo renginiai – susitikimai su profesinio informavimo specialistais, įvairių profesijų atstovais, profesinių ir aukštųjų mokyklų atstovais, ekskursijos į įmones ir organizacijas. Toks profesinis informavimas ir konsultavimas mokiniams yra įdomus ir teikia naudingos informacijos profesijos pasirinkimo klausimais. Taip mokiniai gali adekvačiai įvertinti jiems tinkančias profesijas pagal savo individualius asmenybės ypatumus.

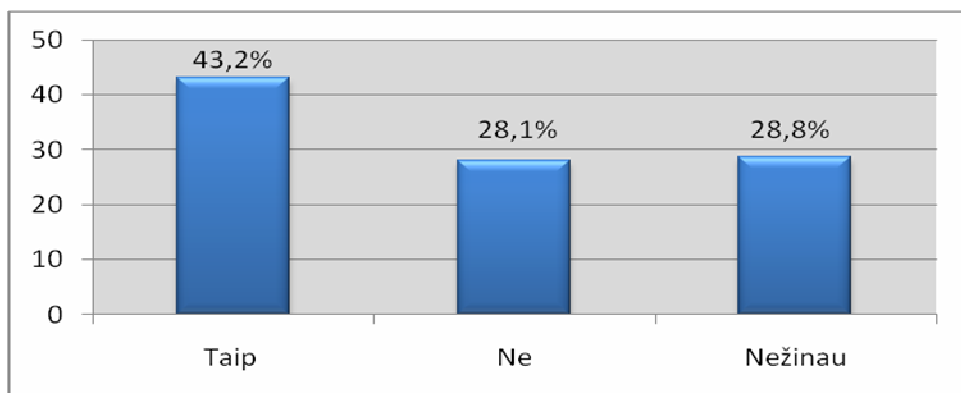
Mokiniai teigiamai vertina organizuojamus renginius susijusius su profesiniu informavimu ir konsultavimu. Kai kurie mokslininkai taip pat pabrėžia organizuojamų renginių svarbą mokiniams. Iš to galima daryti išvadą, jog toks profesinio informavimo ir konsultavimo metodas leidžia pasiekti efektyvesnių rezultatų informuojant mokinius profesinio orientavimo klausimais.

13 pav. Mokinių nuomone, informacijos nepakankamumas profesinio konsultavimo ir informavimo metu (N=139)

2.6. Mokinių, tėvų požiūris į PIT veiklą

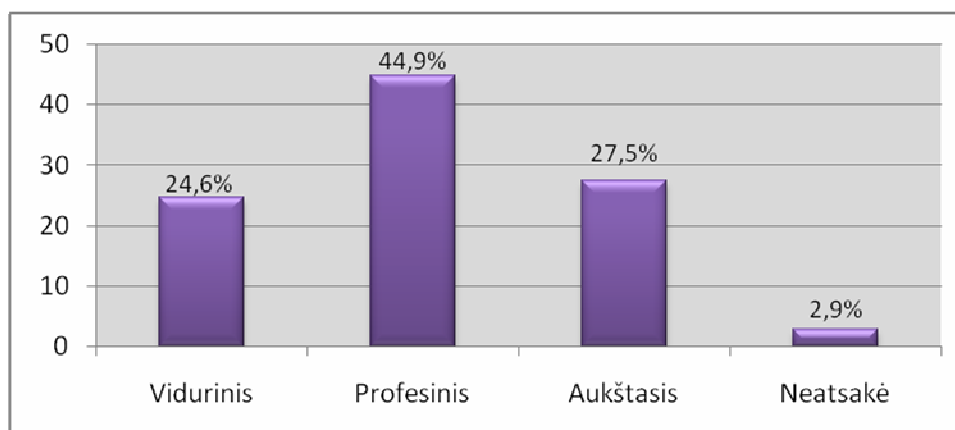
Nustačius, kodėl mokiniams nepakanka mokykloje teikiamos informacijos profesinio konsultavimo ir informavimo metu, toliau siekiama išsiaiškinti, ar mokykloje yra profesinio informavimo taškas (PITas), ar mokiniams visiškai pakanka mokykloje profesinio konsultavimo ir informavimo metu teikiamos informacijos (žr. 14 ir 15 pav.).

14 pav. Mokinių nuomonė apie PIT egzistavimą (N=139)

Dauguma apklaustųjų mokinių (43,2%) teigė, kad jų mokykloje yra profesinio informavimo taškas (PITas). Tyrimo duomenys rodo, kad didžioji dalis mokinių žino apie PIT egzistavimą. Trečdalis mokinių nurodė, kad jų mokykloje nėra profesinio informavimo taško. Tuo tarpu tiek pat respondentų nurodė, kad nežino, ar jų mokykloje yra profesinio informavimo taškas.

Profesinis orientavimas Lietuvoje nėra įtrauktas į ugdymo turinį ir nėra tradicijų, kaip kai kuriose Europos šalyse, bendrojo lavinimo mokyklose turėti karjeros planavimui skirtas pamokas. (Profesinio rengimo modernizavimas. Metinis pranešimas, 2001, p. 70). Todėl galima konstatuoti, kad profesinis informavimas ir konsultavimas mokyklose yra paviršutiniškas.

15 pav. Mokinių nuomone, profesinio konsultavimo ir informavimo metu teikiamos informacijos pakankamumas (N=139)

Dauguma mokinių (37,4%) nurodė, jog jiems pakanka mokykloje profesinio konsultavimo ir informavimo metu teikiamos informacijos. Trečdalis moksleivių pažymėjo, kad

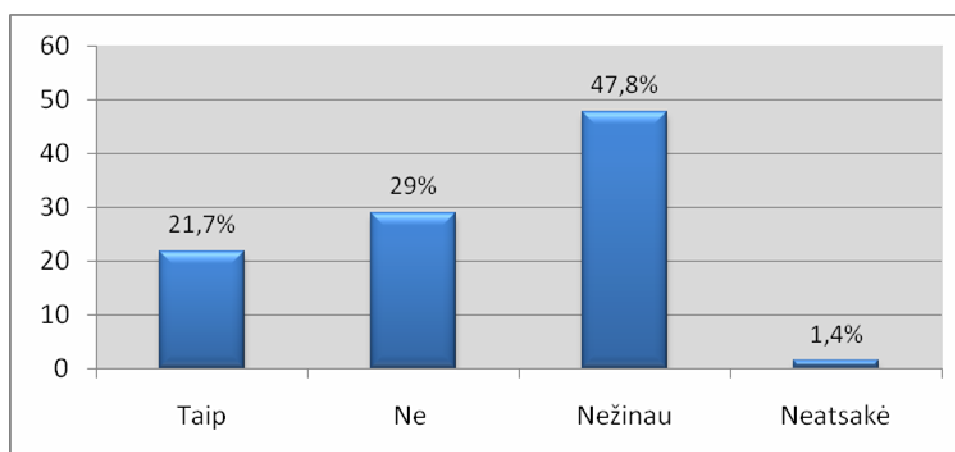
jiems nepakanka mokykloje profesinio konsultavimo ir informavimo metu teikiamos informacijos. Panaši dalis konstatavo, jog nežino, ar jiems pakanka mokykloje profesinio konsultavimo ir informavimo metu teikiamos informacijos.

Mokiniai, kurie yra linkę manyti, jog jų mokykloje yra profesinio informavimo taškas (PITas), yra labiau linkę manyti, kad jiems pakanka mokykloje profesinio konsultavimo ir informavimo metu teikiamos informacijos. Ryšys tarp požymių esminis ($F_S = 0,560$; $p \leq 0,01$).

Karjeros konsultantas atlieka tyrimus siekdamas ne tik gauti informacijos apie jauno žmogaus prigimties ir asmenybės ypatumus, turimus gabumus ir gebėjimus, jų adekvatumą profesiniams ketinimams, bet ir atsižvelgdamas į darbo rinkos pobūdį, jos kaitos tendencijas ir perspektyvas, profesijų įvairoves bei jų turinį ir t. t. Be to, visą šią informaciją konsultantas turi ne tik mokėti pateikti jaunam žmogui prieinama ir suprantama forma (konsultuoti), bet ir mokyti jį analizuoti šią informaciją bei gebėti rasti papildomą informaciją racionalaus profesinio sprendimo priėmimo kontekste. (Profesinės karjeros planavimų gebėjimų ugdymo D metodika, 2006).

Galima konstatuoti, jog mokiniai, kurie yra linkę manyti, kad jiems pakanka informacijos profesinio informavimo klausimais, bendrauja su karjeros konsultantu ir gauna pakankamai jiems reikalingos informacijos.

Išanalizavus, ar mokiniams visiškai pakanka mokykloje profesinio konsultavimo ir informavimo metu teikiamos informacijos, toliau siekiama išsiaiškinti tėvų nuomonę, ar jų vaikų mokykloje yra profesinio informavimo taškas (PITas) (žr. 16 pav.).

16 pav. Tėvų nuomonė apie PIT egzistavimą (N=69)

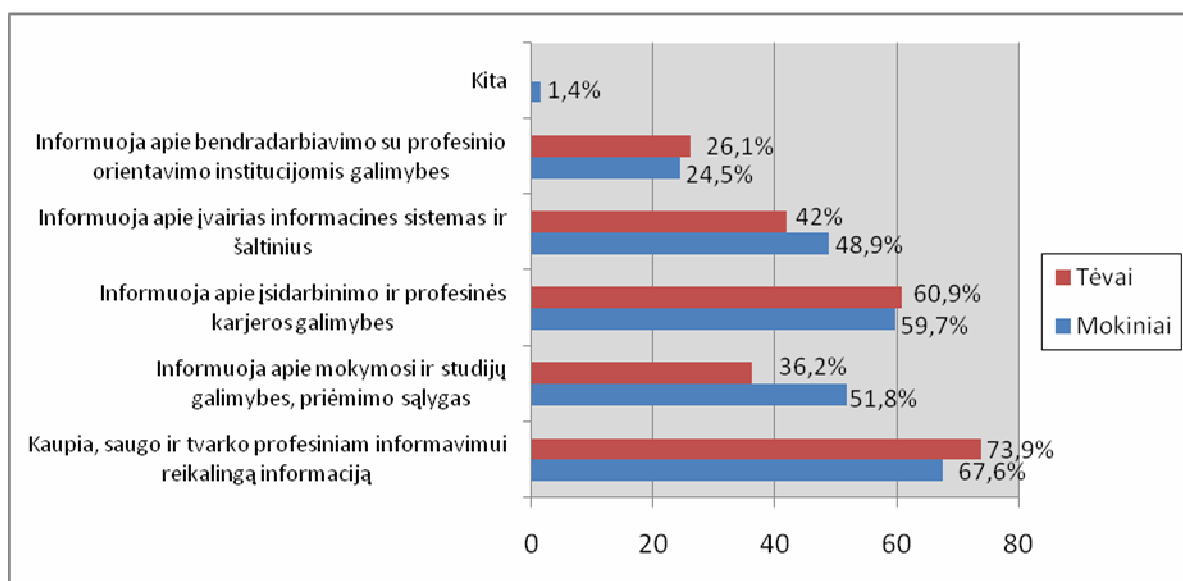
Atlikus tyrimo duomenų analizę, paaiškėjo, kad beveik pusė (47,8%) tiriamųjų tėvų nežino, ar jų vaikų mokykloje yra profesinio informavimo taškas. Iš to galima daryti prielaidą, jog tėvai neturi pakankamai informacijos apie mokykloje veikiančią profesinio informavimo tašką. Tikėtina, kad nėra glaudaus bendradarbiavimo tarp profesinio orientavimo paslaugų teikiančių specialistų ir tėvų. Tik penktadalis respondentų į šį klausimą atsakė teigiamai. Trečdalis

tiriamųjų nėra informuoti apie šios profesinio informavimo institucijos egzistavimą mokykloje. Maža dalis (1,4%) tėvų į šį klausimą visai neatsakė.

Pasak Z. Bartnikienės, L. Paurienės (1989), realiai jaunuoliai profesiją pasirenka ne visada sąmoningai ir savarankiškai. Nors jie supranta, kad tai problema, ir stengiasi protingai ją spręsti, dažnai neišvengia sunkumų ir klaidų. Įveikti sunkumus ir išvengti kai kurių dažniausiai pasitaikančių klaidų turėtų padėti mokykla bei tėvai. Su jų pagalba vaikas labiau įsigilina į profesinio apsisprendimo procesą, jo veiksnius, kriterijus, į visas galimas pasirinkimo alternatyvas, geba numatyti pasirinkimo pasekmes.

Svarbu pažymėti, kad mokinio profesiniame apsisprendime yra būtinas mokyklos ir tėvų bendradarbiavimas. Tėvai turėtų domėtis tuo, kaip yra vykdomas profesinis informavimas ir konsultavimas mokykloje, nes tik bendradarbiaujant, vaikai gali priimti tinkamą sprendimą apsisprendžiant dėl profesijos ir išvengti nepataisomų klaidų.

Išsiaiškinus tėvų nuomonę, ar jų vaikų mokykloje yra profesinio informavimo taškas (PITas), toliau siekiama nustatyti, kokią veiklą atlieka mokykloje profesinio informavimo taškas (PITas) (žr. 17 pav.).

17 pav. Mokinių ir tėvų nuomonė apie profesinio informavimo taško veiklą (N=208)

Daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių respondentų, tiek moksleivių (67,6%), tiek tėvų (73,9) konstatavo, jog profesinio informavimo taškas (PITas) kaupia, saugo ir tvarko profesiniam informavimui reikalingą informaciją. Taip pat informuoja apie įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes (59,7% - 60,9 %). Pusė apklaustųjų mokinių (51,8%) teigia, kad profesinio informavimo taškas informuoja apie mokymosi ir studijų galimybes, priėmimo sąlygas. Iš to galima spręsti, kad mokiniai domisi profesinio informavimo taško veikla bei teikiama informacija. Gauti rezultatai leidžia manyti, jog moksleiviai prieš apsisprendami ieško jiems reikalingos informacijos bei domisi mokymosi ir studijų galimybėmis. Beveik tiek pat

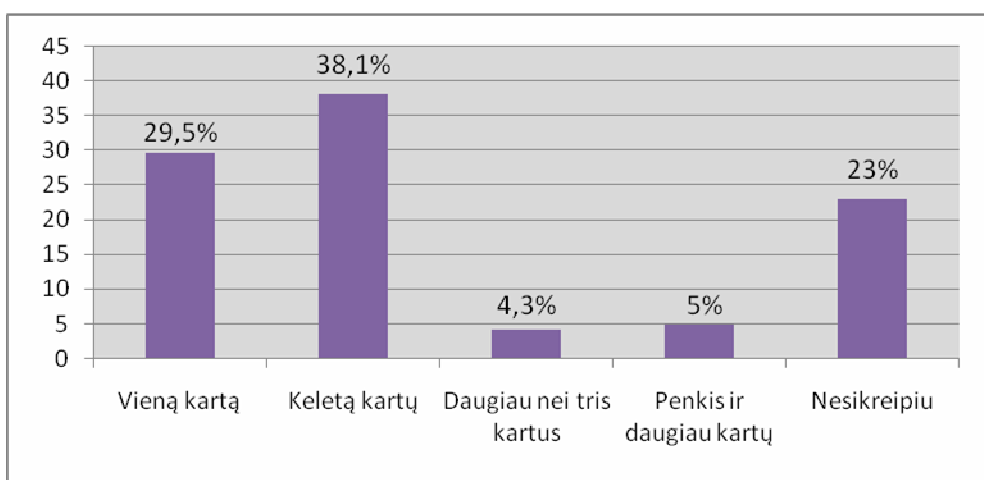
mokinių (48,9%) ir jų tėvų (42,0%) nurodė, kad profesinio informavimo taškas informuoja apie įvairias informacines sistemas ir šaltinius. Ketvirtadalis respondentų mano, kad ši įstaiga informuoja apie bendradarbiavimo su profesinio orientavimo institucijomis galimybes.

PITo veiklos tikslas – padėti jaunuoliams priimti racionalų profesinį sprendimą atsižvelgiant į individualius prigimties ypatumus bei darbo rinkos poreikius tam tikru laiku. Teikti patarimus priimant racionalų profesinį sprendimą, taip pat teikti pagalbą adaptuojantis profesinio rengimo institucijoje. Karjeros konsultantų atliekami tyrimai turėtų būti labiau orientuoti, pirma, į informacijos gavimą apie jauno žmogaus prigimties ir asmenybės ypatumus, turimus gabumus ir gebėjimus, jų adekvatumą profesiniams ketinimams, antra, į darbo rinkos pobūdį, jos kaitos tendencijas ir perspektyvas, profesijų pažinimą bei jų turinį (profesiologiją) ir t. t. (Profesinio konsultavimo metodinės rekomendacijos karjeros konsultantams, 2008).

Pasak K. Pukelio (2008) karjeros konsultantai mokykloje yra paskirti vadovo įsakymu, rašo kasmetinius profesinio informavimo veiklos planus, kaupia informaciją, teikia informaciją profesinio informavimo temomis, organizuoja susitikimus su specialistais iš darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybų, užtikrina prieigą prie interneto.

Tyrimo rezultatai parodė, kad mokiniai ir jų tėvai suvokia profesinio informavimo taško (PITo) vykdomą veiklą.

Nustačius, kokią veiklą atlieka mokykloje profesinio informavimo taškas (PITas), toliau buvo analizuojama kaip dažnai moksleiviai kreipiasi į karjeros konsultantą (žr. 18 pav.).

18 pav. Mokinių kreipimosi į karjeros konsultantą dažnumas (N=139)

Dauguma mokinių (38,1%) nurodė, jog į karjeros konsultantą kreipiasi keletą kartų. Trečdalis paauglių kreipiasi tik vieną kartą. Penktadalis mokinių į karjeros konsultantą nesikreipia. Tik maža dalis apklaustųjų paauglių pažymėjo, jog į karjeros konsultantą kreipiasi penkis ir daugiau kartų (5,0%), taip pat daugiau nei tris kartus (4,3%). Atlikto tyrimo duomenų analizė rodo, jog labai maža dalis moksleivių į karjeros konsultantą kreipiasi daugiau nei tris

kartus. Iš tokių gautų tyrimo rezultatų galima spręsti, jog mokiniai nepakankamai dažnai kreipiasi į karjeros konsultantą.

Karjeros konsultantas teigia, kad mokiniai į jį kreipiasi dažniausiai keletą kartų, taip pat akcentavo, jog mokiniai, kurie yra suinteresuoti tinkamu profesijos pasirinkimu kreipiasi dažniau nei keletą kartų.

Pasak V. Indrašienės, V. Rimkevičienės ir kt. (2006) tikėtina informacijos apie profesinio orientavimo institucijų teikiamas paslaugas stoka, nesusiformavęs tikslinės grupės, kuriai skirta ši veikla poreikis kreiptis į specialistus.

Anot S. Lažauninkienės (2008) mokiniams profesijos pasirinkimo klausimas mokykloje yra labai aktualus, nes ne kiekvienas mokinys gali tinkamai pats pasirinkti sau profesiją. Todėl bendrojo lavinimo mokykloje yra svarbu pradėti ugdyti profesinės karjeros planavimo gebėjimus. Kad tai būtų daroma efektyviai ir tikslingai reikalinga karjeros konsultanto pagalba.

Iš gautų tyrimo rezultatų galima daryti išvadą, jog moksleiviai nepakankamai domisi ir dar nėra pripratę prie profesinio informavimo taškų atliekamos veiklos, taip pat ne visi mokiniai apie tokių centrų veiklą žino. Tikėtina, kad tokiai situacijai didelę įtaką daro vykdomos veiklos naujumas Lietuvoje.

Išanalizavus kaip dažnai moksleiviai kreipiasi į karjeros konsultantą, toliau buvo siekiama išsiaiškinti, mokinių nuomone, kaip dirba karjeros konsultantas (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Karjeros konsultanto darbas su mokiniais (N=139)

Teiginiai	Dažnai % (N)	Kartais % (N)	Beveik niekada % (N)	Neatsakė % (N)
Siekia išsiaiškinti ir įvertinti mano gebėjimus, interesus, polinkius, vertybes	55,4 (77)	25,9 (36)	18 (25)	0,7 (1)
Supažindina su profesijomis, kurios yra populiarios šiuolaikinėje darbo rinkoje	64,7 (90)	27,3 (38)	7,2 (10)	0,7 (1)
Supažindina su profesijos veikla	33,1 (46)	34,5 (48)	31,7 (44)	0,7 (1)
Padedą pasirinkti profesiją	49,6 (69)	41,7 (58)	7,2 (10)	1,4 (2)
Atsako į man rūpimus klausimus	72,7 (101)	23 (32)	2,9 (4)	1,4 (2)
Atsakingai pataria	78,4 (109)	14,4 (20)	5 (7)	2,2 (3)
Supažindina su įvairiais informacijos šaltiniais apie profesijas	69,1 (96)	22,3 (31)	7,9 (11)	0,7 (1)
Organizuoja renginius susijusius su profesiniu konsultavimu ir informavimu	7,2 (10)	38,8 (54)	53,2 (74)	0,7 (1)
Skatina sprendimus dėl profesijos pasirinkimo priimti man savarankiškai	73,4 (102)	20,9 (29)	4,3 (6)	1,4 (2)
Kita	0,7 (1)	0,7 (1)	1,4 (2)	97,1 (135)

Daugumos mokinių (78,4%) nuomone, dažniausiai karjeros konsultantas jiems atsakingai pataria, taip pat juos skatina sprendimus dėl profesijos pasirinkimo priimti savarankiškai (73,4%). 41,7% nurodė, jog karjeros konsultantas kartais padeda pasirinkti profesiją. Pusė tyrime dalyvavusių mokinių (53,2%) nuomone karjeros konsultantas beveik niekada mokykloje neorganizuoja renginių susijusių su profesiniu konsultavimu ir informavimu.

Mokiniai, kurie yra linkę manyti, jog jie siekia išsiaiškinti ir įvertinti savo gebėjimus, interesus, polinkius, vertybes, yra labiau linkę manyti, kad supažindinimas su profesijomis, kurios yra populiaros šiuolaikinėje darbo rinkoje, yra kaip darbo formą, kurią taiko karjeros konsultantas dirbant su moksleiviais, ryšys tarp požymių stiprus ($r_s = 0,610$; $p \leq 0,01$). Moksleiviai, kurie yra linkę manyti, jog jiems yra atsakoma į rūpimus klausimus, yra labiau linkę manyti, kad karjeros konsultantas pataria atsakingai, ryšys tarp požymių esminis ($r_s = 0,484$; $p \leq 0,01$). Moksleiviai, kurie yra linkę manyti, jog jie siekia išsiaiškinti ir įvertinti savo gebėjimus, interesus, polinkius, vertybes, yra labiau linkę manyti, kad supažindinimas su įvairiais informaciniais šaltiniais yra kaip darbo forma, kurią taiko karjeros konsultantas, ryšys tarp požymių esminis ($r_s = 0,443$; $p \leq 0,01$). Mokiniai, kurie yra linkę manyti, jog jie sulaukia informacijos iš įvairių šaltinių apie profesijas, yra labiau linkę manyti, kad yra skatinami sprendimus dėl profesijos pasirinkimo priimti savarankiškai, yra kaip darbo forma, kurią taiko karjeros konsultantas mokykloje, ryšys tarp požymių esminis ($r_s = 0,427$; $p \leq 0,01$).

Karjeros konsultantas nurodė, jog dirbdamas su mokiniais, siekia išsiaiškinti jų gebėjimus, pažinti jo polinkius, vertybes, interesus, padeda pažinti mokiniui savo asmenybę, tačiau visada skatina mokinius sprendimus priimti savarankiškai.

S. Lažauninkienės (2008) teigimu svarbiausias profesijos patarėjo darbas – teikti asmenines mokinių konsultacijas mokiniams profesijos pasirinkimo klausimais. Antras pagal svarbą užsiėmimas - organizuoti įvairius renginius profesijos pasirinkimo temomis (ekskursijos į įmones, susitikimai su profesijų atstovais, darbdaviais). Toliau profesijos patarėjas turėtų teikti informaciją mokiniams, jų artimiesiems profesijos pasirinkimo, įsidarbinimo klausimais; vienyti mokytojus bendram profesinio informavimo darbui mokykloje; rinkti, tvarkyti, sisteminti mokyklos vaikų poreikius atitinkančią informaciją profesijos pasirinkimo, įsidarbinimo klausimais.

Remiantis gautais tyrimo rezultatais galima daryti išvadą, jog mokiniai yra labiau linkę manyti, kad karjeros konsultanto viena iš pagrindinių darbo formų yra supažindinimas su profesijomis, kurios yra populiaros šiuolaikinėje darbo rinkoje. Tikėtina, kad mokiniai suvokia karjeros konsultanto vykdomą veiklą.

Išsiaiškinus, kaip dirba karjeros konsultantas, toliau buvo siekiama iširti tėvų nuomonę, kaip su vaikais turėtų dirbti karjeros konsultantas (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Tėvų nuomone, kaip su vaiku turėtų dirbti karjeros konsultantas (N=69)

Teiginiai	Dažnai % (N)	Kartais % (N)	Niekada % (N)	Neatsakė % (N)
Siekti išsiaiškinti ir įvertinti vaiko gebėjimus, interesus, polinkius, vertybes;	94,2 (65)	5,8 (4)	--	--
Supažindinti su profesijų įvairove;	97,1 (67)	1,4 (1)	--	1,4 (1)
Supažindinti su profesijos veiklos turiniu;	89,9 (62)	10,1 (7)	--	--
Padėti teisingai pasirinkti;	97,1 (67)	1,4 (1)	--	1,4 (1)
Atsakyti į vaiko rūpimus klausimus;	94,2 (65)	2,9 (2)	--	2,9 (2)
Atsakingai patarti;	95,7 (66)	2,9 (2)	--	1,4 (1)
Supažindinti su įvairiais informacijos šaltiniais;	95,7 (66)	2,9 (2)	1,4 (1)	--
Organizuoti renginius susijusius su profesiniu konsultavimu ir informavimu;	76,8 (53)	18,8 (13)	4,3 (3)	--
Kita	--	--	--	100

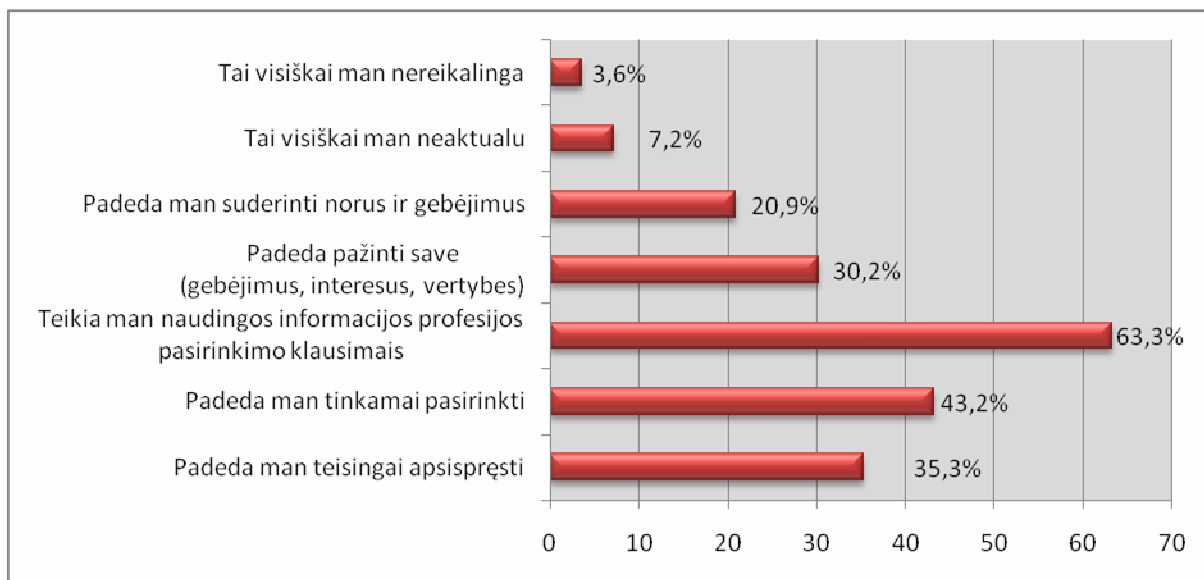
Tyrimo rezultatai parodė, jog daugumos tėvų nuomone (97,1%) karjeros konsultantas turėtų dažnai mokinius supažindinti su profesijų įvairove, padėti teisingai pasirinkti (97,1%), atsakingai patarti (95,7%), supažindinti su įvairiais informacijos šaltiniais (95,7%). Kartais turėtų mokykloje organizuoti renginius susijusius su profesiniu konsultavimu ir informavimu.

Tėvai, kurie yra linkę manyti, jog mokykla turėtų atsakyti į vaiko rūpimus klausimus, yra labiau linkę manyti, kad supažindinti moksleivius su įvairiais informacijos šaltiniais yra viena iš karjeros konsultanto funkcijų, ryšys tarp požymių stiprus ($r_S = 0,797$; $p \leq 0,01$). Tėvai, kurie yra linkę manyti, jog mokykla turėtų padėti teisingai pasirinkti, yra labiau linkę manyti, kad supažindinti su įvairiais informacijos šaltiniais yra kaip karjeros konsultanto darbo forma, ryšys tarp požymių stiprus ($r_S = 0,712$; $p \leq 0,01$). Tėvai, kurie yra linkę manyti, jog mokykloje dirbantys specialistas turėtų padėti teisingai pasirinkti profesiją, yra labiau linkę manyti, jog atsakingai patardamas karjeros konsultantas gali padėti moksleiviui apsispręsti dėl profesijos pasirinkimo, ryšys tarp požymių stiprus ($r_S = 0,702$; $p \leq 0,01$).

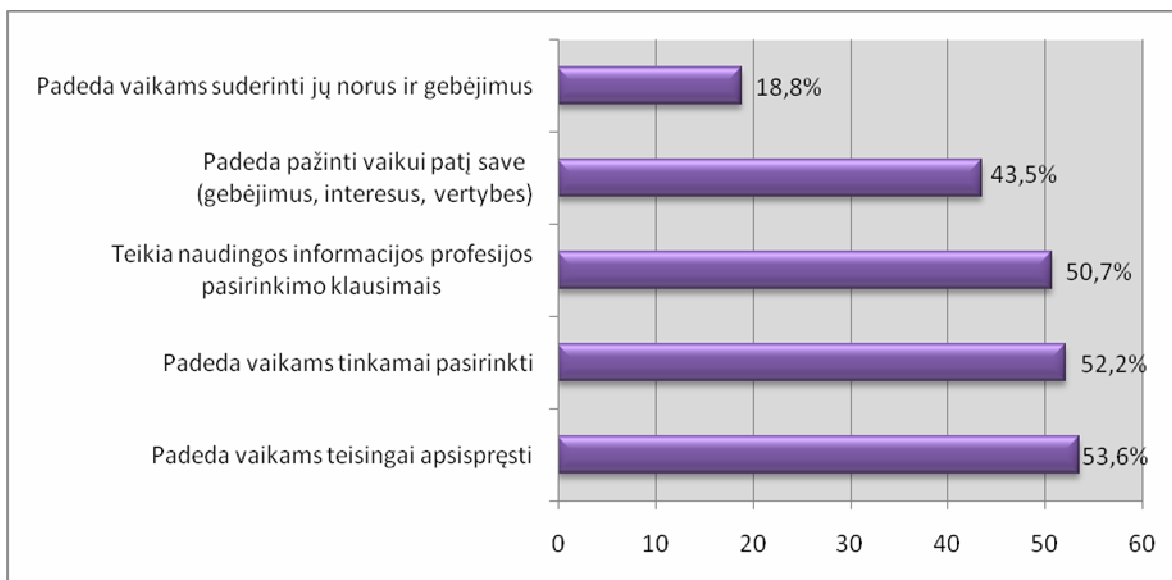
Pasak M. Barkauskaitės (2007) profesinio orientavimo ir konsultavimo sistemoje svarbios yra šios veiklos: profesinio tinkamumo kriterijų nustatymas, profesiskai reikšmingų asmenybės savybių išryškkinimas, supažindinimas su profesijų reikalavimais, profesinis veiklinimas, konsultavimas ir konkretus darbas su profesiją pasirinkusiais mokiniiais juos motyvuojant, padedant adaptuotis ir kt.

Remiantis gautais tyrimo rezultatais galima daryti išvadą, jog tėvai suvokia, kokią veiklą turi vykdyti karjeros konsultantas mokykloje, teikdamas jų vaikams profesinio informavimo bei konsultavimo paslaugas.

Ištyrus tėvų nuomonę, kaip su vaikais turėtų dirbti karjeros konsultantas toliau buvo siekiama nustatyti mokinių ir jų tėvų požiūrį į profesinį konsultavimą ir informavimą (žr. 19 ir 20 pav.).

19 pav. Mokinių požiūris į profesinį konsultavimą ir informavimą (N=139)

20 pav. Tėvų požiūris į profesinį konsultavimą ir informavimą (N=69)

Dauguma tyrime dalyvavusių mokinių (63,3%) teigė, kad profesinis konsultavimas ir informavimas teikia naudingos informacijos profesijos pasirinkimo klausimais. Tuo tarpu didžioji dalis apklaustųjų tėvų (53,6%) pažymėjo, jog profesinis konsultavimas ir informavimas padeda teisingai vaikams apsispręsti. Beveik pusė (43,2%) moksleivių akcentavo, jog profesinis

konsultavimas ir informavimas padeda tinkamai pasirinkti, tuo tarpu panaši dalis tėvų (43,5%) konstatavo, jog profesinis konsultavimas ir informavimas padeda pažinti vaikui save patį (gebėjimus, interesus, vertybes). Tyrimo rezultatai rodo, kad pusė tiriamųjų tėvų nurodė, kad profesinis konsultavimas ir informavimas padeda vaikams tinkamai pasirinkti, taip pat teikia naudingos informacijos profesijos pasirinkimo klausimais. Trečdalis apklaustųjų paauglių teigia, kad profesinis konsultavimas ir informavimas padeda teisingai apsispręsti, taip pat pažinti save (gebėjimus, interesus, vertybes). Penktadalis mokinių ir jų tėvų akcentavo, kad profesinis konsultavimas ir informavimas padeda suderinti norus ir gebėjimus. Tik maža dalis (3,6%) moksleivių pažymėjo, kad profesinis konsultavimas ir informavimas visiškai neaktualus dalykas. Iš tokių gautų tyrimo rezultatų galima daryti išvadą, jog nepaisant visų problemų, kurios iškyla profesinio orientavimo srityje, daugumai moksleivių profesinis informavimas ir konsultavimas yra aktualus ir reikalingas profesijos pasirinkime.

Anot A. Damkauskienės (2008) profesinis orientavimas ir konsultavimas, profesinės karjeros planavimas, jos įgyvendinimas yra labai reikšmingi jaunimo socialinei integracijai darbo pasaulyje. Vykdamas profesinį konsultavimą ir informavimą, siekiama padėti jaunimui formuoti teigiamas nuostatas į mokymosi, profesijos pasirinkimą, vėliau aktyvią darbo paiešką, motyvuoti aktyviai ir atsakingai planuoti savo profesinę karjerą bei, prisitaikant prie darbo rinkos pokyčių, sėkmingai integruotis užimtumo pasaulyje.

Palyginus gautus tyrimo rezultatus su mokslininkų nuomone, galima daryti išvadą, jog profesinis informavimas ir konsultavimas bendrojo lavinimo mokykloje atlieka svarbų vaidmenį mokinio profesiniame apsisprendime. Šių paslaugų pagalba mokinys gali įsivertinti save, savo gebėjimus, pažinti save ir visa tai palyginti su pasirinkta profesija. Todėl kryptingas, sistemingas ir kokybiškas profesinis informavimas ir konsultavimas yra mokinio sėkmingo pasirinkimo dalis.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros ir švietimą reglamentuojančių dokumentų analizė rodo, kad profesinis informavimas ir konsultavimas yra ypač svarbus padedant besimokančiajam surasti savo kelią švietimo sistemoje bei greitai kintančioje darbo rinkoje. Profesinio orientavimo paslaugos sudaro sąlygas mokiniui priimti racionalius sprendimus susijusius su profesijos pasirinkimu bei juos derinti su šiuolaikine darbo rinkos paklausa bei pasiūla.

Įvairių mokslininkų nuomone, norint, kad profesinis informavimas ir konsultavimas būtų kokybiškas, ypač svarbu laiku ir tinkamas profesinis orientavimas ir konsultavimas, žinoti darbo rinkos poreikius, taip pat aiškinantis jų dermę su žmogaus poreikiais ir lūkesčiais. Sistemingai vykdomos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos suteikia galimybę mokiniams adekvačiai įvertinti savo pasirinkimą. Nuo tinkamai pasirinktos profesinės veiklos priklauso kiekvieno žmogaus asmeninė gerovė. Tai itin svarbu vyresniųjų klasių mokiniams. Tėvai, mokytojai bei karjeros konsultantai turi žinoti apie profesijų pasaulį, darbo jėgos paklausą, pasiūlą, mokymosi ir įsidarbinimo galimybes, profesinės karjeros galimybes, privalo gebėti pažinti mokinio asmenybę, jo poreikius, polinkius, interesus, vertybes bei interesus, kad galėtų paruošti vaiką sėkmingam profesiniam pasirinkimui.

2. Tyrimo rezultatai parodė, jog dauguma mokinių ir jų tėvų profesinį informavimą įvardijo kaip supažindinimą su profesijomis. Galima teigti, jog mokiniai prieš pasirinkdami vienokią ar kitokią profesiją atsižvelgia į profesijų įvairovę, mokymosi sąlygas, darbo rinkos reikalavimus, perspektyvas. Profesinis konsultavimas mokinių ir jų tėvų nuomone yra patarimų teikimas renkantis profesiją, pagalba tikslingai ir atsakingai pasirinkti profesiją. Profesinis konsultavimas padeda mokiniams profesiją pasirinkti racionaliai, sistemingai – siekiant vidinės harmonijos, kuri įmanoma tik gerai pažinus savo polinkius, interesus, gebėjimus, darbo turinį ir vadovaujantis vidiniais motyvais.

3. Išanalizavus gautus tyrimo rezultatus nustatyta, jog tėvai nurodo, kad jų vaikams renkantis profesiją daugiausia trūksta informacijos susijusios su darbo rinka ir jos poreikiais.

Karjeros konsultantas taip pat kaip ir tėvai konstatavo, jog mokiniams dažniausiai trūksta informacijos susijusios su darbo rinka ir jos poreikiais. Iš tokių gautų tyrimo rezultatų galima spręsti, jog mokiniai dažnai renkasi patrauklias, bet darbo rinkoje neperspektyvias specialybes. Taip atsitinka dėl to, jog mokiniai tinkamai neapgalvoja savo sprendimo renkantis profesiją dėl informacijos stokos.

4. Analizuojant gautus tyrimo duomenis paaiškėjo, jog profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas tikslinga pradėti teikti mokiniams nuo 15 – 16 metų, tuo laikotarpiu, kai mokykloje renkamas mokymosi profilis, vertinamos tolesnio mokymosi galimybės, tai yra 9 klasėje.

5. Tyrimo metu atskleista, jog mokykloje profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas teikia karjeros konsultantas. Į jį dauguma moksleivių dažniausiai kreipiasi keletą kartų. Tačiau pažymėtina, jog labai maža dalis apklaustųjų mokinių (5%) į karjeros konsultantą kreipiasi daugiau nei keletą kartų. Galima teigti, jog mokiniai nepakankamai domisi ir dar nėra pripratę prie profesinio informavimo taškų atliekamos veiklos. Tikėtina, kad tokiai situacijai didelę įtaką daro vykdomos veiklos naujumas Lietuvoje. Būtina pabrėžti, kad profesinio informavimo ir konsultavimo procese karjeros konsultantas atlieka ypatingą vaidmenį. Tyrimo rezultatai parodė, jog mokykloje dažniausiai profesinio informavimo ir konsultavimo metu yra sprendžiami testai. Tačiau galima teigti, kad testai nėra pats efektyviausias profesijos pasirinkimo metodas. Reikėtų ieškoti dar ir kitų metodų, kurie padėtų mokiniui tinkamai pasirinkti t.y įvairiapusiškai pažinti mokinį, iširti jo asmenybę, įsivertinimą, galimybes bei kitus profesijos pasirinkimo aspektus, siekiant jo kryptingo pasirinkimo.

6. Išanalizavus gautus tyrimo rezultatus paaiškėjo, kad mokiniai dažniausiai informacijos apie profesijas gauna iš internetinių svetainių. Tyrimo metu atskleista, jog profesinis informavimas ir konsultavimas mokykloje teikiamas pavėluotai, taip pat trūksta kokybiško šių paslaugų teikimo. Įvairūs mokslininkų atlikti tyrimai rodo, kad mokinių profesinis informavimas ir konsultavimas vyresnėse klasėse nėra efektyvus ir pakankamas, nes vis dar reikia gerai organizuoto profesinio veiklinimo, kuris leistų moksleiviams tinkamai įsivertinti savo gebėjimus ir charakterio savybes.

7. Tyrimo metu paaiškėjo, jog mokiniams nepakanka mokykloje teikiamos informacijos profesinio informavimo ir konsultavimo metu, nes mokykloje nėra pakankamai informacijos apie profesijas, taip pat akcentuotinas renginių susijusių su profesiniu informavimu ir konsultavimu poreikis.

8. Remiantis gautais tyrimo rezultatais galima teigti, jog dauguma mokinių ir jų tėvų teigiamai vertina profesinį informavimą ir konsultavimą. Tiriamųjų nuomone profesinis informavimas ir konsultavimas padeda teisingai apsispręsti bei tinkamai pasirinkti.

REKOMENDACIJOS

Rekomendacijos 9 – 12 klasių mokiniams:

1. Išsiaiškinti savo gebėjimus, poreikius, polinkius, interesus bei vertybes t.y. stengtis visapusiškai pažinti savo asmenybę.
2. Ieškoti naujausios informacijos susijusios su profesijomis, jų perspektyvomis bei darbo rinka.
3. Aktyviai įsitraukti į popamokinę, projektinę bei kitas veiklas susijusias su profesiniu informavimo ir konsultavimu.
4. Išbandyti gebėjimus aktyviai įsitraukiant į profesinį veiklinimą.
5. Bendradarbiauti su PIT konsultantais, pedagogais bei tėvais.

Rekomendacijos tėvams:

1. Bendradarbiauti su pedagogais, PIT konsultantais bei centrais teikiančiais profesinio orientavimo paslaugas.
2. Stengtis pažinti vaiką (jo gabumus, poreikius, polinkius, interesus, vertybes).
3. Kartu su vaiku ieškoti reikiamos informacijos susijusios su profesijomis, studijomis, darbo rinka ir t.t.
4. Sudaryti optimalias sąlygas vaikui pačiam priimti sprendimą susijusį su profesija.
5. Aktyviai dalyvauti mokyklos organizuojamose konsultacijose profesinio informavimo ir konsultavimo klausimais.

Rekomendacijos bendrojo lavinimo mokyklai ir PIT konsultantams:

1. Kelti kvalifikacijas ir kompetencijas profesinio informavimo ir konsultavimo srityje.
2. Užtikrinti, kad 9 – 12 klasių mokiniams būtų nesunkiai prieinama informaciją profesinio informavimo ir konsultavimo klausimais.
3. Ugdyti moksleivių profesijos pasirinkimui būtinas kompetencijas organizuojant popamokinę, projektinę bei kitas veiklas.
4. Orientuoti mokinius į popamokinę veiklą, atsižvelgiant į jų asmenines savybes.
5. Plėsti mokinių pasirinkimo galimybes.
6. Sudaryti mokiniams sąlygas išbandyti savo gebėjimus, įtraukiant juos į profesinį veiklinimą.
7. Organizuoti mokiniams ir jų tėvams konsultacijas profesinio informavimo ir konsultavimo klausimais.
8. Bendradarbiauti su mokinių tėvais bei įstaigomis, centrais teikiančiais profesinio orientavimo paslaugas.

LITERATŪRA

1. Augienė D. (2009). Karjera: nuo profesijos pasirinkimo iki profesinės veiklos organizacijoje. Studijų knyga. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
2. Armalienė D., Kriščiūnaitė R. (2008). Siek, planuok, veik. Kaip teisingai pasirinkti karjeros kelią. Metodinis leidinys jaunimui, siekiančiam įgyti profesiją ir planuoti karjerą. Vilnius: Švietimo mainų paramos fondas.
3. Arnold J. (1997). *Managing Careers into the 21st Century*. London: Paul Chapman Publishing Ltd.
4. Baranauskienė I., Elijošius E., Gecevičiūtė D. ir kt. (2006). Profesijos vadovas. ES Leonardo da Vinčio programos koordinavimo paramos fondas/ Euroguidance – Lietuva.
5. Barkauskaitė M. (2007). Profesinio rengimo realijos. Profesinis konsultavimas ir orientavimas šiuolaikinio profesinio rengimo kontekste. [Žiūrėta 2009-09-10]. Prieiga per internetą: [http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta Pedagogica Vilnensia/18/str9.pdf](http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Pedagogica_Vilnensia/18/str9.pdf)
6. Bartnikienė Z., Paurienė L. (1986). Padėkime mokiniams pasirinkti profesiją. Kaunas: Šviesa.
7. Beresnevičienė D. (1990). Diferencijuotas profesinis orientavimas mokykloje. Metodinės rekomendacijos. Vilnius: PMTI.
8. Beresnevičienė D. (2002). Profesorius Jovaiša – profesinio orientavimo Lietuvoje edukologinių ir psichologinių pagrindų kūrėjas. *Ugdymo psichologija*, 5 t. Vilnius.
9. Bitinas B. (2004). *Hodegetika. Auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
10. Bitinas B. (1998). *Ugdymo tyrimų metodologija*. Vilnius: Jošara.
11. Charles C. M. (1999). *Pedagoginio tyrimo įvadas*. Vilnius: Alma litera.
12. Damkauskienė A. (2008). Karjeros planavimas prasideda jau mokykloje. [Žiūrėta 2009-12-10]. Prieiga per internetą: http://www.elibrary.lt/resursai/Konferencijos/KSMK_0907/Pranesimai/aliona_damkauskiene.pdf
13. Danilevičius E. (2008). Karjeros projektavimo ir karjeros planavimo ugdymo edukologinės prielaidos. [Žiūrėta 2009 – 11 – 15]. Prieiga per internetą: <http://www.google.lt/search?hl=lt&source=hp&q=karjeros+projektavimo+ir+karjeros+planavimo+ugdymo+edukologines+prielaidos&meta=&aq=f&oq>
14. Galkytė H. (1977). Mokinių sugebėjimo analizuoti savo galimybes, renkantis profesiją, ugdymas. Vilnius.
15. Gothard B., Mignot P., Offer M. ir kt. (2001). *Careers Guidance in Context*. London: SAGE Publications.

16. Guichard J. (2004). A century of Career Education: Review and Perspectives. *International Journal of Educational and Vocational Guidance*. Nr. 1. 155-176.
17. Harris S. (1999). *Careers Education. Contesting Policy and Practice*. London: Paul Chapman Publishing Ltd.
18. Herr E. L. Cramer C. H. (1984). *Career Guidance and Counseling Through the Life Span*. Little, Brown and Company. Boston, Toronto.
19. Hodkinson Ph. (1996). *Careership: The Individual, Choices and Markets in the Transition into Work*. *Knowledge and Nationhood. Education, Politics and Work* (p.p. 121-139). London, New York: Cassell.
20. Indrašienė V., Grinytė L. (2007). Tėvų požiūris į profesinį orientavimą bendrojo lavinimo mokykloje. [Žiūrėta 2009-03-05]. Prieiga per internetą: <http://www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2007/87/119-125.pdf>
21. Indrašienė V., Rimkevičienė V., Gaigalienė M. ir kt. (2006). Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas mokyklose. Tyrimo ataskaita. [Žiūrėta 2009-10-04]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/švietimo_bukle/docs/tyrimai/prof_inf_paskut_paskutiniausias.pdf
22. Jatautaitė B. (1993). *Vyresniųjų moksleivių darbinio apsisprendimo sunkumai ir trūkumai*. Vilnius: Acta Pedagogica Vilnensia.
23. Karaliūnienė D. (2006). PIT paslaugų tyrimas. [Žiūrėta 2010 – 01 – 18]. <http://www.panrs.lt>.
24. Jovaiša L. (1978). *Profesinio orientavimo pedagogika*. Kaunas: Šviesa.
25. Jovaiša L. (1981). *Asmenybė ir profesija*. Kaunas: Šviesa.
26. Jovaiša L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa.
27. Jovaiša L. (1995). *Hodegetika. Auklėjimo mokslas*. Vilnius: Agora.
28. Jovaiša L. (1999). *Profesinio konsultavimo psichologija*. Vilnius: Agora.
29. Jovaiša L. (2003). *Hodegetika*. Vilnius: Agora.
30. Jovaiša L. (1997). *Edukologijos pradmenys*. Kaunas: Technologija.
31. Jovaiša T., Orenienė R. (2003). Profesinis konsultavimas žmogiškųjų išteklių plėtros kontekste. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos 7*. Kaunas.
32. Laužackas R. (2005). *Profesinio rengimo metodologija. Monografija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
33. Laužackas R. (2005). *Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas*. 186p. Vilnius.
34. Lažauninkienė S. (2008). 8 – 12 klasių mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas bendrojo lavinimo mokykloje. [Žiūrėta 2010 – 02 – 05]. Prieiga per internetą: <http://www.kpc.lt>.

35. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. ISAK-739/A1-116. (2005). Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas. [Žiūrėta 2009-09-25]. Prieiga per internetą: [http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2005-04-29-ISAK-739_A1-116\(2\).doc](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2005-04-29-ISAK-739_A1-116(2).doc)
36. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr.465, 1998-03-12. Dėl profesinio orientavimo tvarkos [interaktyvus]. LR Švietimo ir mokslo ministerija. [Žiūrėta 2009-09-25]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/old/Teisine_informacija/Isakymai/doc/98_465.htm-7k-29gegužės2004
37. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-362 (2007). Profesinio informavimo standartas. [Žiūrėta 2009-09-25]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai
38. LR Švietimo įstatymas (nauja įstatymo redakcija 2003 m. birželio 28 d.). [Žiūrėta 2009-11-13]. Prieiga per internetą: http://www.3.lrs.lt/inter3/dokpaieška.schowdoc_I?p_id=302313
39. LR Profesinio orientavimo strategija [interaktyvus]. LR Švietimo ir mokslo ministerija. (2003). [Žiūrėta 2009-10-04]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veiklos_planai_ir_programos/strategijos.htm
40. LR Konstitucija. 48 str. [Žiūrėta 2009 – 07 – 15] Prieiga per internetą: http://www.lrs.lt/psl/proj/dokpaieska.dok_priedas?p_id=40253
41. Maslow A. (1970). Motyvacija ir asmenybė. Vilnius: Apostrofa.
42. Miškinis K. (1993). Šeimos pedagogika. Kaunas: Aušra.
43. Miškinis K. (2003). Šeima žmogaus gyvenime. Kaunas: Aušra.
44. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. (2004). ŠMM. Vilnius. [Žiūrėta 2009-07-15]. Prieiga per internetą: <http://www.euroguidance.lt/index.php?language-lt>.
45. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001). Vilnius.
46. Petrauskaitė R. (1996). Psichopedagogika profesijos pasirinkimui. Vilnius: Žodynas.
47. Pukelis K. (2006). Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas. Projektas. Nr. ESF-2.4.-065. Profesinio informavimo standartas. [Žiūrėta 2009-10-04]. Prieiga per internetą: http://www.src.kaunas.lm.lt/pit/prof_informavimo_standartas.pdf
48. Pukelis K. (2008). Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas. Projektas. Nr. ESF-2.4-065. Profesinio informavimo A metodika. [Žiūrėta 2009-10-04]. Prieiga per internetą: http://www.lrs/pls/proj/dokpaieška.dok_priedas?p_id=35356

49. Pukelis K. (2008). Profesinio informavimo ir konsultavimo darbo vadovas. II tomas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
50. Pukelis K., Garnienė D. (2003). Moksleivių ugdymas karjerai: padėties analizė ir perspektyvos bendrojo lavinimo mokykloje. Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos Nr. 7 (2003). Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 24-35.
51. Profesinis rengimas. Baltoji knyga. (1998). LR ŠMM ir LR SADM. 83p. Vilnius.
52. Profesinio informavimo B metodika. (2007). [Žiūrėta 2010 – 01 – 15]. Prieiga per internetą: <http://kps.puslapiai.lt/images/Dokumentai/7%20Profesinio%20informavimo%20B%20metodika.pdf>.
53. Profesinio rengimo modernizavimas. (2001). Metinis pranešimas. (p. 70). Vilnius: Profesinio mokymo informavimo tarnyba.
54. Profesinės karjeros planavimų gebėjimų ugdymo D metodika. (2006). Prieiga per internetą: [Žiūrėta 2010 – 01 – 15]. Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/skc/downloads/prof_orient/profesines_karjeros_planavimo_gebejimu_ugdymo_d_metodika.pdf.
55. Profesinio konsultavimo metodinės rekomendacijos karjeros konsultantams. (2008). [Žiūrėta 2010 – 01 – 18]. Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/skc/downloads/prof_orient/profesinio_konsultavimo_metodines_rekomendacijos_profesijos_pdf
56. Railienė A. (2007). Mokinių požiūris į profesinio informavimo organizavimą bendrojo lavinimo mokykloje. [Žiūrėta 2009 – 03 – 05]. Prieiga per internetą: <http://www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2007/88/rail50-56.pdf>
57. Sokolova A., Stanišauskienė V. (2007). Profesinio orientavimo sistemos Lietuvoje teorinės ir politinės prielaidos. Profesinis rengimas: Tyrimai ir realijos. [Žiūrėta 2009-07-15]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/esf/esf0013/downloads/str18.pdf>
58. Sokolova A. (2004). Apie tėvų vaidmenį pasirenkant profesiją. [Žiūrėta 2010-01-18]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2004-06-09-aleksandra-sokolova-apie-tėvu-vaidmeni-pasirenkant-profesija/15169>
59. Stanišauskienė V. (2008). Ugdymas karjerai mokykloje: kaip padėti moksleiviui įgyti šiuolaikinę karjeros kompetenciją? [Žiūrėta 2009-03-05]. Prieiga per internetą: <http://korys.emokykla.lt>
60. Valstybinė švietimo strategija. LR Švietimo ir mokslo ministerija. (2003). [Žiūrėta 2009-08-25]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/kiti/strategija2003-12.doc>
61. Weiten W. (1983). Psychology Applied to Modern Life. Adjustment in the 80s (2nded.) – Brooks/ Cole Publishing Company. Monterey. California.

PRIEDAI

Mielas moksleivi,

Šiaulių universiteto studentė maloniai prašo atsakyti į anketoje pateiktus klausimus. Atsakymai padės išsiaiškinti profesinio konsultavimo ir informavimo problemas bendrojo lavinimo mokykloje. Tavo nuomonė atsakant į anketoje pateiktus klausimus yra labai svarbi, nes ji padės parengti rekomendacijas pedagogams, kaip gerinti mokinių konsultavimą ir informavimą profesijos pasirinkimo klausimais. Pasirinktą atsakymą pažymėk ✓. Anketa anoniminė. Ačiū už atsakymus.

1. Tu esi?

- Mergina;
- Vaikinas;

2. Tavo manymu, kas yra profesinis informavimas? (pažymėk ✓ vieną arba kelis Tau tinkančius atsakymus).

- Supažindinimas su profesijomis;
- Supažindinimas su mokymo įstaigomis;
- Supažindinimas su mokymosi sąlygomis, turiniu, trukme, formomis;
- Supažindinimas su profesinės karjeros galimybėmis;
- Supažindinimas su darbo jėgos paklausa ir pasiūla;
- Kita (nurodyk).....

3. Tavo manymu, kas yra profesinis konsultavimas? (pažymėk ✓ vieną arba kelis Tau tinkančius atsakymus).

- Patarimų teikimas renkantis profesiją;
- Pagalba atsakant į rūpimus klausimus;
- Pagalba tikslingai ir atsakingai pasirinkti patinkančią profesiją;
- Pagalba pasirinkti profesiją pagal individualias asmenybės savybes;
- Pagalba sąmoningai pasirinkti profesiją pagal asmeninius gabumus;
- Kita (nurodyk)

4. Tavo manymu, nuo kokio amžiaus tikslinga pradėti mokinių profesinį konsultavimą ir informavimą?

- Iki 14 metų;
- Nuo 15 metų;
- Nuo 16 metų;
- Baigiamojoje klasėje;
- Kita (nurodyk)

5. Kas Tavo mokykloje teikia profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugas? (pažymėk ✓ vieną arba kelis Tau tinkančius atsakymus).

- Klasės auklėtojas;
- Dalyko mokytojas;
- Direktorius pavaduotojas ugdymui;
- Socialinis pedagogas;
- Psichologas;
- Karjeros konsultantas;
- Pakviestas specialistas;
- Kita (nurodyk)

6. Kaip Tavo mokykloje yra teikiamos profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugas? (pažymėk ✓ Tau tinkančius atsakymus).

- Pokalbiai su karjeros konsultantu;
- Testų sprendimai;
- Individualios konsultacijos su karjeros konsultantu;
- Susitikimai su profesijų atstovais;
- Ekskursijos į organizacijas;
- Susitikimai su studentais;
- Organizuojami renginiai susiję su profesiniu konsultavimu ir informavimu;
- Kita (nurodyk)

7. Iš kur dažniausiai gauni informacijos apie profesijas? (pažymėk ✓ vieną arba kelis Tau tinkančius atsakymus).

- Iš karjeros konsultantų;
- Iš mokytojų;
- Iš tėvų;
- Iš draugų;
- Iš internetinių svetainių;

- Iš lankstinukų, bukletų, knygų;
- Iš televizijos;
- Iš žurnalų, laikraščių;
- Iš *Aikos* internetinės svetainės;
- Kita (nurodyk)

8. Kurių asmenų nuomonė Tau yra svarbi profesijos pasirinkime?

Teiginiai	Svarbi	Iš dalies svarbi	Nesvarbi
<i>Karjeros konsultanto</i>			
<i>Mokytojų</i>			
<i>Socialinio pedagogo</i>			
<i>Psichologo</i>			
<i>Tėvų</i>			
<i>Brolių, seserų</i>			
<i>Draugų</i>			
<i>Giminaičių</i>			
<i>Tos profesijos atstovų</i>			
<i>Kita</i>			

9. Su kokiomis profesinio konsultavimo ir informavimo problemomis susiduri mokykloje? (pažymėk ✓ vieną arba kelis Tau tinkančius atsakymus).

- Trūksta kokybiško profesinio konsultavimo ir informavimo;
- Profesinis konsultavimas ir informavimas mokykloje teikiamas pavėluotai;
- Trūksta informacijos profesinio orientavimo klausimais;
- Nėra kvalifikuoto asmens, kuris vykdytų profesinį konsultavimą ir informavimą;
- Sunku prisitaikyti prie konsultacijų laiko;
- Kita (nurodyk)

10. Ar tavo mokykloje yra profesinio informavimo taškas (PITas)?

- Taip;
- Ne;
- Nežinau;

11. Tavo manymu, kokią veiklą atlieka mokykloje profesinio informavimo taškas (PITas)? (pažymėk ✓ vieną arba kelis Tau tinkančius atsakymus).

- Kaupia, saugo ir tvarko profesiniam informavimui reikalingą informaciją;

- Informuoja apie mokymosi ir studijų galimybes, priėmimo sąlygas;
- Informuoja apie įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes;
- Informuoja apie įvairias informacines sistemas ir šaltinius;
- Informuoja apie bendradarbiavimo su profesinio orientavimo institucijomis galimybes;
- Kita (nurodyk)

12. Kaip dažnai kreipiesi į karjeros konsultantą?

- Vieną kartą;
- keletą kartų;
- daugiau nei tris kartus;
- penkis ir daugiau kartų;
- Nesikreipiu;
- Kita (nurodyk)

13. Kokiais klausimais kreipiesi į karjeros konsultantą? (pažymėk ✓ vieną arba kelis Tau tinkančius atsakymus).

- Dėl informacijos apie profesijas stokos;
- Siekiant susipažinti su profesijų įvairove;
- Siekiant susipažinti su mokymo įstaigomis, jų teikiamomis profesijomis;
- Siekiant pažinti savo gebėjimus, polinkius, interesus;
- Siekiant tinkamai pasirinkti profesiją;
- Siekiant įvertinti savo galimybes;
- Siekiant susipažinti su profesijų perspektyvomis;
- Kita (nurodyk)

14. Kaip su Tavimi dirba karjeros konsultantas?

Teiginiai	Dažnai	Kartais	Beveik niekada
<i>Siekia išsiaiškinti ir įvertinti mano gebėjimus, interesus, polinkius, vertybes;</i>			
<i>Supažindina su profesijomis, kurios yra populiarios šiuolaikinėje darbo rinkoje;</i>			
<i>Supažindina su profesijos veikla;</i>			
<i>Padedą pasirinkti profesiją;</i>			
<i>Atsako į man rūpimus klausimus;</i>			
<i>Atsakingai pataria;</i>			
<i>Supažindina su įvairiais informacijos šaltiniais apie profesijas;</i>			

<i>Organizuoja renginius susijusius su profesiniu konsultavimu ir informavimu;</i>			
<i>Skatina sprendimus dėl profesijos pasirinkimo priimti man savarankiškai;</i>			
<i>Kita</i>			

15. Ar Tau visiškai pakanka mokykloje profesinio konsultavimo ir informavimo metu teikiamos informacijos?

- Taip;
- Ne;
- Nežinau;

16. Kodėl manai, kad nepakanka mokykloje teikiamos informacijos profesinio konsultavimo ir informavimo metu? (pažymėk ✓ vieną arba kelis Tau tinkančius atsakymus).

- Mokykloje nėra karjeros konsultanto;
- Mokykloje nėra pakankamai informacijos apie profesijas;
- Retai vyksta konsultacijos;
- Nevyksta konsultacijos;
- Mažai vyksta renginių susijusių su profesiniu konsultavimu ir informavimu;
- Nevyksta susitikimai su profesijos atstovais;
- Kita (nurodyk)

17. Koks Tavo požiūris į profesinį konsultavimą ir informavimą? (pažymėk ✓ vieną arba kelis Tau tinkančius atsakymus).

- Padeda man teisingai apsispręsti;
- Padeda man tinkamai pasirinkti;
- Teikia man naudingos informacijos profesijos pasirinkimo klausimais;
- Padeda pažinti save (gebėjimus, interesus, vertybes);
- Padeda man suderinti norus ir gebėjimus;
- Tai visiškai man neaktualu;
- Tai visiškai man nereikalinga;
- Kita (nurodyk)

Ačiū už atsakymus. Sėkmės

Mieli tėveliai,

Šiaulių universiteto studentė maloniai prašo Jūsų atsakyti į anketoje pateiktus klausimus. Atsakymai padės išsiaiškinti vaikų profesinio konsultavimo ir informavimo problemas bendrojo lavinimo mokykloje. Jūsų nuomonė atsakant į anketoje pateiktus klausimus yra labai svarbi. Atlikus tyrimą, pedagogams bus pateiktos rekomendacijos, kaip gerinti vaikų konsultavimą ir informavimą profesijos pasirinkimo klausimais. Pasirinktą atsakymą žymėkite pieštuku. Atsakymus žymėkite ✓. Anketa anoniminė. Ačiū už atsakymus.

1. Jūsų lytis?

- Moteris;
- Vyras;

2. Jūsų išsilavinimas?

- Vidurinis;
- Profesinis
- Aukštasis;
- Kita (nurodykite).....

3. Jūsų nuomone, kas yra profesinis informavimas? (pažymėkite ✓ vieną arba kelis Jums tinkančius atsakymus).

- Supažindinimas su profesijomis;
- Supažindinimas su mokymo įstaigomis;
- Supažindinimas su mokymosi sąlygomis, turiniu, trukme, formomis;
- Supažindinimas su profesinės karjeros galimybėmis;
- Supažindinimas su darbo jėgos paklausa ir pasiūla;
- Kita (nurodykite)

4. Jūsų nuomone, kas yra profesinis konsultavimas? (pažymėkite ✓ vieną arba kelis Jums tinkančius atsakymus).

- Patarimų teikimas renkantis profesiją;
- Pagalba atsakant į rūpimus klausimus;
- Pagalba tikslingai ir atsakingai pasirinkti patinkančią profesiją;

- Pagalba pasirinkti profesiją pagal individualias asmenybės savybes;
- Pagalba sąmoningai pasirinkti profesiją pagal asmeninius gabumus;
- Kita (nurodykite)

5. Jūsų nuomone, nuo kokio amžiaus tikslinga mokykloje pradėti vaikų profesinį konsultavimą ir informavimą?

- Iki 14 metų;
- Nuo 15 metų;
- Nuo 16 metų;
- Baigiamojoje klasėje;
- Kita (nurodykite)

6. Kas Jūsų nuomone mokykloje turėtų teikti profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugas? (pažymėkite ✓ vieną arba kelis Jums tinkančius atsakymus).

- Klasės auklėtojas;
- Dalyko mokytojas;
- Direktoriaus pavaduotojas ugdymui;
- Socialinis pedagogas;
- Psichologas;
- Karjeros konsultantas;
- Pakviestas specialistas;
- Kita (nurodykite)

7. Jūsų nuomone, kaip mokykloje yra teikiamos profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugos? (pažymėkite ✓ vieną arba kelis Jums tinkančius atsakymus).

- Pokalbiai su karjeros konsultantu;
- Testų sprendimai;
- Individualios konsultacijos su karjeros konsultantu;
- Susitikimai su profesijų atstovais;
- Ekskursijos į organizacijas;
- Susitikimai su studentais;
- Organizuojami renginiai susiję su profesiniu konsultavimu ir informavimu;
- Kita (nurodykite)

8. Iš kur dažniausiai Jūsų vaikai gauna informacijos apie profesijas? (pažymėkite ✓ vieną arba kelis Jums tinkančius atsakymus).

- Iš karjeros konsultantų;
- Iš mokytojų;
- Iš tėvų;
- Iš internetinių svetainių;
- Iš lankstinukų, bukletų, knygų;
- Iš televizijos;
- Iš žurnalų, laikraščių;
- Iš *Aikos* internetinės svetainės;
- Kita (nurodykite)

9. Jūsų nuomone, su kokiomis profesinio konsultavimo ir informavimo problemomis susiduria vaikai mokykloje? (pažymėkite ✓ vieną arba kelis Jums tinkančius atsakymus).

- Trūksta kokybiško profesinio konsultavimo ir informavimo;
- Profesinis konsultavimas ir informavimas mokykloje teikiamas pavėluotai;
- Trūksta informacijos profesinio orientavimo klausimais;
- Nėra kvalifikuoto specialisto;
- Sunku prisitaikyti prie konsultacijų laiko;
- Kita (nurodykite)

10. Ar Jūsų vaiko mokykloje yra profesinio informavimo taškas?

- Taip;
- Ne;
- Nežinau;

11. Jūsų nuomone, kokią veiklą atlieka mokykloje profesinio informavimo taškas? (pažymėkite ✓ vieną arba kelis Jums tinkančius atsakymus).

- Kaupia, saugo ir tvarko profesiniam informavimui reikalingą informaciją;
- Informuoja apie mokymosi ir studijų galimybes, priėmimo sąlygas;
- Informuoja apie įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes;
- Informuoja apie įvairias informacines sistemas ir šaltinius;
- Informuoja apie bendradarbiavimo su profesinio orientavimo institucijomis galimybes;
- Kita (nurodykite)

12. Jūsų nuomone, kokios informacijos trūksta Jūsų vaikui, renkantis profesiją? (pažymėkite ✓ vieną arba kelis Jums tinkančius atsakymus).

- Darbo rinka ir jos poreikių;
- Profesijai keliamų reikalavimų;
- Specialybių įvairovės;
- Stojimo tvarkos;
- Mokymosi ir studijų galimybių;
- Apie tinkamumą profesijai;
- apie profesijos pasirinkimo procesą;
- Kita (nurodykite)

13. Jūsų nuomone, kokiais klausimais vaikai kreipiasi į karjeros konsultantą? (pažymėkite ✓ vieną arba kelis Jums tinkančius atsakymus).

- Dėl informacijos apie profesijas stokos;
- Siekiant susipažinti su profesijų įvairove;
- Siekiant susipažinti su mokymo įstaigomis, jų teikiamomis profesijomis;
- Siekiant pažinti savo gebėjimus, polinkius, interesus;
- Siekiant tinkamai pasirinkti;
- Siekiant įvertinti savo galimybes;
- Siekiant susipažinti su profesijų perspektyvomis;
- Kita (nurodykite)

14. Jūsų nuomone, kaip su vaiku turėtų dirbti karjeros konsultantas?

Teiginiai	Dažnai	Kartais	Niekada
<i>Siekti išsiaiškinti ir įvertinti vaiko gebėjimus, interesus, polinkius, vertybes;</i>			
<i>Supažindinti su profesijų įvairove;</i>			
<i>Supažindinti su profesijos veiklos turiniu;</i>			
<i>Padėti teisingai pasirinkti;</i>			
<i>Atsakyti į vaiko rūpimus klausimus;</i>			
<i>Atsakingai patarti;</i>			
<i>Supažindinti su įvairiais informacijos šaltiniais;</i>			
<i>Organizuoti renginius susijusius su profesiniu konsultavimu ir informavimu;</i>			
<i>Kita</i>			

15. Kaip Jūs padedate savo vaikui apsispręsti dėl profesijos pasirinkimo?

Teiginiai	Dažnai	Kartais	Niekada
<i>Dalinatės savo patirtimi;</i>			
<i>Padedate ieškoti vaikui reikiamos informacijos;</i>			
<i>Domitės profesijų populiarumu;</i>			
<i>Domitės darbo rinkos poreikiais;</i>			
<i>Patariat vaikui rinktis profesiją pagal jo gebėjimus, polinkius, interesus;</i>			
<i>Patariat vaikui rinkti tai, kas jam patinka;</i>			
<i>Konsultuojatės profesinio informavimo ir konsultavimo klausimais su karjeros konsultantais;</i>			
<i>Vaikas savarankiškai priima sprendimus dėl profesijos pasirinkimo;</i>			
<i>Kita</i>			

16. Koks Jūsų požiūris į profesinį konsultavimą ir informavimą mokykloje? (pažymėkite ✓ vieną arba kelis Jums tinkančius atsakymus).

- Padedą vaikams teisingai apsispręsti;
- Padedą vaikams tinkamai pasirinkti;
- Teikia naudingos informacijos profesijos pasirinkimo klausimais;
- Padedą pažinti vaikui patį save (gebėjimus, interesus, vertybes);
- Padedą vaikams suderinti jų norus ir gebėjimus;
- Kita (nurodykite)

Ačiū už atsakymus.

Interviu

(klausimai karjeros konsultantui)

1. Jūsų išsilavinimas?
2. Jūsų nuomone, nuo kokio amžiaus tikslinga pradėti mokinių profesinį informavimą ir konsultavimą?
3. Su kokiomis profesinio informavimo ir konsultavimo problemomis susiduria mokiniai mokykloje?
4. Kaip Jūs teikiate profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas?
5. Kokios informacijos dažniausiai trūksta mokiniams renkantis profesiją?
6. Kaip dažnai į Jus kreipiasi mokiniai?
7. Kokiais klausimais dažniausiai į Jus kreipiasi mokiniai?
8. Kaip Jūs dirbate su mokiniais?